

જેનું^૧ પરિમાણ^૨ પરિમિત છે પણ જેનો અર્થ વિશેષ વિસ્તાર-
નરાણો અને અતિગંભીર છે એના નવતત્ત્વનો કાઠક વિચાર
મુગ્ધ (અતપશુદ્ધિ) જનને જ્ઞાન થના માટે કઠ્ઠીએ છીએ.

તથાહિ જીવેતિ-એતાનિ નવાના તત્ત્વાના નામા-
ન્યુક્તાનિ ।

તે આ પ્રમાણે 'જીવાજીવ' એ ગાથાવડે નવતત્ત્વના નામ વધ્યા.

તથાહિ । જીવતત્ત્વ ૧ અજીવતત્ત્વ ૭ પુણ્યતત્ત્વ ૩
પાપતત્ત્વ ૪ આશ્રયતત્ત્વ ૫ સવરતત્ત્વ ૬ નિર્જરાતત્ત્વ ૭
વધતત્ત્વ ૮ મોક્ષતત્ત્વ ૯

તે નવ તત્ત્વના નામ આ પ્રમાણે ૧ જીવતત્ત્વ, ૨ અજીવતત્ત્વ,
૩ પુણ્યતત્ત્વ, ૪ પાપતત્ત્વ, ૫ આશ્રયતત્ત્વ, ૬ સવરતત્ત્વ, ૭ નિર્જ-
રાતત્ત્વ, ૮ અવતત્ત્વ, અને ૯ મોક્ષતત્ત્વ

તત્ત્વમિતિ કોર્થ સ તત્ત્વ સ્વરૂપમિતિ યાવત્ ।

તત્ત્વ એ શબ્દનો શુ અર્થ ? તત્ત્વ એ શબ્દનો અર્થ સ્વરૂપ
થાય છે

તત્ર પ્રથમ જીવતત્ત્વં ।

તેમાં પેલું જીવતત્ત્વ છે.

જીવ કીદૃશ ન્યયતે ।

જીવ કેને કહેવાય ?

જીવતિ દશવિધાન્ પ્રાણાન્ ધારયતીતિ જીવ ।

દશ પ્રકારના પ્રાણને ધારણ કરે તે જીવ કહેવાય.

૧ વિદ્યા ૨ આત્મજ્ઞાન

દશવિવપ્રાણાશ્ચ કીદૃશાઃ ।

દશ પ્રકારના પ્રાણ કયા ?

પર્વેડ્યાણિ ત્રિવિધ વલ્લ ચ

ઋદ્ધાસનિ.શ્વાસમગ્ન્યાન્યઘાયુ ।

પ્રાણા દશૈતે જગવદ્ધિરુક્તા

સ્તેષા વિયોજીકરણં તુ હિસા ॥ ૧ ॥

પાચ વદિય, ત્રણ પ્રકારનું બલ (મનોબલ, વચનબલ, કાયબલ) થીનો ઈશ અને આયુષ—એ દશ પ્રાણ ભગન તે કહેલા છે. તે પ્રાણનો નિયોગ કરવો, તે હિસા કહેવાય છે. ૧

एवंविधदशप्राणधारको जीव. तस्य स्वरूपं यद्विचार्यते तज्जीवतत्त्व ।

એવીરીતના દશ પ્રાણને ધારણ કરનાર જીવ કહેવાય, તેનું તત્ત્વ એટલે સ્વરૂપ જેમા નિચાડનામા આવે તે જીવતત્ત્વ કહેવાય છે.

द्वितीयं यजीवतत्त्वं जीवादन्योऽजीव प्राणा-
चेतनारहित इतिज्ञाव. तस्य तत्त्व स्वरूपं यत्तदजीव-
तत्त्वम् ।

બીજું અજીવ તત્ત્વ જીવથી બીજું તે અજીવ, એટલે પ્રાણ ચેતના રહિત, તેનું જે તત્ત્વ—સ્વરૂપ તે અજીવ તત્ત્વ કહેવાય છે.

तृतीयं पुण्यतत्त्व पुण्यं कीदृश यत् शुभप्रक-

૧-ને પ્રાણીથી જીવન દિત કરવો=કુળે ૬ વે

ત્યાત્મકં કર્મ જીવાના સૌરવ્ય દદાતિ તત્પુણ્ય તસ્ય તત્વ પુણ્યતત્ત્વં ।

ત્રીજુ પુણ્યતત્ત્વ પુણ્ય એટલે શુ ? જે શુભ પ્રકૃતિ રૂપ કર્મ છત્રે શુખ આપે તે પુણ્ય કહેવાય છે તે પુણ્યનું તત્ત્વ—૨૫૩૫.

ચતુર્થ પાપતત્ત્વ પાપ કિમુચ્યતે યદ્ અશુભપ્ર-
કૃત્યાત્મકં કર્મ જીવાના દુઃખ વદાતિ તત્પાપ તસ્ય તત્ત્વં પાપતત્ત્વમ્ ।

પાપતત્ત્વ પાપ એટલે શુ ? જે અશુભ પ્રકૃતિ રૂપ કર્મ છત્રે દુઃખ આપે તે પાપ કહેવાય છે તેનું તત્ત્વ—૨૫૩૫ તે પાપતત્ત્વ

પંચમં આશ્રવતત્ત્વં આશ્રવતિ આગચ્છતિ યસ્મા-
ત્પાપાનિ જીવેષુ સ આશ્રવ તસ્ય તત્ત્વ સ્વરૂપ આશ્ર-
વતત્ત્વ ।

પાપમ્ આશ્રવતત્ત્વ જેનાથી છત્રેમા પાપ આવે તે આશ્રવ કહેવાય છે તેનું તત્ત્વ—૨૫૩૫ તે આશ્રવતત્ત્વ.

ષષ્ઠ સંવરતત્ત્વ સત્રિયતે નિવાર્યતે કર્માણિ યસ્મા-
ત્સ સંવર તસ્ય તત્ત્વ સ્વરૂપ સંવરતત્ત્વ ।

છઠું સંવરતત્ત્વ જેનાથી આવતા કર્મ અટકે તે સંવર કહે-
વાય છે તેનું તત્ત્વ—૨૫૩૫ તે સંવરતત્ત્વ

સત્તમં નિર્જરાતત્ત્વ નિતરા અતિશયેન જીર્યતે
ક્ષીયતે કર્માણિ યયા સા નિર્જરા ષાદ્દશધા તપોરૂપા

તસ્યાસ્તત્ત્વં સ્વરૂપં નિર્જરાતત્ત્વં ।

સાતમુ નિર્જરાતત્ત્વ. જે વડે કર્મ (દેશધર્મ) વિશેષ કરી
ક્ષય પામે તે નિર્જરા કહેવાય છે. તે નિર્જરા, તપ રૂપે બાર
પ્રકારની છે તેનું તત્ત્વ—સ્વરૂપ તે નિર્જરાતત્ત્વ.

અષ્ટમં વધતત્ત્વં વધ્યં તે જીવેન સદૃ સંવદ્ધાનિ
કર્માણિ ક્રિયંતે યેન સંવંધઃ તસ્ય તત્ત્વં—સ્વરૂપં વધ-
તત્ત્વં ।

આઠમુ વધતત્ત્વ જે વડે જીવની સાથે લાગેલા (આવીને
રહેલા) કર્મનો સંબંધ થાય તે વધ કહેવાય છે. તેનું તત્ત્વ—
સ્વરૂપ તે વધતત્ત્વ.

નવમં મોક્ષતત્ત્વં સફલકર્મણા સર્વથા ક્ષયલ-
ક્ષણો મોક્ષ. તસ્ય તત્ત્વ મોક્ષતત્ત્વં ।

નવમુ મોક્ષતત્ત્વ સર્વ કર્મનો સર્વથા ક્ષય થાય તે મોક્ષ
કહેવાય છે તેનું તત્ત્વ—સ્વરૂપ તે મોક્ષતત્ત્વ.

ચ શબ્દ એવાર્થે ।

મૂલમા ચ શબ્દનો અર્થ એવ (જ) થાય છે.

એતાન્યેવ નવતત્ત્વાનિ યથાસિદ્ધાંતોક્તપ્રકારેણ
જ્ઞેયાનિ નતુ કુતીર્થિકકલ્પિતાનિ ।

એટલાજ નવ તત્ત્વો સિદ્ધાંતમા કહેલા પ્રકાર વડે જાણના
થાય છે પરંતુ કુતીર્થિક (અન્યમતિ) લોકોએ કલ્પેલા તત્ત્વ
જાણના થાય નથી

(૬)

નવતત્ત્વવૌચ.

કુત્રાપિ પુણ્યપાપયોર્વચે શ્રતર્જાવાત્ સત્તેવ
તત્ત્વાનિ યુક્તાનિ ।

કોઈ સ્થાને પુણ્ય અને પાપતત્ત્વનો બવતત્ત્વમા સમાવેશ
થવાથી સાતજ તત્ત્વો કહેવા છે

एवं नवाना तत्वाना नामान्युक्तानि ।

એવીરીતે નવ તત્ત્વના નામ કહેવા

इत्येकगाथा व्याख्याता ॥ ॥

એ પ્રમાણે પેલી ગાથાની વ્યાખ્યા મહાશય

अथ नवतत्वाना जेदसंख्यानं कथयति ।

હવે નવ તત્ત્વના બેદની સંખ્યા કહે છે

चउदस चउदस बाया, लीसा वासीअ हुति
वायाला ।

સત્તાવન્ર વારસ, ચડ નવ મેઆ કમેણેસિ॥૨॥

ચૌદ, ચૌદ, બેતાલીશ, બ્યાશી, બેતાલીશ, સત્તાવન,
... ૧૨-એમ અતુકને નવતત્ત્વના બેદ થાય છે ૨

અવચૂરી.

ચન્નંતિ-એતેષાં નવાના તત્વાનાં ક્રમેણ એતે
જ્ઞેદા જ્ઞાતવ્યાઃ ।

એ નવતત્ત્વના અનુક્રમે આ ભેદ જાણવા.

યથા ।

તે આ પ્રમાણે—

ચતુર્દશ જ્ઞેદા જીવાના ।

જીવના ચૌદ ભેદ છે.

ચતુર્દશ જ્ઞેદા અજીવાના ।

અજીવના ચૌદ ભેદ છે.

દ્વિચત્વારિંશદ્વેદા પુણ્યપ્રકૃતીના ।

પુણ્ય પ્રકૃતિના બેતાલીશ ભેદ છે.

ઘ્યશીતિજ્ઞેદા. પાપપ્રકૃતીનામ્ ।

પાપ પ્રકૃતિના બ્યાશી ભેદ છે.

દ્વિચત્વારિંશદ્ જ્ઞેદા આશ્રવહારાણાં ।

આશ્રવના બેતાળીશ ભેદ છે.

સપ્તપંચાશદ્વેદા • સવરસ્ય ।

સવર તત્ત્વના સપ્તાવન ભેદ છે.

ઘાઠશજ્ઞેદા નિર્જરાયાઃ ।

(૮)

નવતત્ત્વબોધ

નિર્જરાના બાર ભેદ છે.

ચત્વારો જ્ઞેદા વવસ્ય ।

અધતત્ત્વના ચાર ભેદ છે.

નવજ્ઞેદા મોક્ષસ્ય ।

શ્રાક્ષના નવ ભેદ છે

એવ નવાના તત્ત્વાના જ્ઞેદસરળ્યા નિગચ્ચ અથ

એતેષા જ્ઞેદાના ક્રમેણ વિવરણ વક્તિ—

એ નવ તત્ત્વના ભેદની સખ્યા કહીને હવે એ
ભેદનું અનુક્રમે વિવેચન કરે છે—

एगविह दुविह तिविहा, चउविहा पंचछविहा
जीवा ।

चेयण तस ईयरेहि, वेय गइ करण काएहि
॥ ३ ॥

एगिदिय सुहुमियरा, सन्नियर पणिदिआ य
स वि ति चउ ।

अपजत्ता पजत्ता, कमेण चउदश जियठाणा
॥ ४ ॥

એ છન તત્ત્વ ચેયણ (ચેતન) રૂપે એકવિધ છે, તત્ત
(વસ) રૂપે અને ઈયર (ઈતર) સ્થાવર રૂપે દ્વિવિધ છે, વેય

નવતત્ત્વવોધ

(૯)

(વેદ) રૂપે ત્રિવિધ છે, ગઈ (ગતિ) રૂપે ચતુર્વિધ છે, કરણ (ઇન્દ્રિય) રૂપે ૫ ચત્વિધ છે અને કાણ (કાય) રૂપે પદ્વિધ છે ૩

એકે દ્રિયના સૂક્ષ્મ અને બાહર એમ બે ભેદ છે. ૫ ચેન્દ્રિયના સક્ષી અને અસક્ષી એમ બે ભેદ છે. (એ બેના મળી ચાર ભેદ થયા) પિં એટલે બે દ્રિય, નિં એટલે તે દ્રિય અને ચંડ એટલે ચૈરિન્દ્રિય એ પ્રત્યેકના એક એક ભેદ ગણતા સાત ભેદ થાય છે. તે સાતને અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એમ બે પ્રકારે ગણતા અતુલ્યે છન તત્ત્વના ચૌદ સ્થાન (ભેદ) થાય છે. ૪

અવચૂરી.

एगविहेति एगिदियेति—इह अत्र जिन-
शासने चतुर्दश जीवस्थानानि ज्ञातव्यानि ।

આ જિનશાસનમાં છનના ચૌદ સ્થાન (ભેદ) જાણવા,
યથા ।

તે આ પ્રમાણે—

एकेंद्रिया एकं शरीरलक्षणं इन्द्रियं येषां ते
एकेंद्रिया ।

એક શરીર રૂપે ઇન્દ્રિય છે જેમને તે એકેન્દ્રિય કહેવાય છે,
તે ચંદ્રિયા સૂક્ષ્મા વાદરાશ્વ ।

તે એકેન્દ્રિય છન સૂક્ષ્મ અને બાહર એમ બે પ્રકારના છે,
તત્ર સૂક્ષ્માશ્વર્મચક્રુપા ગ્રહદ્રયા ।

તેમાં ચર્મચક્રુવી ન જોઈ શકાય તે સૂક્ષ્મ કહેવાય છે,

વાદરા. પુનર્દૃશ્યા ।

ચર્મચતુર્થી બેડ શકાય તે બાદર કહેનાય છે

તે ચ ઇયેઽપિ પૃથ્વીવાય-પ્રપ્ત્વાય-તેજઃકાય
વાયુકાય-વનસ્પતિકાયરૂપા ।

તે બને (સૂક્ષ્મ અને બાદર) પૃથ્વીકાય, અપ્ત્વાય,
તેજઃકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાય રૂપ થાય છે,

તથા ત્રીંદ્રિયા છે શરીરરસનાલક્ષણે ઇંદ્રિયે
યેવા તે ત્રીંદ્રિયા ।

શરીર અને રસ ॥ (૭૫) એ બે ઇંદ્રિયા જેમને હોય તે
એંદ્રિય કહેવાય છે

ઝાલ-કપર્દક-ગમોલ-જલૂકા-કૃમિ-પૂત્રક
પ્રમુખા ।

તે ગંખયા, કોડા, ગીંઠાડા, બલો, કરમીયા અને પૂરા
વિગેરે બાવા

તથા ત્રીંદ્રિયા ત્રીણિ શરીરરસનાધ્રાણલક્ષ-
ણાનિ ઇંદ્રિયાણિ યેવા તે ત્રીંદ્રિયા ।

શરીર, રસના અને નાસિકા રૂપ ત્રણ ઇંદ્રિયા જેમને હોય
તે ત્રીંદ્રિય કહેનાય છે

પિપીલિકા-યૂકા-મત્કૂણોપદેહિકા-મત્કોટક-
ગર્ન્જક-ગોકોટક-વાન્યકોટક-કુચુકપ્રમુખા-ઝા-
તવ્યા ।

નવતત્ત્વવોધ

(૧૧)

ધીની, જા, માકડ, બેવા, મકોડા, ગરૈયા, ગાકી, અને,
અથવા, ત્રિશે તેદિય જાણના

તથા ચતુરિંડિયા ચત્વારિ શરીરરસનાગ્રાણવ
કુર્જકણાનિ ઇંડિયાણિ યેવા તે ચતુરિંડિયા ।

શરીર, રમના, નામિકા અને ચતુ - એ ચાર હૃદયો જેમને
છે તે ચતુરિંદિય કહેવાય છે

મઠિકા-વ્રમર-દશ-મશક-કંસારિકા-શલ
જન-પતંગ-વૃશ્ચિકપ્રમુખા જ્ઞાતવ્યા ।

માખી, ભમરા, ડાંગ, મગધા, કમાડી, દીક, પતંગીયા,
અને વીંછી, ત્રિશે ચતુરિંદિય જીવ જાણના

તથા પચેંડિયા પંચ શરીર-રસના-ગ્રાણ-ચક્રુ
કર્ણલકણાનિ ઇંડિયાણિ યેવા તે પચેંડિયા ।

શરીર, રમના, નામિકા, નેન, અને જાન—એ પાંચ હૃદયો,
જેમને હેય તે પચેંદિય કહેવાય છે.

તે ચ દિવા સજ્જિનઃ અસજ્જિનઃ ।

તે પચેંદિય જીવ બે પ્રકારના છે સજી અને અસજી.

તત્ર અસજ્જિન સંમૂર્ઝિમા. સ્વજન-વૃદુર-મત્સ્ય-
સર્પ-પ્રમુખા વાતપિત્તશ્લેષ્મશુક્રમૂત્રરુધિરાદિપ્રજ્જવ
જંતવશ્ચ મનોરથિતા જ્ઞેયા ।

તેમા અસજી પચેંદિય મન-હિત સમૂર્ઝિમ જાણના જેવા
દે, ખજન, દેડકા, માછલા, અને મધ પ્રમુખ તથા નમન (ઉનટી)
પિત્ત, શ્લેષ્મા (જડણા) શક્ર, મન, અને રુદિર પ્રિયેશા નિયત

થનારા જ તુઓ તે અસહી પચેદ્રિય છે

સહિન પુનર્ગર્જના તે ચ તિર્યચઃ જલચરાઃ
 સ્થલચરાસ્તથા મનુષ્યા દેવા નારકાઃ
 સર્વેપ્યેતે સહિનો મનઃ સયુક્તા ।

સહી પચેદ્રિય તે ગર્ભજ (ગર્ભમાથી થનારા) છન છે
 તે. જલચ (જલમા ફરનારા) ખેચર (આકાશમા ઊડનારા)
 સ્થલચર (ભૂમિ ઉપર ચાલનારા) એવા તિર્યચ છન તથા
 મનુષ્ય, દેવ અને નારકી એ સર્વે મન-પાલા હોનાથી સહી
 પચેદ્રિય કહેવાય છે

एव एकेन्द्रिया द्विजेदा ।

એવી રીતે બે બેનાવા એકેદ્રિય છવ,

દ્વીંદ્રિયા ત્રીંદ્રિયા ચતુરિંદ્રિયા. પચેંદ્રિયા દ્વિ-
 જેદા ।

બેદ્રિય, તે દ્રિય, ચતુરિંદ્રિય અને બે બેનાવા પચેદ્રિય છવ,

इत्येते सप्तज्जेदा जीवा. सर्वेऽपि पर्याप्ता अपर्या-
 ष्ताश्च जवन्ति ।

એવી રીતે એ માત્ર બેનાલા સર્વે છવો પર્યાપ્તા અને
 અપર્યાપ્તા થાય છે

ततश्चतुर्दशज्जेदा जीवा सजाता ।

એ પ્રમાણે એ-૬૦ ચૌદ પ્રકારના છન થાય.

तत्र पर्याप्तास्ते कल्पन्ते ये स्वकीयपर्याप्तिभिः

સર્વાન્તિ સંપૂર્ણા જ્ઞવતિ ।

તેમા જે પોતાની સર્વ પર્યાપ્તિથી સંપૂર્ણ હોય તે પર્યાપ્ત કહેવાય છે

પર્યાપ્તિય પુનઃ પદ્ જ્ઞવંતિ ।

પર્યાપ્તિ છ પ્રકારની છે.

આહારપર્યાપ્તિ. ૧ શરીરપર્યાપ્તિઃ ૨ ઇન્દ્રિય-પર્યાપ્તિ ૩ ઊચ્છ્વાસપર્યાપ્તિ ૪ જ્ઞાનાપર્યાપ્તિઃ ૫ મનઃ પર્યાપ્તિ. ૬

૧ આહાર પર્યાપ્તિ ૨ શરીર પર્યાપ્તિ, ૩ ઇન્દ્રિય પર્યાપ્તિ, ૪ ઊચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિ, ૫ જ્ઞાના પર્યાપ્તિ અને ૬ મન પર્યાપ્તિ-એ છ પર્યાપ્તિ કહેવાય છે

પર્યાપ્તિશબ્દેન શક્તિરુચ્યતે ।

પર્યાપ્તિ શબ્દનો અર્થ^૧ શક્તિ થાય છે

તત્ર એકેન્દ્રિયાણા આહાર-શરીર-ઇન્દ્રિય-ઊચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસ લક્ષણાશ્ચત્તસ્રઃ પર્યાપ્તિયો જ્ઞવંતિ ।

તેમા એકેન્દ્રિય છોડીને આહાર, શરીર, ઇન્દ્રિય, ઊચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસ-એ લક્ષણવાળી ચાર પર્યાપ્તિ હોય છે.

દ્વૈન્દ્રિયત્રૈન્દ્રિયચતુરિન્દ્રિયાણા આહાર-શરીર-

૧ ઇવની સાથે જાણાયેલા કર્મના દળમા શક્તિ પ્રગટ થતા તે શક્તિ વડે અન્ય પુનઃ સ્કંધાનો ઊપચય (સચય-પ્રદિ.)-થતાથી તેમા પ્રગટથયેલી, અને પુનઃજો પશ્ચિમાત્મા ૩૫ વિશે શક્તિ તે પર્યાપ્તિ કહેવાય છે

(૧૪)

નવતત્ત્વવોધ

ઇન્દ્રિય-ન-ચ્છાસનિશ્વાસ-જ્ઞાપાલકુળા-પંચપર્યાપ્તિયઃ
સ્યુઃ ।

એ દ્રિય, તે દ્રિય અને અગિરિદ્રિય છત્રોને આહાર, ગરીર,
ઇન્દ્રિય, ઊશ્વાસનિશ્વાસ અને ભાષા-એ પાંચ પર્યાપ્તિ હોય છે

પચ્છેન્દ્રિયાણા પુન આદ્ય-શરીર-ઇન્દ્રિય-ન-ચ્છા-
સનિ શ્વાસ-જ્ઞાપા-મનોલકુળા-પદ્પર્યાપ્તિય સ્યુ ।

પ એ દ્રિય છત્રોને આહાર, ગરીર, ઇન્દ્રિય, ઉ-શ્વાસનિશ્વાસ,
ભાષા અને મન લક્ષણનાળી છે પર્યાપ્તિ હોય છે.

एव येषा जीवाना यावन्मात्रा पर्याप्तियो जवति
ते जीवास्तावन्मात्राज्जि-सर्वाज्जि पर्याप्तिज्जि पर्या-
प्ता कथ्यते ।

એવી રીતે જે છત્રોની બેરહી પર્યાપ્તિ હોય તે છત્ર તેરહી
સર્વ પર્યાપ્તિ વડે પર્યાપ્તા કહેવાય છે

तद्विपरीता पुन प्रपर्याप्ता मतव्या

તે ઉપર કહેલા પર્યાપ્તા છત્રોની બે વિપરીત (ઉલટ)
તે અપર્યાપ્તા ગણના

सूक्ष्मैर्केन्द्रियपर्याप्ता सूक्ष्मैर्केन्द्रियापर्याप्ता वाद-
रैकेन्द्रियपर्याप्ता वादरैकेन्द्रियापर्याप्ता ।

સૂક્ષ્મ એકે દ્રિય પર્યાપ્તા અને સૂક્ષ્મ એકે દ્રિય અપર્યાપ્તા.
બાહ્ય એકે દ્રિય પર્યાપ્તા અને બાહ્ય એકે દ્રિય અપર્યાપ્તા.

एव द्वित्रिचतु- पचेन्द्रियसङ्गसङ्गिन- पर्या-

પ્રાપ્યાન્ના સર્વે જીવાશ્ચતુર્દશન્નેવા જ્ઞાતવ્યાઃ ।

એવી ગીતે દ્વાદશ, ત્રણ, ચતુરિદશ અને પચ્ચેદશ
સહી અમ સો પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા મને જાના એક શેઠ બાણુવા,

इति जीवतत्त्व प्ररूपितम् ।

એવી ગીતે જીવ તત્ત્વ નિરૂપણ જેલું છે.

ॐ—*—ॐ

(૧૬)

નવતત્ત્વવોધ.

અથ અજીવતત્ત્વમ્ ।

ધમ્માધમ્માગાસા, તિય તિય મેયા તહેવ
અદ્વાય ।

સ્વધા દેસ પણ્ણા, પરમાણુ અજીવ ચડદ-
સહા ॥ ૬ ॥

૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨ અધર્માસ્તિકાય, ૩ આકાશાસ્તિકાય,
એ ત્રણના સ્કંધ, દશ અને પ્રદશ એના નણ નણ ભેદ છે.
(દરેકને ત્રણે શુદ્ધતા બના મહી નવ ભેદ થાય છે) તેમજ
અદ્વા (એ કાંઈ દ્રવ્યનો સમયરૂપ એક પ્રદશ તે દશમે ભેદ)
અને ચ (ચ) રાજદંથી પુદ્ગલાસ્તિકાયના સ્કંધ, દશ, પ્રદશ
અને પરમાણુ એ ચાર ભેદ એ બના સાથે મેળવતા અછત
તત્ત્વના ચૌદ ભેદ થાય છે. ૫

અવચૂરી

ધમ્માધમ્મેતિ—એતે ચતુર્દશજ્ઞેદા અજીવાના ।

એ અછત તત્ત્વના ચૌદ ભેદ છે

ધર્માસ્તિકાય અધર્માસ્તિકાય આકાશાસ્તિ-
કાય એતે પ્રત્યેક ત્રિધા ।

વર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાય,—
એ દરેક નણ પ્રમારના છે,

तथाहि । धर्मास्तिकायस्य स्कंधः देशः प्रदेशः
तथा अधर्मास्तिकायस्य त्रयः । तथा आकाशास्तिकायस्य त्रयः ।

ते आ प्रभाते—धर्मास्तिकायना स्कंधः, देशः अने प्रदेशः,
अना त्रयः क्षेत्रे छे तथा अधर्मास्तिकायना स्कंधः, देशः अने प्रदेशः,
अना त्रयः क्षेत्रे छे अने आकाशास्तिकायना (अ० ४) त्रयः क्षेत्रे छे.

एवं नवज्ञेयं अज्ञूयन् ।

अनी रीते नर क्षेत्रे यथा.

तत्र अरतीना प्रदेशानां कायः समूहः अस्तिकायः ।

तेभा अस्ति अक्षरे प्रदेश तेअना जय अक्षरे समूह ते अस्तिकाय कहियाय छे.

तलस्कंध कीदृगुच्यते ।

तेभा स्कंध अक्षरे शु कहियाय ?

चतुर्दशरज्ज्वात्मके लोके सकलोऽपि यो धर्मास्तिकायः । स सर्वोऽपि स्कंधः कथ्यते ।

बोह राजलोका के सर्व धर्मास्तिकाय छे, ते मधजो स्कंध कहियाय छे.

तस्य धर्मास्तिकायस्य कियन्मात्रो जागो देश उच्यते ।

ते धर्मास्तिकायना कर्षक अछे अवन अमुक प्रभाजोना लाग ते देश कहियाय छे.

તસ્ય ધર્માસ્તિકાયસ્ય નિર્વિજ્ઞાગોજ્ઞાગ પ્રદેશઃ ।

તે ધર્માસ્તિકાયના વિજ્ઞાન ન પડી શકે તેવો જ્ઞાગ તે પ્રદેશ કહેવાય છે.

एव अधर्मास्तिकायाकाशास्तिकाययोरपि
સ્કથ-દેશ-પ્રદેશા જ્ઞેયાઃ ।

એવીરીતે અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાયના સ્કથ, દેશ અને પ્રદેશ જાણી લેવા

तथाहा काल समयादिलक्षण स च दशमो
જ્ઞેદઃ ।

તથા અહા એટલે સમયાદિલક્ષણ-ગણો જે કાલ, તે દશમો જ્ઞેદઃ છે

तथा पुद्गलाना चत्वारो ज्ञेदा स्कथ-देश-प्र-
દેશ-પરમાણવશ્ચ ।

તેમ પુદ્ગલના (પુદ્ગલાન્તિકાયના) સ્કથ, દેશ, પ્રદેશ અને પરમાણુ-એના ચાર જ્ઞેદઃ છે.

तत्र ह्यणुकादयः क्रमेण एकादिवृद्ध्या अणताणु
કાવસાના સ્કથાઃ ।

તેમાં જે અણુ નિગેરેમાં એક એક વધારતા અનુક્રમે અણતા અણુ મુદ્ધીના સ્કથ કહેવાય છે

तेषां क्रियन्मात्रा ज्ञागा देशा प्रोच्यते ।

તેઓના કર્મજાએક પ્રમાણના જાગને દેશ કહે છે.

તેવાં નિર્વિજ્ઞાના જ્ઞાનાઃ પુનઃ પ્રવેશા ન્યયતે ।

તેમના ફરી નિભાગ ન થઈ શકે તેવા ભાગને પ્રવેશ કહે છે.

પરમાણવ પુનઃ પરસ્પરમસંવદ્ધા શ્રતીવ સ્તુ-
ત્વમાસ્કંવાદિકારણરૂપા નિર્વિજ્ઞાના એવ જ્ઞાતવ્યા ।

પરસ્પર સખ ન વગરના, અતિસૂક્ષ્મ, મધ્ય વિગેરેના કારણ
રૂપ અને જેનો નિભાગ થઈ શકે નહી તે પરમાણુ ભણવા,

એવ શ્રતીવા ચતુર્દશજ્ઞેદા જવતિ ।

એવી રીતે અજીવતાન ચૌદ પ્રકારનું છે. ૫

અથ એતેવાં વિશેષસ્વરૂપં પ્રરૂપયતિ ।

હવે તેમનું વિશેષ સ્વરૂપ કહે છે

ધમ્માધમ્માપુગ્ગલ, નહ કાલો પંચ હંતિ અ-
જ્જીવા ।

ચલણસહાવો ધમ્મો, થિરસંઠાણો અહમ્મો
અ ॥ ૬ ॥

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, આકાશાસ્તિ-
કાય અને કાલ એ પાંચ અજીવ દ્રવ્ય છે તેમા જેનો ચપન
રચવાન શુભ હોય તે ધર્માસ્તિકાય અને જેનો ગિયર અવમાત્ર
શુભ હોય તે અધર્માસ્તિકાય કહેવાય છે. ૬

અવચૂરી

ધર્મમેતિ—ધર્માસ્તિકાયાધર્માસ્તિકાયપુજ્જલા-
સ્તિકાયા નન્ન આકાશાસ્તિકાય કાલ સમયાદિ
એતાનિ પચડ્ઘ્યાણિ અજીવા પ્રોચ્યન્તે ।

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, આકાશા-
સ્તિકાય અને કાલ (સમયાદિનિભાગ) એ પાંચ દ્રવ્ય અણુવ
કહેનાય છે

પદ્ધ જીવદ્વય એવ જિનશાસને પદ્ ડ્ઘ્યાણિ
કથ્યન્તે ।

છકુ છત્રદ્વય-એની રીતે જિનશાસનમા ૧૨ દ્રવ્યકહેવાય છે

પ્રથમ ક્રમેણ ધર્માસ્તિકાયાદીના લક્ષણમાહ ।

હવે અનુક્રમે ધર્માસ્તિકાય વિગેરના લક્ષણ કહે છે

ચલણેતિ—ચલનસ્વજ્ઞાવો ધર્માસ્તિકાય ।

ચલન (હાવણુ-ચાલણુ) એ જેનો સ્વભાવ છે તે ધર્મા-
સ્તિકાય કહેનાય છે.

* જીગના પુદ્ગલાના ચ ગમનં કુર્વતા ચદ્
દ્વય સાહાય્ય વદાતિ તદ્ધર્માસ્તિકાય ।

કુ છવ અને પુદ્ગલને ગતિપણે પરિણમતા ને અપેક્ષા કારણ હોય
તેને ધર્માસ્તિકાય કહે છે કારણ ચાર પ્રકારના છે ૧ ઉપાત્તન ૨ નિમિત્ત
૩ અસાધારણ ૪ અપેક્ષા જેમ માગીનો ઘટ જનાવતમા જૂમિ અને આગશ
અપેક્ષા કારણરૂપ છે તેમ છવ અને પુદ્ગલને ગમનાગમન કરવામા ધર્મા-
સ્તિકાય, અપેક્ષા કારણરૂપ છે

છા અને પુરુગદને ગમન કરતા (હાસિનાચાસિવામા) જે દ્રવ્ય મહાય આપે છે તે ધર્માભિન્નાય છે.

યથા મત્સ્યાના જલ ધર્માસ્તિકાય इत्यर्थः ।

જેમ માત્સ્યાને (મત્સ્યા કરનામા મહાયરૂપ) જલ ધર્માસ્તિકાય છે, તેમ અહિ સમગ્રજીવો એ અર્થ છે.

स्थिरसंस्थान पुन अधर्मास्तિકाय ।

સ્થિર રાખવાનો જેનો અભાવ છે તે અધર્માસ્તિકાય કહેવાય.

स्थिरसंस्थान इति किमुच्यते ।

સ્થિર અભાવ એટલે શું કહેવાય ?

यद् इव जीवपुद्गलाना स्थिति कुर्वता सान्निव्यं ददाति सः अधर्मास्तિકाय इति ज्ञाव ।

૧ જે દ્રવ્ય છા અને પુરુગદોને સ્થિતિ કરતા સાન્નિવ્ય (પાસે મહેનાપણું) આપે તે (સ્થિર રાખવાના સનભાવવાળો) અધર્માભિન્નાય-એનો ભાવાર્થ છે.

एतौ धर्माधर्मास्तिकायौ यत्र वर्तेते स लोकाकाशः ।

તે ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય બન્ને મહે તે લોકાકાશ કહેવાય છે.

૧ જેમ મુખદરને તરતે ચાતા વિષામ લેનામા ટમાતિની ધરા ને અપેક્ષા મારતી છે તેમ છા તથા પુરુગને સ્થિતિદાતૃ પરિવૃત્તના અપેક્ષા મારતી તે અધર્માભિન્નાય છે

ચતુર્દશરજ્જુપ્રમાણ ।

તે ચૈદ રાજનોકના પ્રમાણવાનો છે.

તત્ પરસ્તુ યલોકાકાશ ।

તે લોકા-રાશી બીજે તે અયોકાકાશ છે.

एवं धर्मावर्मास्तिकाययोर्विशेषस्वरूप प्ररूपि-

तम् ॥ ६ ॥

એવીરીતે વર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયનું વિશેષ
સ્વરૂપ નિરૂપણ કર્યું ૬

अथ आकाशपुङ्गलयो-स्वरूपमाह ।

હવે આકાશાસ્તિકાય અને પુદ્ગલાસ્તિકાયનું
સ્વરૂપ કહે છે

अवगाहो आगासं, पुग्गलजीवाण पुग्गला

चउहा ।

खंधा देस पएसा, परमाणु अ चेव नाय-

व्वा ॥ ७ ॥

अवचूरी

अवगाहो-इति जीवपुद्गलानां अवकाश-
जीवानां पुद्गलानां च यद् अवकाशं ददाति

તત્ત્વ ઓકાશં તત્ત્વ ઓકાશદ્વ્યમિતિ જ્ઞાવ. ।

જીવ પુદ્ગલોના અવકાશ તે આકાશ અર્થાત્ જીવ અને પુદ્ગલોને જે અવકાશ આપે તે આકાશ એટલે આકાશદ્વ્ય કહેવાય છે.

પુદ્ગલાશ્વતુર્વિધાઃ સ્કંધ-દેશ-પ્રદેશ-પરમાણુ
ત્રેવૈર્જ્ઞાતિવ્યા. ।

સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ અને પરમાણુ-એવા ભેદથી પુદ્ગલો ચાર પ્રકારનાં બાળુનાં.

સ્કંધાદીનાં સ્વરૂપં પૂર્વમેવોક્તં જ્ઞાતવ્યં । ૩

સ્કંધ વિગરેતુ સ્વરૂપ પ્રથમ કહેયું છે તે પ્રમાણે જાણી લેયું છે

અથ કાલસ્વરૂપમાહ ।

હવે કાલનું સ્વરૂપ કહે છે

એકાકોઢી સતસદિ લક્ષ્મી સતહુત્તરીસહ-
સ્તા ય ।

દોયસયા સોલહિયા, આવલિયા ઇગ મુહુ-
ત્તમ્મિ ॥ ૮ ॥

એક દરોડ, સહસ્રક લાખ સત્યોત્તરે હજાર, બગો અને સોળ, એટલી આવળિકા એક મુહૂર્તમા થાય છે. ૮

સમયાવલી મુહુત્તા, દીહા પરકા ય માસ
વરિસા ય ।

મણિઓ પલિઆ સાગર, ઉસ્સપ્પિણી સ-
પ્પિણી કાલો ॥ ૯ ॥

સમય, આવળી, મુહૂર્ત, દિવસ, પક્ષ, માસ, વર્ષ, પંચો-
પમ, સામરોપમ, ઉત્સર્પિણી, અને અવસર્પિણી એકાલ હોવાય છે.

અવચૂરી.

સમયાવલીતિ—સમયોલ્લયતસૂક્ષ્મકાલ ।

અતિસૂક્ષ્મ કાલને સમય કહે છે.

ગ્રાવલિકા અસખ્યાતસમયપ્રમાણ ।

અસખ્યાત સમયને એક ગ્રાવલિકા કહે છે

નિગોદજીવાના એકશ્વાસોચ્છ્વાસમધ્યે સત્તદશ-
વારાન્ યાવન્મરણ અષ્ટાદશસખ્યોત્તત્તિરપિ જ્ઞવતિ
તેષા પ્રાયુ. (૨૫૬) ગ્રાવલિકા ।

૧ નિગોદના જીવોને એક શ્વાસોચ્છ્વાસમા સત્તરવાર મુઠ્ઠી
'મરણ' પર્યંત અઠારમી સખ્યાનાળા બળની ઉત્પત્તિ પણ થાય
છે. તેમનું આયુષ્ય (૨૫૬) આનયિત પ્રમાણ છે.

મુહૂર્ત ઘટીદ્યપ્રમાણ ।

બે ઘડીનું એક મુહૂર્ત થાય છે

દિવસોપ્રહોરાત્રરૂપ. ત્રિશન્મુહૂર્તપ્રમાણ ।

૧—નસોજ્જન આવળીના નિગોદના જીવોને એક મુહૂર્ત બીજા-સાગર
સત્તર મુહૂર્તમવ જોડેલા કાળ તે શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ પ્રાયુ—સાતપ્રાયુનો એક
'સ્તોક'—સાતસ્તોકનો એક લવ—સતોતેર બળનો એક મુહૂર્ત

નવતત્ત્વવોધ.

(૭૫)

તેના ત્રીસ મુદ્દર્ભના અહોરાત્ર રૂપ દિનસ થાય છે.

પદ્મ પંચદશાહોરાત્રરૂપઃ ।

પદ્મ અહોરાત્ર રૂપ દિનસના એક પદ્મ (પખવાડીયું) થાય છે.

માસઃ પદ્મઞ્ચપ્રમાણઃ ।

એ પખવાડીયાનો એક માસ થાય છે.

વર્ષ દ્વાદશમાસપ્રમાણ ।

બાર માસનું એક વર્ષ થાય છે.

પલ્લયોપમ કૂપદૃષ્ટાતેન પ્રસિદ્ધમ્ ।

કુનાના દૃષ્ટાત વડે પલ્લયોપમ પ્રસિદ્ધ છે.

સાગરોપમં દશકોટાકોટીપલ્લયોપમપ્રમાણમ્ ।

દશ કોડકોડી પલ્લયોપમનો એક સાગરોપમ થાય છે.

નૃત્સર્પિણી દશકોટાકોટી સાગરોપમપ્રમાણા ।

દશ કોડકોડી સાગરોપમ એક નૃત્સર્પિણી થાય છે.

નૃત્સર્પિણીપ્રમાણા એવ અવસર્પિણી ।

નૃત્સર્પિણીના પ્રમાણ બે/ત્રણ અવસર્પિણીનું પ્રમાણ છે.

એવ મર્વોઽપિ કાલઃ સૂર્યગતિક્રિયાપરિચ્છિન્નો

જ્ઞાતવ્ય

આ સર્વે કાલ સૂર્યની ગતિ અને ક્રિયાના પરિમાણ ઉપર બાધુઓ.

एवं प्रजीवतत्वस्य चतुर्दशज्ञेदाः प्रोक्ताः ।

એવી રીતે અણ્વતત્ત્વના ચૌદ ભેદ કહેલા છે. ૯

॥ इति अजीवतत्त्वम् ॥

अथ पुण्यतत्त्वज्ञेदान् द्विचत्वारिंशत् विवृणोति ।
 શ્રવે પુણ્યતત્ત્વના બેતાળીશ ભેદનું વિવેચન કરે છે

सा उच्चगोअ मण्डुग, सुरदुग पचेदि जाइ
 पणदेहा ।

आइ तितणूणु वंगा, आइमसंघयण संठाणा
 ॥ १० ॥

वण्ण चउक्काऽगुरुलहु, परघा ऊसास आयवु-
 ज्जोअं ।

सुभ खगइ निमिण तसदस, सुरनर तिरि-
 आउ तित्थयरं ॥ ११ ॥

૧ સાતા વેદનીય, ૨ ઉચ્ચગોત્ર, ૩ મનુષ્યની ગતિ ૪ મનુ-
 થ્યની આતુપૂર્વાની પ્રાપ્તિ, ૫ દેવતાની ગતિ, ૬ દેવતાની આતુ-
 પૂર્વાની પ્રાપ્તિ, ૭ પચેદ્રિય ભતિ પચ દેહા એલે પાચ
 શરીર ૩૫ નામકર્મ. ૮ આહારિક શરીર ૯ વૈકલ્પિક શરીર,
 ૧૦ આહારિક શરીર, ૧૧ તૈજસ શરીર, ૧૨ કાર્મણ શરીર,

આદિ ત્રિતનુ એટલે આદિના જોદારિક વૈક્રિય તથા આહારક એ ત્રણ શરીરના અંગ વિભાગ, અને અંગોપાંગ છે. જેમકે—
૧૩ જોદારિક અંગોપાંગ, ૧૪ વક્રિય અંગોપાંગ, ૧૫ આહારક અંગોપાંગ, ૧૬ પહેલું સ્થાન, ૧૭ પહેલું સ્થાન, વર્ણાદિક ચાર એટલે ૧૮ શુભ વર્ણ, ૧૯ શુભ ગંધ, ૨૦ શુભ રસ, ૨૧ શુભ સ્પર્શ, ૨૨ અગુર લઘુ, ૨૩ પરાધાત, ૨૪ આસોશ્ચાસ, ૨૫ આતપ, ૨૬ ઊદોત, ૨૭ શુભવિહાયોગતિ, ૨૮ નિર્માણ. ૩૯ ત્રસદશક, ૩૯ મુરુપુષ્પ, ૪૦ મનુષ્યાપુષ્પ, ૪૧ તિર્યચાપુષ્પ અને ૪૨ તીર્થકર તામ કર્મ—એપુણ્યકર્મના બેતાલીશ ભેદ કથા. ૧૦—૧૧—

અવચૂરી.

સાઉચ્ચગોઅ ઇતિ, વણ્ણચઉક્ક ઇતિ પુણ્ય તત્ત્વસ્ય એતે હિચત્વારિશદ્જેદા જ્ઞવંતિ ।

પુણ્યતત્ત્વના એ બેતાલીશ ભેદ થાય છે.

યથા—સાતં સાતાવેદનીય કર્મ યેન જીવઃ સૌ-
ખ્યાનિ લક્ષ્મતે ॥ ૧ ॥

૧ સાત એટલે સાતાવેદનીય કર્મ, જે વડે છવ મુખ પામે છે.

ઝઞ્ઞૈર્ગોત્રં યસ્મિન્નુત્પન્નો જીવઃ સર્વ જનમાન્યઃ
સ્યાત્ ॥ ૨ ॥

૨ બીજી વિચ્ચગો. જેમા વિત્તપત્ર થયેલા છવ સર્વ ભોક્ષાને માનવા યોગ્ય થાય છે.

મનુષ્યદિકં મનુષ્યગતિ-મનુષ્યાનુપૂર્વીરૂપમ્
॥ ૩-૪ ॥

૩-૪ મનુષ્યદિક્કે એટલે મનુષ્ય ગતિ અને મનુષ્ય આતુપૂર્વી.

યયા કર્મપ્રકૃત્યા જીવો મનુષ્યગતિત્વ લક્ષતે
સા મનુષ્યગતિ ।

જે કર્મની પ્રકૃતિની છત્રે મનુષ્ય ગતિ પછુ પ્રાપ્ત થાય,
તે મનુષ્યગતિ કહેવાય છે.

યયા કર્મ પ્રકૃત્યા મનુષ્યગતિવદ્વાયુ. જીવો-
ન્યત્ર ગચ્છન્ મનુષ્યગતૌ પ્રાનીયતે સા મનુષ્યાનુપૂર્વી ।

જે કર્મ પ્રકૃતિથી છત્ર મનુષ્યગતિનુ આશુષ્ય બાધી
બીજે જતો હોય તેને પાછા મનુષ્યગતિમા જેવું કરીસાનનામા
આવે તે મનુષ્યાનુપૂર્વી ૧ કહેવાય છે.

સુરદિક સુરગતિ—સુરાનુપૂર્વીરૂપ । ॥

૫-૬ સુરદિક—એટલે દેવતાની ગતિ અને દેવતાની આતુપૂર્વી.

સા મનુષ્યગતિ—મનુષ્યાનુપૂર્વીવિત્ત્વ દ્વોયા ।

તે મનુષ્યગતિ અને મનુષ્ય આતુપૂર્વીની જેમ જાણી લેવી.

પચ્ચેદિયજાતિ. યયા જીવસ્ય પચ્ચેદિયત્વ સ્યા-
ત્ । ૭

૭ જેનાથી છત્રે પચ્ચેદિયપછુ થાય તે પચ્ચેદિય ગતિ
કહેવાય છે

પચ્ચ દેહા. શરીરાણિ ।

પચ્ચ દેહ એટલે પાચ પ્રકારના શરીર

૧ જેમ વાકા ચાનના જમદને નાચ ધાલી સીધો વધાવનામા આવે
તેમ પરમાત્મા વચ્ચેગતિએ જતા એવા છત્રે પોતાના ઉપજવાના રચાનકે
૮ કમ જેથીને લઈ જાય તે આતુપૂર્વી કહેવાય ॥

ઔદારિકં વૈક્રિયં આહારક તૈજસં કાર્મણ ચ ।

૧ ઔદારિક-, ૨ વૈક્રિય, ૩ આહારક, ૪ તૈજસ અને ૫ કાર્મણ

ઔદારિકં નદારૈ. સ્ફારૈ. પુદ્ગલૈ. નિષ્પન્નં તત્

ઔદારિકમ્ । ૮

૮ ઉદાર-આરા પુદ્ગલોથી બનેલુ તે ઔદારિક શરીર કહેવાય છે.

તિર્યગ્મનુષ્યાણા યોગ્યં શરીરમ્ । ૮

તે ઔદારિક શરીર તિર્યક તથા મનુષ્યાને યોગ્ય છે.

* વૈક્રિયં વિવિધક્રિયાયા નિષ્પન્નં । ૯

૯ નિવિર ક્રિયાથી બનેલુ શરીર વૈક્રિય શરીર કહેવાય છે.

દેવનારકાણા શરીર વૈક્રિયલબ્ધિકૃતં શરીર

જ્ઞેયમ્ ।

૬ ન નારકીલુ શરીર વૈક્રિય લબ્ધિથી થયેલુ શરીર જાણનું

આહારકશરીરં યત્ર ચતુર્દશપૂર્વધરૈ સદેહોચ્ચે-
વાય તીર્થંકરઋદ્ધિર્દર્શનાય વા મહાવિદેહગમનાર્થ
એકહસ્તપ્રમાણાત્યતવિશિષ્ટરૂપસંપન્ન વિધીયતે શરીરં
તત્ આહારકશરીરમ્ । ૧૦

૧૦ જેમા ઔદ પૂર્વનારી પોતાનો સદેહ છેદનાને અથવા

* વૈક્રિય શરીરના બે ભેદ છે ૧ આપપાતિક તે દેવતા અને નાર-
કીને જે હેલ છે તે ૨ લબ્ધિ પ્રાપ્ત થનાથી, તે તિર્યક તથા મનુષ્ય
લબ્ધિવતને જે હેલ છે તે

તીર્થંકરની રીદ્ધિ જોવાને અર્થે મહાવિદ્રુહ ક્ષેત્રમાં જવાને એક હાથ પ્રમાણનું અતિ વિશિષ્ટ રૂપનાળું શરીર કરે તે આહારક શરીર કહેવાય છે.

તૈજસશરીરં તત્ત્વ યેન શરીરેણ જીવૈ. આહારો
ગૃહીત. खलु रसादिधातुरूपतया परिणति नीयते य-
द्दશાत्तपोलब्ध्या तेजोलेश्यानिर्गमश्च क्रियते तत्तै-
जसं । ११

૧૧ જે શરીર વડે છને ગ્રહણ કરેલો આહાર રસાદિ ધાતુ રૂપે પરિણામ પામે અને જેથી તપોલેશ્ય વડે તેજોલેશ્યા નિર્ગમ થાય, તે તૈજસ શરીર કહેવાય છે.

કાર્મણશરીર ઔષ્ઠવિધકર્મવિકારરૂપ સર્વશ-
રીરકારણજૂત । ૧૨

૧૨ આઠ પ્રકારના કર્મના વિકાર રૂપ અને સર્વ પ્રકારના શરીરકારણ જૂત કર્મણુ શરીર કહેવાય છે.

તૈજસકાર્મણશરીરે સસારિજીવાના અનાદિકાલ
સંવેદે જવત ।

તૈજસ અને કર્મણુ શરીર સસારી છવાને અનાદિકાલથી સંબદ્ધ થયેલા છે.

મોક્ષગમનં વિના તયોઃ કદાપિ વિયોગો ન
સ્યાત્ ।

મોક્ષે જવાક સિવાય તે તૈજસ અને કર્મણુ શરીરનો વિયોગ કદી પણ થતો નથી.

एवं द्वादशपुण्य प्रकृतयोऽनूवन् ।

એવી રીતે બાર પુણ્ય પ્રકૃતિ થઈ.

आदिशरीरत्रयस्य उपागानि ।

પેલા ત્રણ શરીરને ઊપાગ છે.

धौदारिकस्य १३ वैक्रियस्य १४ आहारकस्य १५

૧૩ ધૌદારિક, ૧૪ વૈક્રિય અને ૧૫ આહારક— એ ત્રણ શરીરને ઊપાગ છે.

तैजसकर्मणयोर्न जवति ।

તૈજસ અને કાર્મણ શરીરને ઊપાગ નથી.

आदिसंहननं वज्ररिपन्ननाराचसंहननलक्षणं । १६

૧૬ વજ્રરિપલનારાચ નામે પેહેલું સહનન (સંધયણ)

संस्थानं समचतुरस्त्ररूपं । १७

૧૭ સમચતુરસ્ત્ર સંસ્થાન.

वर्णचतुष्क वर्ण १८ गंध १९ रस २० स्पर्श
२१ रूपम् ।

વર્ણચતુષ્ક એટલે ૧૮ વર્ણ, ૧૯ ગંધ, ૨૦ રસ, અને ૨૧ સ્પર્શ.

अत्र पुण्यप्रकृत्यधिकारे प्रशस्तं ब्राह्म अप्र-
शस्तं पुन. पापप्रकृत्यधिकारे कथयिष्यते ।

આ પુણ્ય પ્રકૃતિનો અધિકાર છે તેથી વર્ણ ચતુષ્કમાં વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ—એ પ્રશસ્ત એટલે શુભ જાણવા અને આગલ પાપ પ્રકૃતિના અધિકારમાં અપ્રશસ્ત એટલે અશુભ -કહેવામાં આવશે.

અગુરુલઘુનામકર્મ યેન કર્મણા જીવાના શરીરં
ન ગુરુલઘુ સ્યાત્ કિતુ સમતાજ્ઞાવે સ્યાત્ । ૨૨

૨૨ જે કર્મની છત્ર ગરીર મહુ ભાર કે બહુ હનક ન
ધાય પણ સમતા ભારે (સરખુ) ધાય, તે અગુરુલઘુ નામ કર્મ
કહેવાય છે.

પરાઘાતનામકર્મ યેન પરેના વજયતામપિ
જીવ અનાકલનીય સ્યાત્ । ૨૩

૨૩ જે કર્મથી છત્ર બીજા બધાના છોડાવી પણ અજિત
ધાય તે પરાઘાત નામ કર્મ કહેવાય છે.

ઉચ્છ્વાસનામકર્મયેન જીવઃ શ્વાસોચ્છ્વાસલઙ્ઘિ
યુક્ત સ્યાત્ । ૨૪

૨૪ જેનાથી છત્ર શ્વાસોચ્છ્વાસની લઙ્ઘિયાલો ધાય, તે
ઉચ્છ્વાસ નામ કર્મ કહેવાય છે.

આતપનામકર્મ યેન જીવસ્યસ્વયમનુલ્લસમપિ
નુલ્લપ્રકાશસયુક્ત શરીર સ્યાત્ યથા સૂર્યમનુલ્લ
પૃથ્વીકાયજીવાના ઇવ સૂર્યમનુલ્લે એવ નાન્યત્ર ૨૫

૨૫ જેનાથી છત્ર ઉજ્જ્વલાવગરનુ ગરીર હિજ પ્રકાશનાળુ
ધાય, તે આતપ નામ કર્મ કહેવાય છે તેનુ ગરીર સૂર્યના મડ
લમા ગુલેલા પૃથ્વીમાય છોડાવુ દોષ છે તે સૂર્યમનુલ્લમાજ હોય
બીજે હોતુ નહીં.

ઉદ્યોતનામકર્મ યત્ર જીવાના અનુલ્લપ્રકાશ-
યુક્ત શરીર સ્યાત્ યથાચન્દ્રમનુલ્લે જ્યોતિશ્રકાદિષુ । ૨૬

૨૬ જેમાં છત્ર શરીર અતુલ (ગીતલ) પ્રકાશવાલુ થાય તે ઊંચાત નામ કર્મ કહેવાય છે. જેમ ચ દ્રમ હલમા જ્યેષ્ઠિ-શ્રેષ્ઠ વિગેરેમા હોય છે તેમ.

શુભગતિ શુભવિહાયોગતિ નામકર્મ વિહા-
યસા નન્નસાગતિ ગમન વિહાયોગતિ. । ૬૪

૨૭ શુભગતિ એટલે શુભ વિહાયોગતિ નામકર્મ વિહા-યમા એટલે આકાશ વડે ગમન તે વિહાયોગતિ કહેવાય છે.

વિહાયોગ્રહણં ચતુર્ગતિવ્યામોહવિચ્છેદાર્થ ।

અહિ ' વિહાયમ્ ' શબ્દનુ અહુત્ય ચારગતિના વ્યામોહનો વિ-ચ્છેદ કરનાને કરેલું છે.

યથા જીવાના શુભા ગતિ. સ્યાત્ યથા હંસગજ
વૃષજાતીનામ્ ।

જે વડે છત્રને હસ, હાલી અને વૃષલ વિગેરેના જેવી શુભગતિ (ચાલવું) થાય છે.

નિર્માણ નામકર્મ યેન જીવશરીરે ંગપ્રત્યંગાનાં
નિયતપ્રદેશવ્યવસ્થાપનં ક્રિયતે યથા સૂત્રધારેણ
પુત્તલિકાદૌ । ૬૫

૨૮ જેનાથી પુતળી વિગેરેમા સૂત્રધાર (કારીગર) ની જેમ છત્રના શરીરમા અંગ અને પ્રત્યંગની નિયમિત પ્રદેશમા વ્યવસ્થા કરનામા આવે તે નિર્માણ નામકર્મ કહેવાય છે.

ત્રસદશકં ંગ્રેતનગાથાયા વ્યાખ્યાસ્યતે ।

૩૯ ત્રસદશક નામકર્મની વ્યાખ્યા પછીની ગાથામા કર-વામા આવે,

સુરનરતિર્યંગાયુસ્વિતય ચૈ. કર્મેન્નિઃ દેવમનુષ્ય-
તિર્યગ્જવેષુ જીવ્યતે । ૪૧

૪૧ જે કર્મથી દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યચના ભવમા જીવાય
તે દેવતાયુગ્ય મનુષ્યાયુગ્ય અને તિર્યચાયુગ્ય—એમ ત્રણ કર્મ કહે-
વાય છે

તીર્થંકર નામકર્મ યેન ચતુસ્ત્રિંશદતિશયાદિ
તીર્થંકરઋક્ષિતયુક્તો જીવઃ ત્રિન્નુવનસ્યાપિ પૂજ્ય-
સ્યાત્ । ૪૨

૪૨ જેનાથી ચોત્રીશ અતિશય વિગેરે તીર્થંકરની સમુ-
દ્ધિએ યુક્ત એવો જીવ ત્રણ નુવનને પણ પૂજ્ય થાય તે તીર્થ-
ંકર નામકર્મ કહેવાય છે.

કેવલ્યવસ્થાયાં તસ્યોદય સ્યાત્ ।

તે તીર્થંકર કર્મના ઉદય દેવલી અવસ્થામા થાય છે.

इति द्विचत्वारिंशत् जेदा पुण्यप्रकृतिना ज्ञेया ।

એ પુણ્ય પ્રકૃતિના બેતાલીશ જોડ જાણવા.

—૬—૦—૬—

अथ पूर्वोक्त त्रसदशक व्याख्यानयति ।

હવે પ્રથમ કહેલ ત્રસદશકની વ્યાખ્યા કરે છે

तस वायर पज्जतं पत्तेअ थिर सुभ च सुभगंच ।

સુસ્સર આજ્જ જસ તસાદિદસગ હમ હોર

મગ, બાદર, પર્યાપ્તિ, પ્રત્યેક, સ્થિર, શુભ, શુભાગ, સુખ, આદિય, અને યશ નામ કર્મ-આ ત્રસાદિદશ (ત્રસ વિગેરે ૬૧) કહેનાય છે. ૧૨

અવચૂરી.

તસદ્વતિ ગાત્રાવ્યાખ્યા-ત્રસનામ કર્મ યેન
“ ત્રસ્યતિ ષષ્ઠાદ્યજ્ઞિતપ્તા ગયાદૌ ગચ્છંતીતિ
ત્રસા ” ઈંડિયાદિનામકર્મોદય । ૧

૧ ઊપાસના વિગેરે ૬૧ તપેના છાયા વિગેરેના નામ તે ત્રસ છત્ર કહેવાય છે તેના બેઘડી વિગેરે નામકર્મને કહેનાવી ઊપાસનાય તે ત્રસ નામકર્મ કહેનાય છે.

વાદર નામકર્મ યેન જીવા વાદરા સ્મુલાશ્રકુ-
ર્ગાહ્યા જવતિ યેન મનુષ્યૈર્જીવશરીર દૃશ્યતે ઇતિ
જ્ઞાવ. । ૨

૨ જોનાથી છત્ર બાદર એકલે નેત્રી બોધ ગણાય તેના સ્થૂણ છત્ર થાય તે બાદર નામકર્મ કહેનાય છે જાનાય એવો છે કે, જે બાદર છત્ર શરીર મનુષ્યોથી જોઈ ગણાય.

પર્યાપ્તિ નામકર્મ યેન જીવા નિજપર્યાપ્તિયુક્તા
જવંતિ । ૩

૩ જોનાવી છત્ર પોતપોતાની પર્યાપ્તિ એ યુક્ત થાય તે પર્યાપ્તિ નામકર્મ કહેનાય છે

પ્રત્યેક નામકર્મ યેન એકસ્મિન્ જીવશરીરે
એક એવ જીવ. । ૪

સુરનરતિર્યંગાયુસ્વિતય ચૈ. કર્મજિ દેવમનુષ્ય-
તિર્યગ્જીવેષુ જીવ્યતે । ૪૧

૪૧ જે કર્મથી દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યચના ભવમા જવાય
તે દેવતાયુષ્ય મનુષ્યાયુષ્ય અને તિર્યચાયુષ્ય—એમ ત્રણ કર્મ કહે
વાય છે

તીર્થંકર નામકર્મ યેન ચતુસ્ત્રિંશદતિશયાદિ
તીર્થંકરઋદ્ધિસયુક્તો જીવ ત્રિજુવનસ્યાપિ પૂજ્યઃ
સ્યાત્ । ૪૨

૪૨ જેનાથી ચારીશ અતિશય વિગેરે તીર્થંકરની સમુ-
દ્ધિએ યુક્ત એવો જન ત્રણ જુવનને પણ પૂજ્ય થાય તે તીર્થ-
ંકર નામકર્મ કહેવાય છે

કેવલ્યવસ્થાયાં તસ્યોદય સ્યાત્ ।

તે તીર્થંકર કર્મના ઉદય કેવલી અનસ્થામા થાય છે

इति द्विचत्वारिंशत् ज्ञेदा पुण्यप्रकृतिना ज्ञेया ।

એ પુણ્ય પ્રકૃતિના બેતાલીશ જોડ જાણવા.

—१६—*—११—

अथ पूर्वोक्तं त्रसदशक व्याख्यानयति ।

હવે પ્રથમ કહેલ ત્રસદશકની વ્યાખ્યા કરે છે

तस वायर पज्जत्तं पत्तेअ थिरं सुभं च सुभगं च ।

સુસ્સર આજ્જ જસ તસાદિદસગ ઇમ હોજ

મગ, બાહર, પર્યાપ્તિ, પ્રત્યેક, સ્થિર, શુભ, શુભાગ, મુસ્વર,
આદેય, અને યગ નામ કર્મે-આ ત્રણાદિદશા (ત્રણ વિગેરે દશ)
કહેનાય છે ૧૨

અવચૂરી

તસદિતિ ગાત્રાવ્યાખ્યા-ત્રસનામ કર્મ યેન
“ ત્રસ્યતિ ગુણાદ્યજિતપ્તા ગાયાઢૌ ગચ્છતીતિ
ત્રસા ” ઈંડિયાદિનામકર્મોદય । ૧

૧ ઊપાના નિગેરી તપેવા છાયા નિગેરમા જાય તે ત્રસ
છા કહેવાય છે તેના બેઘડી નિગેર નામકર્મને બેનાવી ઊઠા
થાય તે ત્રસ નામકર્મ કહેનાય છે

વાદર નામકર્મ યેન જીવા વાદરા સ્થુલાશ્વકુ-
ર્ગાદ્યા જવતિ યેન મનુષ્યૈર્જીવશરીર દૃશ્યતે इति
જ્ઞાવ' । ૨

૨ તેનાવી છા બાહર એકલે નેત્રવી લેઈ શકાય તેના
અથવા છા થાય તે બા ૨ નામકર્મ કહેનાય છે જાનાય એવો
છે કે, જે બા ૨ છાનું શરીર મનુષ્યોથી જોઈ શકાય છે.

પર્યાપ્તિ નામકર્મ યેન જીવા નિજપર્યાપ્તિયુક્તા
જવતિ । ૩

૩ જેનાથી છા પોતપોતાની પર્યાપ્તિ એ યુક્ત થાય તે
પર્યાપ્તિ નામ-ર્મ કહેનાય છે

પ્રત્યેક નામકર્મ યેન એકસ્મિન્ જીવશરીરે
એક એવ જીવ. । ૪

૪ જેનાથી જીવના એક શરીરમાં એકજ જીવ હોય તે પ્રત્યેક નામકર્મ કહેવાય છે.

येन बहवो जीवा एकशरीरे जवति तत्साधारणं नामकर्म पापप्रकृतिमध्ये कथयिष्यते ।

જેનાથી એક શરીરમાં ઘણા જીવો થાય તે સામાન્ય નામ કર્મ પાપ પ્રકૃતિમાં આગળ કહેવામાં આનશે.

स्थिरनामकर्म येन जीवानां दंतास्थ्यादि स्थिर स्यात् । ५

૫ જેનાથી જીવને દાંત, અસ્થિ વિગેરે સ્થિર—દઢ થાય તે સ્થિર નામકર્મ કહેવાય છે.

शुज्जनामकर्म येन जीवानां नाज्जेरुर्ध्वशरीरं शुज्ज स्यात् । ६

૬ જેનાથી જીવને નાજિની ઉપરનું શરીર સારું પ્રાપ્ત થાય તે શુભ નામ કર્મ કહેવાય છે.

सुजग नामकर्म येन जीव सर्वजनवद्वज्र स्यात् । ७

૭ જે વડે જીવ સર્વજનને પ્રિય થાય તે સુભગ નામકર્મ કહેવાય છે.

सुस्वरनामकर्म येन जीवाना माधुर्यादिगुण सुस्वर स्यात् । ८

૮ જે વડે જીવને સ્વર મધુરતા મિત્રે શુભ વાળો થાય,
તે સુસ્વર નામકર્મ કહેવાય છે.

આદેયનામકર્મ યેન જીવઃ સર્વજનમાન્યવ-
ચનઃ સ્યાત્ । ૯

૯ જેનાથી જીવ જે વચન બોલે તે સર્વ જનને માન્ય થાય
તે આદેય નામ કર્મ કહેવાય છે.

યશઃકીર્તિનામકર્મ યેન જીવો યશઃકીર્તિ
યુક્તો જ્ઞવતિ । ૧૦

૧૦ જેનાથી જીવ યશ—કીર્તિવાણ થાય તે યશ કીર્તિ નામ
કર્મકહેવાય છે.

एवं द्विचत्वारिंशद्विद्विन्नं तृतीयं पुण्यतत्त्वं प्र-
रूपितम् ।

અવી રીતે બે ત્રાવીશ બેઠવાનું ત્રીજું પુણ્યતત્ત્વ નિરૂપણ કર્યું.
इति पुण्यतत्त्वम्

अथ चतुर्थं पापतत्त्वं कथ्यते ।

હવે ચોથું પાપતત્ત્વ કહે છે

नाणंतरायदसगं, नव वीए नीअ साय मि-
च्छत्तं ।

થાવરદસ નરયતિગ, કસાયપણવીસ તિરિય-
દુર્ગ ॥ ૧૩ ॥

ઇગ વિ તિ ચડ જાઈઓ, કુલગર ઉવઘાય
હુતિ પાવસ્સ ।

અપસત્થ વણ્ણચડ, અપદ્ધમ સઘયણ સઠાણા
॥ ૧૪ ॥

જ્ઞાનાવરણીયકર્મ અતરાયકર્મ વિગેરે દશ— (૧ મતિ
જ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ૩ અનિજ્ઞાનાવરણીય,
૪ મન પરિજ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવલ જ્ઞાનાવરણીય, ૬ દાનાતરાય
૭ લાભાતરાય, ૮ ભોગાતરાય, ૯ ઉપભોગાતરાય ૧૦ વીર્યાત
રાય,) ૧૧ીજ નવ પ્રકાર કર્શનાવરણીયના— ૧૯ (ચાગ લેક
દશનાના અને પાચ નિનાના) ૨૦ નાયગોન, ૨૧ અમાતાગેક
નીય, ૨૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય ૩૨ સ્થાવરદશ (સ્થાવર
પ્રમુખ દશ લેક) ૩૫ નરકનિક (૪૫ લેક નારકીના) ૬૦
પચનીશ કપાયના ૬૨ તિર્યચ દ્વિક (તિર્યચના બે લેક) ૬૬
એકેદ્રિય, બેદ્રિય, તેષદ્રિય અને ચત્તરિદ્રિય જાતિનામકર્મ,
૬૭ અશુભનિહાયોગતિ નામકર્મ, ૬૮ ઉપરાત નામ કર્મે, ૭૨
અપ્રશસ્ત અગુણ) વર્તુચતુર- (અગુણ વણ, ગધ, રસ
અને સ્પર્શ) ૭૭ અપ્રથમ સઘનણ (પેહેલી સઘનણ નિનાની
પાચ સઘનણ) ૮૨ પેહેલા સસ્થાન સિવાયના પાચ મસ્થાન
એ ૭નામી લેક પાપતત્ત્વના છે ૧૩—૧૮—

અવચૂરી.

નાણતરાયદસર્ગ ઇતિ ઇગવિતિશતિ—જ્ઞાના-

વરણીયપંચકં ંતરાયપંચકં ચ એવ દસકં જ્ઞાતવ્યં।

પાચ પ્રકારનુ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ અને પાચ પ્રકારનુ અત-
રાયકર્મ—એ એ મળી દસ જાણવા.

જ્ઞાનાવરણપંચક નુચ્યતે ।

પાચ જ્ઞાનાવરણીય કહે છે—

મતિજ્ઞાનાવરણં ૧ શ્રુતજ્ઞાનાવરણં ૨ અવધિજ્ઞા-
નાવરણ ૩ મન.પર્યાયજ્ઞાનાવરણં ૪ કેવલજ્ઞાનાવ-
રણ ૫ ।

૧ મતિજ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિ જ્ઞાના
વરણીય, ૪ મન પર્યાયજ્ઞાનાવરણીય અને ૫ કેવલજ્ઞાના વરણીય.

તત્ર મતિજ્ઞાનાવરણં પંચન્તિ ંદિયૈ. પથેન મ-
નસા જીવસ્ય યદ્ જ્ઞાનસ્યાત્ તન્મતિજ્ઞાનમ્ ।
તસ્ય આવરણં મતિજ્ઞાનાવરણં । ૧

૧ તેમા પાચ ઇન્દ્રિય અને છઠા મનથી છત્રને જે જ્ઞાન
થાય તે મતિજ્ઞાન કહેવાય છે. તેનુ આનરણુ (આશ્ચાદન)
મતિજ્ઞાનાવરણુ કહેવાય છે.

શ્રુત દ્વિધા દ્વ્યશ્રુત જ્ઞાવશ્રુતં ચ

શ્રુત એ પ્રકારનુ છે. દ્વ્યશ્રુત અને જ્ઞાનશ્રુત.

દ્વ્યશ્રુતં દ્વાદશાંગીલરૂણ । જ્ઞાવશ્રુતં દ્વાદ-
શાંગીસમુત્પન્નોપયોગરૂપ તસ્ય શ્રુતજ્ઞાનસ્ય આવ-
રણં શ્રુતજ્ઞાનાવરણં । ૨

૨ દ્વાદશાંગી જેતુ લક્ષણ છે તે દ્રવ્યશ્રુત અને જે દ્વા.શાં
ગી.ી ઉત્પન્ન થયેલ દ્વીપયોગરૂપ છે તે જ્ઞાનશ્રુત કહેવાય છે તેના
શ્રુતજ્ઞાનનું જે આનરણ, તે શ્રુતજ્ઞાનાવરણ કહેવાય છે

અવધિજ્ઞાન દ્વિપ્રકાર ગુણદેતુકં જવદેતુકં ચ ।

અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારનું છે શુભદેતુકં લનદેતુકં.

દેવનારકાણા જવદેતુક શ્રાદ્ધસાધૂના ગુણદેતુકં
સ્થાત્ ।

કનતા અને નારકીને લનદેતુક અવધિજ્ઞાન થાય છે અને
શ્રાવક તથા સાધુને શુભદેતુક અવધિજ્ઞાન થાય છે.

તસ્ય આવરણ અવધિજ્ઞાનાવરણ ।૩

૩ તે અવધિજ્ઞાનનું જેમા આનરણ તે અવધિજ્ઞાનાવરણ
કર્મ કહેવાય છે

મન. પર્યવજ્ઞાનાવરણ મનઃ પર્યાયજ્ઞાનં સાર્વ-
ઘિતિય દ્વીપસમુદ્ધસ્થિતસક્ષિપર્ચેન્દ્રિયમનોવિષય દ્વિ-
જ્ઞેદ ઋજુમતિ વિપુલમતિ રૂપ સાધૂનામેવ જવતિ ।

અહીં દ્વીપ સમુદ્ધમા રહેલા સક્ષી પર્યેન્દ્રિય છત્રોના મનના
વિષયને જલાવનાર જે જ્ઞાન તે મન પર્યાય જ્ઞાન કહેવાય. તે
રી-જુમતિ અને વિપુલમતિ એમ બે પ્રકારનું ૪ તે જ્ઞાન સાધુ
જ્ઞાનેજ થાય છે.

તસ્ય આવરણ મન પર્યવજ્ઞાનાવરણ । ૪

૪ તે મન પર્યવજ્ઞાનનું જેમા આનરણ થાય તે મન પર્યવજ્ઞા
નાનરણ કર્મ કહેવાય છે.

કેવલજ્ઞાનાવરણં ઘનઘાતિચતુષ્ઠ્યક્રયસમુત્પન્નં
સકલલોકાલોકવિપયં કેવલજ્ઞાનં તસ્ય શ્રાવરણં
કેવલજ્ઞાનાવરણં । ૫

૫ જે ધન—ઘાત ઘાતિ ચતુષ્ઠ્ય (ચાર પ્રકારના ઘાતિ કર્મ)
ના ક્રય થવાથી ઉત્પન્ન થાય અને સકલ લોકાલોકનો વિપય
જેમા જાણી શકાય તે કેવલજ્ઞાન કહેવાય છે. તેણે જે આવરણ
તે કેવલજ્ઞાનાવરણ કર્મ કહેવાય છે.

તથા શ્રંતરાયપંચકં વ્યાખ્યાયતે ।

હવે પાંચ પ્રકારના અતરાય કર્મની વ્યાખ્યા કરે છે.

તત્ત્વ દાનાતરાય—લાજ્ઞાતરાય—જોગાતરાય—નપ
જોગાતરાય—વીર્યાતરાય રૂપ ।

તે ૧ દાનાતરાય, ૨ લાજ્ઞાતરાય, ૩ જોગાતરાય, ૪ ઉપજો
ગાતરાય અને ૫ વીર્યાતરાય—એમ પાંચ પ્રકારનું છે.

યેન કર્મણા વિત્તે પાત્રે ચ પ્રાપ્તે સતિ દાનફલં
જાનન્નપિ ન દદાતિ તદ્દાનાતરાયં । ૧

૬ જે કર્મથી દ્રવ્ય અને પાત્ર પ્રાપ્ત થતા અને જાનતું ફલ
જાણતા છતાં આપી શકાય નહીં તે દાનાતરાય કર્મ કહેવાય છે.

યેન સામગ્રીસમાયોગેऽપિ લાજ્ઞો ન સ્યાત્
તદ્લાજ્ઞાતરાય । ૨

૭ જે કર્મથી સામગ્રીનો યોગ થયા છતાં લાલ ન થાય તે
લાજ્ઞાતરાય કર્મ જાણવું.

યેન જોગ્યવસ્તુપ્રાપ્તાવપિ જોક્તું ન લક્ષ્યતે ત-
જોગાતરાયં । ૩

૮ જેનાથી ભોગ્ય (ભોગનનાયોગ્ય) નમ્તુની પ્રાપ્તિ થયા છતાં પણ ભોગનના અને નહીં, તે ભોગાતરાય કર્મ કહેવાય છે.

येन उपजोग्यवस्तुषु विद्यमानेष्वपि ज्ञोक्तु न शक्नोति तत् उपजोगातरायम् । ४

૯ જેનાથી ઉપભોગ્ય વસ્તુ નિયમાન છતાંપણ તે ભોગથી શકાય નહીં તે ઉપભોગાતરાય કર્મ કહેવાય છે

येन नीरोगोऽपि वयस्यो हीनबलः स्यात् त-
वीर्यातराय । ५

૧૦ જેનાથી નીરોગી અને યુવાન છતાં પણ છત્ર બલહીન થાય તે વીર્યાતરાય કર્મ કહેવાય છે

पचकक्षयमीलने दशकं ज्ञातव्यम् ।

એ જ્ઞાનાનરણીય કર્મ પાચ અને પાચ અતરાય કર્મ—એ અને મળી દસ ભેદ જાણના

प्रथ द्वितीये कर्मणि नवज्ज्ञेदा ।

હવે બીજા કર્મમાં નવ ભેદ થાય છે

ते चेत्थ । चत्वारि दर्शनावरणानि पचनिज्ञाश्च ।

તે આ પ્રમાણે—ચાર પ્રકારના દર્શનાવરણ અને પાચ પ્રકારની નિદા

तत्र दर्शनावरणानि चक्षुर्दर्शनावरणं अचक्षु-
र्दर्शनावरणं अवधिदर्शनावरणं केवलदर्शनावरणं ।

તેમાં દર્શનાનરણના ચાર પ્રકાર આ પ્રમાણે—૧ ચક્ષુ દર્શનાવરણ, ૨ અચક્ષુદર્શનાવરણ, ૩ અવધિદર્શનાવરણ અને ૮ કેવલદર્શનાવરણ.

येन चक्षुर्दर्शनमात्रियते तच्चक्षुर्दर्शनावरणम् ११

૧૧ જેનાથી ચક્ષુ-નેનતુ દર્શન આવરણ થાય (આંધારિત થાય તે ચક્ષુર્દર્શનાવરણ કહેવાય છે

येन अपरेन्द्रियदर्शनमात्रियते तत् प्रचक्षुर्दर्शनावरणम् १२

૧૨ જેનાથી બીજી (ચક્ષુર્નિતાની) ઇન્દ્રિયાનુ આવરણ થાય તે અચક્ષુર્દર્શનાવરણ કહેવાય છે.

येन अवधिदर्शनमात्रियते तत् अवधिदर्शनावरणम् । १३

૧૩ જેનાથી અત્રાવધર્શનનુ આવરણ થાય તે અવધિર્દર્શનાવરણ કહેવાય છે.

येन केवलदर्शनमात्रियते तत् केवलदर्शनावरणम् १४

૧૪ જેનાથી કેવલદર્શનનુ આવરણ થાય તે કેવલદર્શનાવરણ કહેવાય છે.

घटपटादिसार्थसामान्याकारपरिज्ञानं दर्शनं
ज्ञातव्यम् ।

ઘડો, પટ્ટા વિગેરેના સમૂહના સામાન્ય આકારનુ જેથી જ્ઞાન થાય તે દર્શન જાણુ.

पदार्थविशेषाकार परिज्ञानं पुनर्ज्ञानं ज्ञातव्यं ।

પદાર્થના વિશેષ આકાર-સ્વરૂપનુ જેથી પરિજ્ઞાન થાય તે જ્ઞાન જાણુ.

અયમેવં ચ જ્ઞાનદર્શનયોર્જેદઃ

આ પ્રમાણે જ્ઞાન અને દર્શનના લક્ષણમા ભેદ છે.

અથ નિદ્રાપંચક નિદ્રા-નિદ્રાનિદ્રા-પ્રચલા-પ્રચ-
લાપ્રચલા સ્થાનાર્દિ લક્ષણં ।

હવે પાંચ પ્રકારની નિદ્રા કહે છે-૧ નિદ્રા, ૨ નિદ્રાનિદ્રા,
૩ પ્રથયા, ૪ પ્રથલાપ્રથલા, અને સ્થાનાર્દિ-એવા તેના
નામ છે

તત્ર યસ્યાસત્યા સુખેન જાગર્તિ સા નિદ્રા । ૧૫

૧૫ તેમા-જેમા માણસ મુખે જાગે તે નિદ્રા કહેવાય છે.

યસ્યા પુનર્દુ સ્થેન જાગર્તિ સા નિદ્રાનિદ્રા । ૧૬

૧૬ જેમા માણસ દુ ખે જાગે તે નિદ્રાનિદ્રા કહેવાય છે.

સ્થિતસ્ય ઉપવિષ્ટસ્ય વા યા સમાગચ્છતિ સા

પ્રચલા । ૧૭

૧૭ ઉભા અથવા બેઠા જે નિદ્રા આવે તે પ્રથયા કહેવાય છે.

માર્ગે ગચ્છત સ્થિત યા સમાગચ્છતિ સા પ્રચલા

પ્રચલા । ૧૮

૧૮ માર્ગે ચાલતાં જે નિદ્રા આવે તે પ્રથલાપ્રથલા કહે
વાય છે.

યા દિનચિંતિત કાર્ય રાત્રૌ કરોતિ વાસુદેવાર્દ-

વલા ચ સ્પાત્ સા સ્થાનાર્દિ । ૧૯

૧૯ જેમા દિવસે ચિંતવેલું કાર્ય રાત્રે કરે અને જેમા વાસુ

દેવતુ અર્ધે બળ આવે તે સ્થાનાર્ધ કહેવાય છે.

एवं दर्शनचतुष्कनिर्ज्ञापंचकमीक्षणे नव ज्ञेदाः
पूर्वोक्तसहिता एकोनाविंशतिर्जाता ।

એવીરીતે દર્શનના ચાર ભેદ અને નિદ્રાના પાચ ભેદ મેળ-
વતા નવ ભેદ થાય અને તેમને પૂર્વે કહેલા ૬૪ ભેદ સાથે મેળ
વતા બરા મળીને એકાવિંશતી ભેદ થયા.

नीचैर्गोत्रं यदुदयाज्जीवाना नीचकुले जन्म-
स्यात् । ૨૦

૨૦ જેના ઉદયથી જીવના જન્મ નીચા કુલમાં થાય તે
નીચ ગોત્ર કર્મ કહેવાય છે

असात्तावेदनीय येन जीवा दुःस्वपरंपरा लज्जते
तच्च प्रायस्तिर्यग्ग्नरकेषु स्यात् । ૨૧

૨૧ જેનાથી જીવ દુઃખની પરંપરા પામ્યા કરે તે આસાતા-
વેદનીય કહેવાય છે તે પ્રાચે કરીને તિર્યચ તથા નારડીને હોયછે.

मिथ्यात्वं—“ अदेवे देवबुद्धिर्या गुरुधीरगुरौ चयाः।
अधर्मे धर्मबुद्धिश्च मिथ्यात्वं तन्निगद्यते” ।

इत्यादि लक्षणम् । ૨૨

૨૨ “અદેવમાં દેવબુદ્ધિ કરવી, અગુરુમાં (કુગુરુમાં)
ગુરુબુદ્ધિ કરવી, અને અધર્મમાં ધર્મબુદ્ધિ કરવી—એ મિથ્યાત્વ
કહેવાય છે ” ઇત્યાદિ મિથ્યાત્વનું લક્ષણ છે.

સ્થાવરદશક ગ્રંથેતનગાથાયા વ્યાખ્યાસ્યતે । ૩૨

૩૨ સ્થાવર નિગેરે ૬૪ભેદની વ્યાખ્યા આગલની ગાથામાં
કહેવાશે.

નરકત્રિક નરકગતિ—નરકાયુ—નરકાનુપૂર્વા-
લક્ષણં ।

નરકત્રિક એટલે ૧ નરકગતિ, ૨ નરકાયુ આયુષ્ય અને
નરકની આનુપૂર્વા

યયા જીવો નરકે યાતિ સા નરકગતિ । ૩૩
૩૩ જે-તે છત્ર નરકમાં જાય તે નરકગતિ કર્મ કહેવાય છે.

યેન જીવો નરકે તિષ્ઠતિ તન્નરકાયુ । ૩૪
૩૪ જે-તે છત્ર નરકમાં રહે તે નરકાયુ કહેવાય છે,

યયા જીવો વલ્લાન્નરકે નીયતે સા નરકાનુપૂર્વા । ૩૫
૩૫ જેનાથી છત્ર બનાવકારે નરકમાં દોરાય જાય તે નરકાનુ
પૂર્વા કહેવાય છે

કપાયા. પંચવિદાતિ તે ચૈવ પોરુશ કપાયા
નવ નોકપાયા ।

કપાય પચવીશ છે તે આ પ્રમાણે સોળ કપાય અને નવ
નોકપાય-(તે બંને મળી પચવીશ થાય છે)

તત્ત્વ કપાયા ક્રોધ-માન-માયા-લોભરૂપા ।
પ્રત્યેક ચતુ. પ્રકારા । અનંતાનુવર્તિક-અપ્રત્યાખ્યા-
નક-પ્રત્યાખ્યાનક-સંજ્વલનજ્ઞેદૈર્વોહન્યા ।

ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભ,—એ તાર કપાય છે અને
તાનુબંધિ, અપ્રત્યાખ્યાન, પ્રત્યાખ્યાન અને સુશ્વલન એવા
તે પ્રત્યેકના ચાર ચાર ભેદ થાય છે

તત્ર શ્રનતાનુવધિકા ગ્રાજન્માવવિજ્ઞાવિન.

નરકગતિપ્રદાયિનઃ સમ્યક્ત્વઘાતિનો જ્ઞેયા. ।

તેમના અનતાનુબધી કપાય જન્મ પર્યંત ગહેનારા, નરકગતિને આપનારા અને સમ્યક્ત્વનો ધાત કરનારા જાણના.

અપ્રત્યાખ્યાના વર્ષાવધિજ્ઞાવિન. તિર્યગ્ગતિદાયિન. દેશવિરતિઘાતિન ।

અપ્રત્યાખ્યાન કપાય વર્ષા મુધી ગહેનારા, તિર્યગ્ગતિને આપનારા અને દેશ વિરતિને નાશ કરનારા જાણવા.

પ્રત્યાખ્યાના માસચતુષ્ઠ્યજ્ઞાવિન મનુષ્યગતિદાયિન. સાધુધર્મઘાતિન ।

પ્રત્યાખ્યાન કપાય, ચાર માસ મુધી રહેનારા, મનુષ્યગતિ આપનારા અને સાધુ ધર્મનો ધાત કરનારા જાણના.

સંજ્વલના પુન. પક્ષાવધયો દેવગતિપ્રદાઃ કેવલજ્ઞાનઘાતિન ।

સ જનકન કપાય એક પખનાડીઆ મુધી રહેનારા, દેવગતિ આપનારા અને કેવળજ્ઞાનને નાશ કરનારા જાણના.

एवं क्रोधादय. प्रत्येकं चतुर्जेदाः पोरुगाऽनुवन् ।

એની ગીતે ક્રોધાદિક ચારના પ્રત્યેકના ચાર ચાર ભેદ થવાથી સોળ ભેદ થયા.

नोकपाया नव द्वास्यादिपङ्कवेदत्रयरूपाः ।

દ્વાસ્ય વિગેરે ૭ અને ત્રણ વેદ એ નવનોકપાય છે.

તત્ર હાસ્યપદ્મ હાસ્ય-રતિ-અરતિ-શોક-નય
જુગુપ્સાલક્ષણ જ્ઞાતવ્યમ્ ।

તેમા ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ શોક, ૫ લય, અને
૬ જુગુપ્સા, -એ ૭ હાસ્યાદિપદ્મ (હાસ્ય વિગેરે ૭) કહેવાય છે.

તત્ર યેન સનિમિત્તં નિર્નિમિત્તં વા હાસ્ય સ્યાત્
તત્ હાસ્યમોહનીયં ।

તેમા જે વડે કાઈ નિમિત્તથી વા નિમિત્ત વગર હાસ્ય થાય
તે હાસ્યમોહનીય કહેવાય છે.

યેન મનોહરેષુ શબ્દરૂપાદિપદાર્થેષુ રાગ-સ્યા-
ત્તત્ રતિમોહનીયમ્ ।

જે વડે શબ્દ, રૂપ વિગેરે મનોહર પદાર્થોમા રાગ થાય તે
રતિમોહનીય કહેવાય છે.

યેન પુનઃ શ્રમનોહરેષુ તેષુ ઉદ્વેગ સ્યાત્ તત્
અરતિમોહનીયં ।

જે વડે જે તે શબ્દ, રૂપાદિ પદાર્થ મનોહર ન હોય તે
ઉદ્વેગ થાય તે અરતિમોહનીય કહેવાય છે.

યેન અઙ્ગીઘ્ઘવિયોગાદિદુઃખ ધિયતે તત્ શોક-
મોહનીયં ।

જેનાથી ઘ્ઘના વિયોગ વિગેરે દુઃખ ધારણ થાય તે શોક
મોહનીય કહેવાય છે.

યેન જીવાનાનાનાવિધનિમિત્તૈર્નયમુત્પદ્યતે તત્
નયમોહનીય ।

જે વડે છત્રે વિવિધ જાતના નિમિત્તથી ભય ઉત્પન્ન થાય તે ભયમોહનીય કહેવાય છે.

येन वीजत्सवस्तुदर्शनेन निंदादिकं करोति तत् जुगुप्सामोहनीयं ।

જે વડે બીજાત્સ વસ્તુ જોનાથી નિંદા વિગેરે કરે તે જુગુપ્સામોહનીય કહેવાય છે.

अथ वेदत्रयं पुंवेद-स्त्रीवेद-नपुंसकवेदरूप ।

હવે ત્રણ વેદ કહે છે—૧ પુરુષવેદ, ૨ સ્ત્રીવેદ, ૩ નપુંસકવેદ.

तत्र येन स्त्रिय प्रति अजिलापः स्यात् स पुंवेद.

તૃણદાહતુલ્યઃ ।

તેમા-જે વડે સ્ત્રી પ્રત્યે અભિલાષ થાય તે પુરુષવેદ કહેવાય છે. તે પ્રાસના દાહ જેવો છે.

येन पुरुषं प्रत्यजिलापः स्यात्स स्त्रीवेदः करी पदाहतुल्यः ।

જેનાથી પુરુષ પ્રત્યે અભિલાષ થાય તે સ્ત્રી વેદ કહેવાય છે. તે છાણાના અગ્નિના દાહ જેવો છે.

येन पुंस्त्रीविषये अजिलापः स्यात् स नपुंसक-वेदः नगरदाहतुल्यः ।

જે વડે પુરુષ અને સ્ત્રી બંને તરફ મૈથુન અભિલાષ થાય તે નપુંસકવેદ કહેવાય છે. તે નગરના દાહના અગ્નિ જેવો છે.

एवं पौमशकपायै. नव नोकपायै. कपायपंच-विशतिर्व्याख्याता ।

એવી રીતે સોળ કપાય અને નવ નામ્પાય મલી પચવીશ કપાયની વ્યાખ્યા થઈ

એવે પૂર્વોક્તપચત્રિશત્કપાયપચવિશતિમીલને પષ્ટિર્જેદા ।

એ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલા પાત્રીશ અને આ પચવીશ કપાય- અને મળી સાઠ ભેદ થયા

તિર્યગ્દિક તિર્યગ્ગતિતિર્યગાનુપૂર્વોરૂપ ।

તિર્યચની ગતિ અને તિર્યચની આનુપૂર્વી-એ બે તિર્યગ્દિક કહેવાય છે

યેન તિર્યગ્ગતૌ ગમ્યતે સા તિર્યગ્ગતિ । ૬૧ ,

૬૧ જે વડે તિર્યચની ગતિમા જવાય તે તિર્યગ્ગતિ કહેવાય છે

યેન તિર્યગ્ગતૌ બલાન્નીયતે સા તિર્યગાનુપૂર્વી । ૬૨

૬૨ જે વડે તિર્યચ ગતિમા બલાત્કારે દારવી શકાય તે તિર્યગાનુપૂર્વી કહેવાય છે

એકદ્વિજાતિ યયા જીવાના એકદ્વિત્વં જન-
વતિ સા એકદ્વિજાતિ । ૬૩

૬૩ જે વડે જીવને એકે દ્વિય પણ પ્રાપ્ત થાય તે એકે દ્વિય જાતિ નામકર્મ કહેવાય છે.

એવ દ્વિ-ત્રિ-ચતુરિદ્વિજાતયો જ્ઞેયા. । ૬૪-

૬૫-૬૬

૬૪-૬૫-૬૬ એવી રીતે દ્વીદ્વિયજાતિ, ત્રીદ્વિયજાતિ અને ચતુરિદ્વિયજાતિ નામકર્મ જાણી લેના.

કુલગતિ યયા જીવાના અશુભગતિ. યથા
સ્વરોપાદીનામ્ । ૬૭

૬૭ એ ૫૩ છત્રની ગધેડા, બિટ વિગેરેના જેવી અશુભગતિ
થાય તે કુભગતિ (અશુભરિદ્ધાયોગતિ) નામ કર્મ કહેવાય છે

નપદાતનામકર્મ ચેન સ્વશરીરાવયવ. પ્રતિ-
જિવ્હા-ગલકંઠિકા-ચોરદતાદિજિ. નપદન્યતે તત્
નપદાતનામ કર્મ । ૬૮

૬૮ તેનાની પોતાના શરીરના અવયવ, બીજાજિલ,
(પડછલ) ગલકંઠ (કલ્માળ) ૨ ચોર દાત વિગેરેવી દુષ્ટાય તે
બિપદાત નામ કર્મ કહેવાય છે.

અપ્રશસ્તં વર્ણચતુષ્કં વર્ણ-ગૌ-રસ-સ્પર્શસ્વ-
રૂપં । ૬૯-૭૦-૭૧-૭૨

૬૯ ૭૦-૭૧-૭૨ અશુભ ના, ગ, રસ અને સ્પર્શ-એ ચાર
વર્ણચતુષ્કં

પ્રથમ સંહનનં પ્રથમ સંસ્થાનં વર્જયિત્વા શે-
પાણિ પચ સંહનનાનિ પંચ સંસ્થાનાનિ ચ પાપપ્ર-
કૃતિમધ્યે જ્ઞાતવ્યાનિ ।

પેહેડુ મદનન અને પેહેડુ મધ્યાન નહીંને બાકીના પાંચ
સંહનન અને પાંચ મધ્યાન પાપ પ્રકૃતિની અદ્ય જાણવા.

પ્રથમ સંહનન પ્રથમ સંસ્થાન પુણ્યપ્રકૃતિમધ્યે
પૂર્વમેવ કૃતિતં ।

પેહેલુ મધ્યલ અને પેહેલુ સસ્થાન પુણ્યપ્રકૃતિની અદર પ્રથમજ કહેલુ છે

તત્ત્વ સહનનાનિ વજ્રઋપજનારાચ ૧ ઋપજનારાચ ૭ નારાચ ૩ અર્ધનારાચ ૪ કીલિકા ૫ સેવાર્ત્તરૂપાણિ ।

તેમા ૧ વજ્રરૂપજનારાચ, ૨ ઋપજનારાચ ૩ નારાચ ૪ અર્ધનારાચ, ૫ કીલિકા અને ૬ સેવાર્ત્ત એ ૭ સહનન કહેવાય છે.

યસ્મિન્ અસ્થિસધૌ ઝજયતો મર્કટવંધ. પદ્મકીલિકા ચ સ્યાત્ તત્ વજ્રઋપજનારાચ તત્પુણ્યપ્રકૃતિમધ્યે જ્ઞાતવ્યમ્ ।

જેમા અસ્થિના સાધામા અને બાણ મર્કટવંધ અને તેપર પદ્મકીલિકા હોય તે વજ્રઋપજનારાચ નામે પેહેલુ સહનન કહેવાય છે તે પુણ્યપ્રકૃતિમા બાણ

કીલિકારહિતં ઋપજનારાચં । ૭૩

૭૩ જેમા કીલિકા હજી ન હોય બાકી બીણ હોય તે ઋપજનારાચ કહેવાય છે

અસ્થિસધૌ ઝજયતો મર્કટવંધ. સ્યાત્ તન્નારાચં । ૭૪

૭૪ જ્યાં અસ્થિના સાધામા હજી અને તરફ મર્કટવંધ હોય તે નારાચ કહેવાય છે

યત્રૈકપાર્શ્વે મર્કટવંધોપરપાર્શ્વે ચ કીલિકા સ્યાત્ તત્ અર્ધનારાચ । ૭૫

૭૫ જેમાં એક તરફ મર્ડરબ વ અને બીજી તરફ ખીલી
થે તે અર્ધનાશય કહેવાય છે.

યત્રાસ્ત્રીની કીલિકામાત્રવદ્ધાનિ સ્યુઃ તત્કી-
ત્ત્વકારવ્યં । ૭૬

૭૬ જ્યાં અસ્થિ માત્ર ખીલીના બધથી રક્ષા હોય તે
કીલિકા કહેવાય છે.

યત્ર પુનઃ અસ્ત્રીની પૃથક્ સ્થિતાનિ પરસ્પરં
ત્ત્વગ્રાનિ જવતિ તત્ત્વ સેવાર્ત્ત । ૭૭

૭૭ જ્યાં જુદા જુદા રહેલા અસ્થિ પરસ્પર સંલગ્ન થાય તે
સેવાર્ત્ત કહેવાય છે.

નિત્યં સ્નેહાજ્યંગાદિસેવયા ઋતં વ્યાસ સેવાર્ત્ત
તિ નામાર્થ ।

હંમેશાં તેજ ચોક્ષના વિગેરે મેનાથી વ્યાસ હોય તે સેવાર્ત્ત
કહેવાય, એવો તેના નામનો અર્થ છે.

એવ પંચસહનનાનિ પાપપ્રકૃતિમધ્યે ગતાનિ
જ્યાખ્યાતાનિ ।

એવી રીતે પાપ અહનન પાપપ્રકૃતિમા વ્યાખ્યાન કરવામા
આવ્યા.

અથ સંસ્થાનાનિ તાન્યાકારવિશેષરૂપાણિ સમ
ચતુરસ્ત્રપર્યક-ન્યગ્રોધપરિમંડલ-સાદિ-કુન્નક-વા-
મન-હુંડાખ્યાનિ ।

હવે છ સંસ્થાન કહે છે—મન્થાન એ- જાતની આદૃતિ
નિશેઠ છે ૧ સમચતુરસ્રપર્યક-૨ ન્યગ્રોધપન્નિઠ્ઠ, ૩ માદિ, ૪
કુખજક, ૫ વામન અને ૬ હુડ એના તેમના નામ છે

તત્ર સમચતુરસ્રપર્યક પર્યકાસનોપવિષ્ઠજિન-
વિવ્રાનામિવ જ્ઞાતવ્ય તત્ર પુણ્યપ્રકૃતિ પૂવોક્ત ।

તેમા સમચતુરસ્રપર્યક નામે મન્થાન પર્યક આમન જીપર
એઠેવા જિન મિમના જેવુ બાજવુ તે પૂર્વે પુણ્યપ્રકૃતિના
કહેલુ ■

ન્યગ્રોધં યથા ન્યગ્રોધો વટ ઉપરિ સપૂર્ણવિયવ
અથસ્તુ હીનઃ તથા નાજ્જેરુપરિલક્ષણોપેતતયા સપૂર્ણ
અથસ્તુ હીન યત્સસ્થાન તત્રન્યગ્રોધપરિમરુલ । ૭૬

૭૬ જેમ ન્યગ્રોધ એટલે વડવુ જાડ જીપર પૂર્ણ અવયવનાણુ
હોય અને નીચે હીન (ઓઠુ) હોય, તેમ નાજ્જીની જીપરનો
ભાગ લક્ષણનાલો હોય પૂર્ણ હોય અને નીચેનો ભાગ હીન—
ઓઠા હોય તેવુ જે મન્થાન તે ન્યગ્રોધપન્નિઠ્ઠ કહેવાય છે

સાદિ સસ્થાન સહ શાદિના વર્તતે તત્સાદિ ।
નાજ્જેરધસ્તાત્ યથોક્તલક્ષણપ્રમાણોપેત પુન ઉપ-
રિહીનં ઇતિ જ્ઞાવ । ૭૭

૭૭ આદિએ મહિત તે સાદિ એટલે તેના એવો બાનાર્થ
છે કે, નાજ્જીની નીચે યથાથ લક્ષણ તથા પ્રમાણનાણુ અને
જીપરના ભાગે હીન તે સાદિ સસ્થાન કહેવાય છે

કુજસસ્થાન યત્ર પાદપાણિશિરોગ્રીવાદિક પ્ર-
માણલક્ષણોપેત ઇરુદરાદિ ચ હીનં તત્ કુજં । ૭૮

૨૦ જેમા પમ. હાથ, માથુ અને ડાક નિગેરે પ્રમાણ તથા લક્ષણના હોય અને છાતીના ભાગ (ગિરસ્થલ) તથા ગિદર હીન હોય તે કુબ્જ મસ્થાન કહેવાય છે.

તદ્વિપરીતં વામનસસ્થાનં । ૮૧

૮૧ ગિપર કહેલા કુબ્જ સસ્થાનથી વિપરીત હોય તે વામન મસ્થાન કહેવાય છે.

સર્વાવયવૈરશુન્ન હ્રુસસ્થાનં । ૮૨

૮૨ શરીરના સર્વ અવયવ અશુભ હોય તે હ્રુડ મસ્થાન કહેવાય છે.

સાપ્રતં પ્રાયો મનુષ્યાણાં તદેવ ।

સાપ્રત હાલે પ્રાયે કરીને મનુષ્યોમા તે હ્રુડ સસ્થાનજ જોનામા આવે છે.

एवं द्रव्यशीति पापप्रकृतयो व्याख्याता. ।

એવી રીતે પાપની બ્યાશી પ્રકૃતિઓની બ્યાખ્યા કરવામાં આવી.

अथ पूर्वमुक्तं स्थावरदशकं व्याख्यानयति ।

હવે પ્રથમ કહેલ સ્થાવરદશકની બ્યાખ્યા કરેછે

સ્થાવર સુદૃઢ અપજ્જં, સાહારણમથિર મસુ-
મદુભગ્ગાણિ ।

દુસ્સરણાઙ્ગજસં, થાવર દસગં વિવજ્જ-

ત્થ ॥ ૧૬ ॥

૧ સ્થાનર, ૨ સૂક્ષ્મ, ૩ અપર્યાપ્તિ, ૪ સાધારણ, ૫ અસ્થિર, ૬ અશુભ, ૭ દુર્ભગ, ૮ દુસ્વર, ૯ અનાદેય, અને ૧૦ અયશ એ સ્થાનરદશક કહેવાય છે તે પુણ્યતત્ત્વના ત્રસદશકની વિપરીત અર્થવાળું છે ૧૫

અવચૂરી.

થાવર૦ ઇતિ-ગાથા-તિષ્ઠતિ ઝણાદિતા-
પિતા અપિ તત્પરિહારાસમર્થા જ્ઞવતિ તે સ્થાવરા.
તે સર્વેપ્યેકેદ્રિયા જ્ઞાતવ્યાઃ ।

ઊખ્ખતા વિગેરેથી તપતા-પીડા પામતા હોય તથાપિ તેનાથી દૂર થવાને-નાસનાને સમર્થ ન હોય તે સ્થાવર કહેવાય છે. તે એકેદ્રિય છતાં જાણના

સ્થાવરત્ત્વ પ્રદાયકકર્મ સ્થાવરનામકર્મ । ૧

૧ તેવા સ્થાનરપણાને આપનાર જે કર્મ તે સ્થાવર નામ કર્મ કહેવાય છે.

સૂક્ષ્મનામકર્મ યેન જીવાશ્ચર્મચક્રુપામદ્વયા
જ્ઞવંતિ યથા નિગોદાદયઃ । ૨

૨ જેનાથી છતાં ચર્મચક્રુઓને અદૃશ્ય થાય છે, તે સૂક્ષ્મ નામ કર્મ કહેવાય છે. જેવા કે નિગોદ વિગેરેના છતાં.

અપર્યાપ્તિનામકર્મ યેન જીવા પર્યાપ્તિ વિના મિ
યંતે । યથા સર્વકાલ નિગોદા. ૩

૩ જેનાથી જીવ પચાંસિ પિના મૃત્યુ પામે તે અપર્યાપ્ત નામ કર્મ કહેવાય છે. જેવા કે, સૂર્ય કાલના નિગોદના જીવ.

સાધારણનામકર્મ યેન એકસ્મિન્ શરીરે અનંતાના જીવાના અવસ્થાનં જીવતિ યથા કંદાદ્યનંત-કાયમવ્યે । ૪

૪ જે વડે એક શરીરમાં અનંતા જીવોનું સ્થાન થાય તે સાધારણનામકર્મ કહેવાય છે. જેવા કે કદ વિગેરે અનંતકાયમાં રહેલા જીવ.

અસ્થિરનામકર્મ યેન જીવાના ઓષ્ટિજિહ્વાદયો ડબવા અસ્થિરા. સ્યુ. । ૫

૫ જે વડે જીવના હોઠ, જીભ વિગેરે અચળ અસ્થિર થાય તે અસ્થિરનામકર્મ કહેવાય છે.

અશુભનામકર્મ યેન નાજેઃ અથ શરીરં અશુભં સ્યાત્ । ૬

૬ જેનાથી નાભિની નીચેનું શરીર અશુભ થાય તે અશુભનામકર્મ કહેવાય છે.

દુર્જનનામકર્મ યેન જીવા ધૈર્જનિયવંતો જીવન્તિ । ૭

૭ જે વડે જીવ દુર્ભાગી થાય તે દુર્જનનામકર્મ કહેવાય છે

દુસ્વરનામકર્મ યેન જીવાના અમનોદ્ધ-સ્વર સ્યાત્ । ૮

૮ જેનાથી જીવનો સ્વર મનોદ્ધ-મધુર ન થાય તે દુસ્વરનામકર્મ કહેવાય છે.

અનાદેયનામકર્ન યેન જીવાના વચન કેનાપિ
ન મન્યતે । ૯

હ જે ૧૩ છવઠું વચન કોઈ માન્ય કરે નહીં તે અનાદેય
નામકર્મ કહેવાય છે.

અયશ કીર્તિનામ કર્મ યેન જીવાના લોકે અ
યશ કીર્તિ સ્યાત્ । ૧૦

૧૦ જેનાથી છ-ની લોકમાં અપયશ-અપકીર્તિ, થાય તે
અયશકીર્તિ નામ કર્મ કહેવાય છે.

એવ સ્થાવરદશક વ્યાખ્યાતં ।

એ પ્રકારે સ્થાવરદશકની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી,

इति चतुर्थं पापतत्त्व प्ररूपितम् ।

એ પ્રકારે ચોથું પાપતત્ત્વ નિરૂપણ કર્યું.

—॥॥॥॥—

अथ पंचम आश्रवतत्त्वे व्याख्यानयति ।

હવે પાંચમા આશ્રવ તત્ત્વની વ્યાખ્યા કરે છે ।

—————

इंदिअ कसाय अव्वय, जोगा पंच चउ पंच
तिन्नि कमा ।

કિરિઆઓ પળવીસં, હમા ડ તાઓ અણુ-
ક્કમસો ॥ ૧૬ ॥

પાચ ઇદ્રિયો, ચાર કપાય, પાચ અપ્રત, ત્રણ યોગ (સત્તર લેહ) તથા પચવીશ ક્રિયા-એ અનુક્રમે (આશ્રનતાનના) બે તાલીશ લેહ કહેલા છે. ૧૬

અવચૂરી.

ઈન્દિઅ૦ ઇતિ-ઈન્દિયાણિ કપાયાઃ શ્રવ-
તાનિ યોગા. એતેષા ક્રમેણ પચ ચત્વાર. પંચ ત્રયઃ
જ્ઞેદા જ્ઞવંતિ ।

ઇદ્રિયો, કપાય, અપ્રત અને યોગ એમના અનુક્રમે પાંચ, ચાર, પાચ અને ત્રણ એમ લેહ થાય છે.

તત્ત્વ ઇન્દિયાણિ પંચ શ્રોત્રાદીનિ પ્રતિદાન્યેવ
સામાન્યતઃ ।

તેમા શ્રોત્ર (કાન.) વિગેરે પાંચ ઇદ્રિયો સામાન્ય રીતે પ્રસિદ્ધ છે.

વિશેષતઃ. પુનસ્તાનિ દ્વિધા ઈર્વ્યેન્દિયાણિ જ્ઞા-
વેન્દિયાણિ ।

વિશેષ રીતે તે બે પ્રકારની છે. દ્રવ્યે દ્રિય અને ભાવે દ્રિય.

તત્ત્વ ઈર્વ્યેન્દિયાણિ પુદ્ગલદ્રવ્યરૂપાણિ, જ્ઞાવેન્દિયાણિ લઘ્યુપયોગલક્ષણાનિ ।

બે પુદ્ગલ દ્રવ્ય રૂપ તે દ્રવ્યે દ્રિય અને લઘ્વિના ઊપયોગ રૂપ લક્ષણવાળી તે ભાવે દ્રિય કહેવાય છે.

--- પુનઃ ઈર્વ્યેન્દિયાણિ નિવૃત્તિરૂપકરણજ્ઞેદાત્ દ્વિધા ।

દ્રવ્યે દ્રિયના નિવૃત્તિ અને ઊપકરણ એવા બે ભેદ છે.

નિવૃત્તિરપિ દ્વિધા યત વદિશ્ચ ।

નિવૃત્તિ પણ અતર અને બાહ્ય એના બે પ્રકારની છે.

તત્ર શ્રોત્રેન્દ્રિયમધ્યેકદબકુસુમાકારા વેદાવયવ-

રૂપા નિવૃત્તિરસ્તિ યા શબ્દપ્રકારગ્રહણે વર્તતે ।

તેમાં શ્રોત્રેન્દ્રિયની અંદર કંઈ બના પુષ્પ જેવી રહેવાના અવ-
યવ રૂપ અતર નિવૃત્તિ છે. જે શબ્દના પ્રકારને ગ્રહણ કરવામાં
રહેલી ॥

ચકુરિદ્યસ્ય ધાન્યમસૂરાકારા, ગ્રાણેન્દ્રિયસ્ય
અતિમુક્તકપુષ્પાકારા, કાદલિકાસદૃશી વારસનેન્દ્રિયસ્ય
કુરપ્રાકારા, સ્પર્શનેન્દ્રિયસ્ય નાનાકારા અન્યં-
તરા નિવૃત્તિ ।

ચક્ષુ ઇન્દ્રિયની અતર નિવૃત્તિ મસૂરના ફાણા જેવી છે.
ગ્રાણેન્દ્રિયની અતર નિવૃત્તિ અતિમુક્તના વેવાના પુષ્પ જેવી
અથવા કાદલિકા જેવી છે રસના ઇન્દ્રિયની અતર નિવૃત્તિ સમ-
યા-અસાની ધાર જેવી છે અને સ્પર્શ ઇન્દ્રિયની અતર નિવૃત્તિ
વિવિધ આકારવાળી ॥

વાહ્યા નિવૃત્તિ પુન સર્વેષાં ઇન્દ્રિયાણાં યાદશ્ય-
માનાસ્તિ સૈવ જ્ઞાતવ્યા ।

સર્વ ઇન્દ્રિયોને જે ખુલ્લી બેનામાં આવે છે તેજ બાહ્ય નિ-
વૃત્તિ ગણવી

उपकरणं तेषामेव पुनः कदंवाकारादीनां खङ्ग-
स्य वेदनशक्तिरिव स्वस्वविषयग्रहणशक्तिः तदुप-
ज्ञातव्यं ।

તે કદંબના પુષ્પ વિગેરેના જેવા આકારનાળી અતર નિવૃ-
ત્તિમા ખડ્ગમાં જેમ કાપનાની શક્તિ છે, તેમ પોતપોતાના વિષય
મહુજ કરવાની જે શક્તિ તે રૂપ ઊપકરણ કહેવાય છે.

एवं इन्द्रियैश्चिद्विषयस्वरूपं प्रोक्तं ।

એવી રીતે દ્રવ્યે દ્રિયનું સ્વરૂપ કહ્યું.

ज्ञावेदियाणि लब्ध्युपयोगरूपाणि ।

જ્ઞાવેદના ઊપયોગ રૂપ ભાવેદ્રિય કહેવાય છે.

जीवस्य ज्ञानावरणादिकर्मरूपोपशमज्ञावात्
या शब्दादिग्रहणशक्तिः सा लब्धिः ।

જીવને જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મનો ક્ષયોપશમ થવાથી શબ્દાદિ
વિષયને મહુજ કરવાની જે શક્તિ થાય તે લબ્ધિ કહેવાય છે.

येन पुनः शब्दादीनां ग्रहणपरिणामः स उप-
योगः ।

જે વડે શબ્દાદિ વિષયને મહુજ કરવાનો પરિણામ થાય
તે ઊપયોગ કહેવાય છે.

एतद् द्वयरूपाणि ज्ञावेदियाणि ।

એ લબ્ધિ અને તેના ઊપયોગ રૂપ ભાવેદ્રિય કહેવાય છે.

इति पंचापि इन्द्रियाणि व्याख्यातानि ।

(૬૨)

નવતત્ત્વવૌધ.

એ પ્રમાણે પાંચ ઇન્દ્રિયોની વ્યાખ્યા કરનામાં આવી,

ચત્વાર. કૃપાયા. પચ અવ્રતાનિ નયો યોમાઃ

इति सप्तदशज्ञेदा आश्रयस्य व्याख्याता ।

ચાર કૃપાય, પાચ અવ્રત અને નણ્ યોગ-એ આશ્રયના સુત્ર-લેહની વ્યાખ્યા કરનામાં આવી છે.

शेषा. पचविंशतिक्रियारूपा. प्रोच्यन्ते ।

બાકીના પચવીશ ક્રિયા રૂપ આશ્રયના લેહ કહે છે.

क्रिया पचविंशति ता पुन इमा वक्ष्यमाण

लक्षणानुक्रमेण ज्ञातव्या ।

તે પચવીશ ક્રિયાઓ કે જેઓના લક્ષણ અનુક્રમે આગળ કહેવામાં આવશે, તે પ્રમાણે જાણી લેવી.

तातामेव लक्षणमाह ।

તે પચવીશ ક્રિયાઓનું લક્ષણ કહે છે

काइअ अहिगरणीया, पाउसिया पारितावणी
किरिया ।

पाणाइवाइरमिअ, परिग्गाहिया मायवत्तीया

॥ १७ ॥

मिच्छादंसणवती, अप्पच्चरकाणा य दिट्ठी
पुट्ठी अ ।

पाडुच्चि य सामंतो, वणीअ नेसत्थि साहत्थि
॥ १८ ॥

आणवणि विआरणिआ, अणभोगा अणव-
कंख पच्चइआ ।

अन्नापओगसमुदा,णपिज्जदोसेरिआ वहिआ
॥ १९ ॥

१ कायिकी, २ अविकरक्षिकी, ३ प्राद्वेषिकी, ४ पारितापनिकी
५ प्राणातिपातिकी, ६ आरब्धिकी, ७ पारिमल्लिकी, ८ मायाप्र-
त्ययिकी, ९ मिथ्यादर्शनप्रत्ययिकी, १० अप्रत्याख्यानिकी, ११
दृष्टिकी, १२ अपृष्टिकी, १३ प्रातिल्यिकी, १४ सामतोपनिपातिकी,
१५ नैकाग्रिकी, १६ अलक्षितिकी, १७ आनयिनिकी, १८ विदारल्लिका,
१९ अनासोगिकी, २० अननकाक्षाप्रत्ययिकी, २१ प्रायोगिकी २२
समुदानकी, २३ त्रेमिकी, २४ द्वेषिकी अने २५ धर्मापथिकी—अ-
पीश क्रियाओ कहेवाय छे. १७-१८ १९.

अवचूरी.

काइअ, इति मिच्छादंसणइति आणवणि
इति—कायेन अयतमानेन निर्वृत्ता सा कायिकी
कल्प्यते । ?

૧ કાયા—શરીરને યતના વગર પ્રવર્તનાતાં જે લાગે તે કાયિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

અધિકરણિકી પશુવધાદિપ્રવર્તનેન પક્ષાદિ નિર્વર્તનેન આધિકરણેન નિર્વૃત્તા અધિકરણિકી । ૨ :

૨ પશુનો વધ વિગેરે પ્રવર્તન અને ખર્જ વિગેરેથી તેમજ નિર્વર્તન કરવા રૂપ અધિકરણ વડે જે લાગે તે અધિકરણિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

જીવાજીવયોરુપરિ પ્રદેષેણ પ્રાદેષિકી । ૩

૩ છવ તથા અછવ ઊપર દેષ કરનાથી લાગે તે પ્રાદેષિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

ક્રોધાદે સ્વપરયોઃ પરિતાપેન પારિતાપનિકી । ૪

૪ ક્રોધ વિગેરેથી પોતાને અને બીજાને પરિતાપ ઊપભવવાથી જે લાગે તે પારિતાપનિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

પ્રાણાતિપાતેન પ્રાણાતિપાતિકી । ૫

૫ છવના પ્રાણને હાનિ કરવાથી જે લાગે તે પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

કૃપ્યાદ્યારંજનેન આરંજિકી । ૬

૬ ખેતી વિગેરેના આરંભથી જે લાગે તે આરંભિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

ધાન્યાદિપરિગ્રહેણ પરિગ્રહિકી । ૭

૭ ધાન્ય વિગેરેના પરિગ્રહ—સંગ્રહ, તે ઊપર મમતાથી જે લાગે તે પરિગ્રહિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

માયયા પરવંચનેન સંજાતા માયાપ્રત્યયિકી । ૭

૮ કપટથી બીજાને છેતરાથી જે લાગે તે માયાપ્રત્યયિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

જિનવચનવિપરીતપરિણામેન મિથ્યાદર્શનેન
સંજાતા મિથ્યાદર્શનપ્રત્યયિકી । ૯

૯ જિન ભગવતના વચનથી વિપરીત પરિણામવાલા મિથ્યાદર્શન વડે જે લાગે તે મિથ્યાદર્શનપ્રત્યયિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

અપ્રત્યાખ્યાનેન અવિરત્યા જાતા અપ્રત્યાખ્યા-
નિકી । ૧૦

૧૦ અપ્રત્યાખ્યાન—અવિરતિ વડે જે લાગે તે અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

કૌતુકાન્નિરીકણેન દૃષ્ટિકી । ૧૧

૧૧ કૌતુકથી દષ્ટિ કરવા વડે જે લાગે તે દષ્ટિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

રાગાદ્ દેષાદ્ જીવાજીવયો સ્વરૂપ પૃચ્છનેન
અથવા રાગાદેશ્વવૃપજ્જવાલકાદિવિશિષ્ટવસ્તૂનાં હસ્ત
સ્પર્શનેન નિર્વૃત્તા પૃષ્ઠિકી તથા સ્પૃષ્ઠિકી વા । ૧૨

૧૨ રાગ કે દેષથી જીવ અજીવ સ્વરૂપ પુછનાથી અથવા રાગ વિગેરેથી બેલ—આળસ વિગેરે મૃદુ વસ્તુ પર હસ્તસ્પર્શ કરનાથી જે લાગે તે પૃષ્ઠિકી અથવા સ્પૃષ્ઠિકી નામે ક્રિયા કહેવાય છે.

જીવાજીવાદૌ પ્રતીત્ય-આશ્રિત્ય કર્મવંધનેન
સજાતા પ્રાતિત્યકી । ૧૩

૧૩ છ-અછ-વિગેરે આમી કર્મબંધ થયાથી જે લાગે
તે પ્રાતિત્યકી ક્રિયા કહેવાય છે.

સ્વકોયગજાશ્વવૃષ્ણાદિવિગિષ્ણપદાર્થ વિલોક-
યિતુ લોકં સર્વત સમાગચ્છત પ્રશસા કુર્વતં દૃષ્ટ્વા
હર્ષકરણેન અથવા અનાઘાદિતસ્નેહાદિ જ્ઞાજને
ત્સાણા જીવાના નિપ્રાતનેન. સજાતા સામતોપનિ-
પાતિકી । ૧૪

૧૪ પોતાના હાથી, ઘોડા, બેય વિગેરે ઉપા પદાર્થ જોનાને
સર્વ તરફથી લોકો આવતા અને પ્રશસા કરતા જોઈ હર્ષ કશ્ચ
યાથી જે લાગે અથવા તેય વિગેરેના પાન ઉધાડા ગમતા તેમા
તસછ-ના પડનાથી જે લાગે તે સામતોપનિપાતિકી ક્રિયા
કહેવાય છે.

રાજાદ્યાદેશાન્નિતરા ચંત્રશસ્ત્રાદ્યાકર્પણેન સજા-
તા નૈશસ્ત્રિકી । ૧૫

૧૫ રાજા વિગેરેની આજ્ઞાથી યત્ર શસ્ત્ર વિગેરેના અતિ
આકર્ષણથી જે લાગે તે નૈશસ્ત્રિકી ક્રિયા કહેવાય છે

જીવેન શ્વાનાદિના અર્જીવેન શસ્ત્રાદિના શર્શ-
કાદિકં સ્વહસ્તેન મારયત. સ્વાહસ્તિકી । ૧૬

૧૬ છ-શ્વાન વિગેરેથી અને અછ-શસ્ત્રાદિકથી પોતાને
હાથે સસવા પ્રયુખને મારતા જે લાગે તે સ્વહસ્તિકી ક્રિયા.

જીવાજીવયોરાજ્ઞાપનેન સ્વેચ્છયા વ્યાપારરૂપેણ
આનયનેન વા આજ્ઞાપનિકી આનયનિકી વા । ૧૪.

૧૭ છત્ર અજીવને, સ્વેચ્છા વ્યાપાર વડે પ્રરૂપણ કરવાથી
અથવા લાનરાથી જે લાગે તે આજ્ઞાપનિકી અથવા આનયનિકી
ક્રિયા કહેવાય છે.

જીવાજીવયોર્વિદારણેન સ્ફોટનેન વૈદારણિકી ૧૫.

૧૮ છત્ર તથા અજીવને વિદારવા—ફેડવાથી જે ક્રિયા લાગે
તે વૈદારણિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

શૂન્યચિત્તતયા વસ્તૂનામાદાન-ગ્રહણેન અના-
જોગિકી । ૧૬

૧૯ શૂન્ય ચિત્ત રાખી વસ્તુનું ગ્રહણ કરવાથી જે લાગે તે
અનાજોગિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

ઇદ પરલોકવિરુદ્ધચરણેન અનવકાદ્ પ્રત્યયિકી
। ૧૭

૨૦ આ લોક અને પરલોકની વિરુદ્ધ આવચરણ કરવાથી
જે લાગે તે અનવકાદ્ પ્રત્યયિકી નામે ક્રિયા કહેવાય છે.

અન્યા અપરા એકવિદાતિતમા ।

બીજી એકવીશમી ક્રિયા કહે છે.

મનોવચનકાયયોગદુ પ્રણિધાનેન નિર્વૃત્તા પ્રાર્થો-
ગિકી । ૧૮

૨૧ મન, વચન અને કાયાના યોગનું અયોગ્ય પ્રણિધાન
કરવાથી જે લાગે તે પ્રાર્થોગિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

(૬૮)

નવતત્ત્વવોધ

અષ્ટાના કર્મણા સમુદાયેન યા જ્ઞવતિ સા
સામુદાયિકી । ૨૨

૨૨ આઠ કર્મના સમુદાયથી જે લાગે તે સામુદાયિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

માયાલોજાશ્રિતા પ્રેમિકી । ૨૩

૨૩ માયા અને લોભના આશ્રયથી જે લાગે તે પ્રેમિકી ક્રિયા કહેવાય છે

ક્રોધામાનાશ્રિતા દ્વેષિકી । ૨૪

૨૪ ક્રોધ અને માનના આશ્રયથી જે લાગે તે દ્વેષિકી ક્રિયા કહેવાય છે

કેવલિના કેવલકાપયોગજનિતવધેન સજાતા
દેયાપથિકી । ૨૫

૨૫ કેવલીને માત્ર કાપાના યોગથી ઊત્પન્ન થયેલ બધે બધે જે ક્રિયા લાગે તે દેયાપથિકી ક્રિયા કહેવાય છે.

એવ ક્રિયા પચવિંશતિ ।

એવી રીતે પચવીંશ ક્રિયાઓ છે.

એવ પૂર્વોક્ત સત્તદશજ્ઞેદાના પંચવિંશતિક્રિયાણાં
ચમીલને હિચત્વારિશત્ જ્ઞેદા આશ્રવસ્ય જ્ઞાતવ્યાઃ ।

એવી રીતે પ્રથમ કહેલ સત્તર જોડ અને આ પચવીંશ ક્રિયાના જોડ મળતા કુલ મળીને આશ્રવતત્ત્વના બેતાલીશ જોડ બાબુવા.

इत्थं पचम आश्रवतत्त्वम् ।

એવી રીતે પાચમ આશ્રવતત્ત્વ સમાપ્ત થયું.

પટ્ટં સંવરતત્ત્વં વિવૃણોતિ ।

છકુ સવર તત્ત્વ કહે છે

સમિદ્ ગુત્તિ પરીસહ, જશ્ધમ્મો ભાવના
ચરિતાણિ ।

પણ તિ દુવીસ દસ બાર, પંચ મેઁહિં સ-
ગવન્ના ॥ ૨૦ ॥

પાચ મમિતિ, ૧જુ ગુત્તિ, બાવીશ પરીપહ, દશ પ્રકારને
યતિધર્મ, બાગ જાવના, પાંચ પ્રકારનું ચારિત્ર, એવી રીતે સ ૫-
રતત્ત્વના સત્તાવન કોદ થાય છે ૨૦

અવચૂરી.

સમિદ્ ઇતિ—સંવરતત્ત્વસ્ય સપ્તપંચાશત્ત્વ જ્ઞેદાઃ ।

સવર તત્ત્વના સત્તાવન કોદ છે.

તે ચ એવં જ્ઞાતવ્યા ।

તે આ પ્રમાણે જાણવા—

યથા સમિતયઃ પંચ ગુપ્તયસ્તિસ્રઃ પરીપદા
દ્વાવિંશતિઃ યતિધર્મો દશજ્ઞેદઃ જ્ઞાવના દ્વાદશધા
ચારિત્રાણિ પંચ એવં ક્રમેણ સમિત્યાદીના પાણાં
ઉત્તરાર્ધપ્રોક્તજ્ઞેદસંખ્યાયોજને સર્વાગ્રે સપ્તપંચાશદ્
જ્ઞેદા જ્ઞાતવ્યા. ।

તે આ પ્રમાણે—પાચ સમિતિ, ત્રણ યુક્તિ, બારીશ પગીપદ, દશ પ્રકારનો યતિ ર્મ, બાર પ્રકારની ભાવના, પાચ પ્રકારનું ચારિત્ર—એ સમિતિ વિગેરે છ ઉત્તરાર્દગાથામાં કહેવા સંખ્યા સાથે જોડતા મર્વ મળીને સત્તાનન લેક બાજુના

તત્ર સમિતય પચ ર્યાસમિતિ ૧ જ્ઞાપાસ-
મિતિ. ૨ એષણાસમિતિ ૩ પ્રાદાનનિક્ષેપણાસમિતિ.
૪ પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિ ૫ ।

તેમાં ૧ ઈર્યાસમિતિ, ૨ જ્ઞાપાસમિતિ, ૩ એષણાસમિતિ
૪ પ્રાદાનનિક્ષેપણાસમિતિ અને ૫ પારિષ્ઠાપનિકાસમિતિ—એ
પાચ સમિતિ.

તત્ર સમ્યક્ પ્રદાસ્તાર્દત્ત્વવચનાનુસારેણ ર્તિ.
ગમન ચેષ્ટાસમિતિ ।

તેમાં સમ્ એકલે સમ્યક્ પ્રકારે શ્રી અર્હંતના એક પ્રવચનને
, અનુસારે ર્તિ એવે ગમન—ચેષ્ટા તે સમિતિ કહેવાય છે.

ર્યાયા ગમનસ્ય સમિતિ. ર્યાસમિતિ ।

ર્યા—ગમન તેની સમિતિ— ચેષ્ટા વિશેષ તે ઈર્યાસમિતિ
કહેવાય છે.

માર્ગે ગચ્છન્ ધૂસર—યુગ પ્રમાણજૂમૌ વત્તદ્દષ્ટિ.
સાધુ સમસ્તજીવાના રક્ષા કુર્વન્ યાતિ સા-
ર્યાસમિતિ ર્તિજ્ઞાવ । ૧

૧ માર્ગે ચાલતા ધૂસર—પ્રમાણ બૂમિ બીપર દષ્ટિ રાખી
સર્વ જીવની રક્ષા કરતા સાધુ વિચરે તે ઈર્યાસમિતિ કહેવાય
છે, એવો ભાવાર્થ છે.

જ્ઞાપાસમિતિ. જ્ઞાપાયા નિરવદ્યવચ્ચનસ્ય સમિતિ. ૧

૨ જ્ઞાપા એટલે નિર્દોષ વચ્ચન, તેની સમિતિ, તે જ્ઞાપાસમિતિ કહેવાય છે.

અપણાસમિતિ. યા દ્વિચત્વારિણદૃષ્ટૌપવિવર્જિતઃ આહાર સાધુન્નિ ગૃહ્યતે સા અપણાસમિતિ. ૩

૩ જે બેતાલીશ દોષ વગરનો આહાર માધુ અદુષ્ટ કરે તે અપણાસમિતિ કહેવાય છે.

આદાનનિક્ષેપસમિતિ આદાનં વસ્તૂના ગ્રહણં નિક્ષેપો વસ્તૂના સ્થાપનં તયો આદાનનિક્ષેપયો સમિતિ યદ્ વસ્તૂના ગ્રહણં મોચનચ પ્રથમં ચક્ષુષા નિરીક્ષ્ય તતો રજોદ્વરણાદિના પ્રમાર્જ્ય વિધીયતે સા આદાનનિક્ષેપસમિતિઃ ઇતિ જ્ઞાવઃ. ૪

૪ આદાન એટલે વસ્તુનું અદુષ્ટ અને નિક્ષેપ એટલે ધમ્તુનું રદ્ધાપન તે આદાન અને નિક્ષેપની સમિતિ તે આદાનનિક્ષેપસમિતિ કહેવાય છે. જ્ઞાનાર્થ એવો છે કે, વસ્તુ લેતી કે મુકવી તેમાં પ્રથમ ચક્ષુથી જો, તે પછી જ્ઞેહુષ્ણ પ્રિગેરેથી ધ્રુજવી તે આદાન નિક્ષેપ સમિતિ બાળવી.

પારિષ્ઠાપનિકાસમિતિઃ પરિષ્ઠાપ્યતે પરિત્યજ્યતે સદોપાદિ વસ્તુ સા પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિ. ૫

૫ જેમાં મદોપાદિ વસ્તુનો પરિત્યાગ થાય તે પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિ કહેવાય છે.

યત્ર કફમૂત્રમલાદિ નિર્જીવસ્થાને યતનયા પ-
રિષ્ટાપ્યતે સા પારિષ્ટાપનિકાસમિતિ ।

એમાં કફ, મૂત્ર, મલ વિગેરે નિર્જીવ સ્થાને જતનાથી
શુકનામાં આવે તે પારિષ્ટાપનિકા સમિતિ કહેવાય છે.

एव पच समितय व्याख्याता

એવી રીતે પાચ સમિતિની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી.

अथ गुप्तय तिस्र मनोगुप्ति १ वचनगुप्तिः २
कायगुप्ति. । ३

ગુપ્તિ ત્રણ પ્રકારની છે—૧ મનોગુપ્તિ, ૨ વચનગુપ્તિ, ૩
કાયગુપ્તિ.

तत्र मनोगुप्ति. त्रिधा आर्त्तरौद्ध्यानानुवधिक-
ल्पनाजालपरिहार १ धर्मध्यानानुवधिनी माध्य
स्थयपरिणतिः २ केवलज्ञानयोगनिरोधावस्थाया स
कलमनोद्ध्यनिरोधश्च ३ इति मनोगुप्ति ।

તેમાં મનોગુપ્તિ ત્રણ પ્રકારની છે ૧ આર્ત તથા રૌદ્ર ધ્યા-
ન સળધી કલ્પનાઓની જાળની નિવૃત્તિરૂપ તે ૨ પહેલી.
૨ ધર્મધ્યાન સળધી મધ્યસ્થ—સમતા પણાની પરિણતિ તે
થીજ ૩ કેવલજ્ઞાન પછી સકળ યોગને નિરોધ કરવાની અવ-
સ્થામાં મનના મર્મ દ્રવ્યનો નિરોધ કરવો. તે ૩ ત્રીજી—એવી રીતે
ત્રણ પ્રકારની મનોગુપ્તિ છે

वचनगुप्ति द्विधा ब्रूसङ्गादिपरिहारात् मौना-

જિગ્રહ. । ૧ વાચનાપૃચ્છનાદિપુ મુખવસ્ત્રિકાઞ્ચાદિત
વક્ત્રસ્ય જ્ઞાપમાણસ્યાપિ વાગૂનિયંત્રણં । ૨

વચનગુપ્તિ જે પ્રકારની છે. ૧ બ્રહ્મદીની સજ્ઞા વિગેરે છાદી
દર્શનના વાગુ કરનાનો અભિગ્રહ કરવો તે પેહલી ૨ વાચના
પૃચ્છના વિગેરે કરનામા મુખે મુદપત્તિ રાખીને બોલતા જે
વાણીની નિયંત્રણ કરવામા આવે તેર બીજી.

વચનગુપ્તિ. સર્વથા વચનનિરોધ. નિરવદ્યસ-
મ્યકૂવચનજ્ઞાપણાન્યા કૃત્વા દ્વિજ્ઞેદા જ્ઞાપાસમિતિ
પુન સમ્યકૂવચનપ્રવૃત્તિરૂપતયા એકજ્ઞેદા એવં ઇતિ
વચનગુપ્તિ જ્ઞાપા સમિત્યોર્જેદ ।

વચનગુપ્તિ, ૧ સર્વથા વચનનો નિરોધ કરના રૂપ તથા ૨
નિર્દોષ અને સમ્યક્ વચન ભાષણ કરના રૂપ જે લેદનાળી વચન
ગુપ્તિ છે અને સમ્યક્ વચનની પ્રવૃત્તિ કરવા રૂપ એકજ્ઞ લેદનાળી
ભાષા સમિતિ છે— એવી રીતે વચનગુપ્તિ અને ભાષાસમિતિ
બન્ને લેદ છે.

કાયગુપ્તિ દ્વિધા ઉપસર્ગાદિસદ્જ્ઞાવે કાયો-
ત્સર્ગાદિચલનં, કેવલિના યોગનિરોધાવસ્થાયાં સર્વથા
શરીરચેષ્ટાપરિહાર. વા ૧ તથા સિદ્ધતોક્તવિધિના
મુનીના કાયવ્યાપારસ્ય ૨ ।

કાયગુપ્તિ જે પ્રકારની છે ૩ ઉપસર્ગાદિ થતા કાયોત્સર્ગમાંથી
ચલિત થતુ નહી તે અથવા કેવલીને યોગ નિરોધની અવસ્થામા

૧ જ્ઞાનાવરતિની ૨ વાદનિરતિ ૩ ચેતનિરતિરૂપ

સર્વથા શરીરની ચેષ્ટાનો ત્યાગ તે ૧ થેહલી તથા ૨ સિદ્ધાતમાં
કહેલ વિધિ પ્રમાણે મુનિની કાયાના વ્યાપારની પ્રવૃત્તિ તે ૧ બીજી,

એવ તિસ્રો ગુપ્તય. વ્યાખ્યાતા ૧ ૨૭

એવી રીતે ત્રણ ગુપ્તિની વ્યાખ્યા કરનામા આવી. ૨૦

અથ પરીપદાઃ દ્વાવિશતિઃ

હવે બાવીસ પરિપદ કહે છે

સ્વહા પિવાસા સૌ ઉપંહ, દંસા ચેલા રઈતિઓ।

ચરિઆ નિસિહિયા સિજ્ઞા, અકોસ ચહ

જાયણા ॥ ૨૧ ॥

અલાભ રોગ તળ ફાસા, મલ સકાર પરી-

સહા ।

પત્તા અન્નાળ સમ્મતં, ઇઅ વાવીસ પરીસહા

॥ ૨૨ ॥

૧ ક્રુધા, ૨ પિપાસા, ૩ શીત, ૪ ક્રોધ, ૫ દશ, ૬ ચેષ્ટ, ૭ અરતિ, ૮ બી, ૯ અર્થા, ૧૦ નૈવેદિકી, ૧૧ શમ્યા, ૧૨ આક્રોશ, ૧૩ વધ, ૧૪ વાચના, ૧૫ અવાણ, ૧૬ રોગ, ૧૭ તુષ્ટપશ, ૧૮ મલ, ૧૯ સત્કાર, ૨૦ પ્રજ્ઞા, ૨૧ અજ્ઞાન અને ૨૨ સમ્યક્તા એ બાવીસ પરિપદ બાણવા. ૨૧-૨૨

અવચૂરી.

સ્વુહા શતિ અલાભ શતિ કુધાપરીપદઃ નિર-
વદ્યાહારાલાન્ને કુધા સદ્નીયા ન પુનઃ સાવદ્યાહાર
ગ્રહણં કાર્યં ક્યેવંસ્વરૂપ. । ૧

૧ નિર્દોષ આહારનો લાભ ન થાય ત્યાં મુઠ્ઠી મુઠ્ઠા સહન
કરવી, પણ સાવધ આહાર લેવો નહીં. એવી રીતે વર્તવું તે
કુધાપરીપદ કહેવાય છે.

પિપાસાપરીપદઃ તૃપ્તા સદ્નીયા ન પુનઃ ગાદુ-
તૃપ્તાપીન્નિતૈરપિ સચ્ચિત્તજલં પેયં । ૨

૨ તૃપ્તા સહન કરવી, ગાદુ તૃપ્તાવી ખીડિત થતા પણ સચિત્ત
જલ પીવું નહીં. એ તૃપ્તાપરીપદ કહેવાય છે.

શીતપરીપદઃ કાયોત્સર્ગવિહારાદિ કુર્વતાં
શીતં લગતિ તત્સદ્નીયં અગ્નિસેવાદિ ન ચિત્તનીયં । ૩

૩ કાયોત્સર્ગ તથા વિહાર કરતા જે યાક લાગે તે સહન
કરવી પણ અગ્નિથી તાપના નિગેરેણ ચિત્તનન ન કરવું, તે
શીતપરીપદ કહેવાય છે.

ઞપ્ણપરીપદઃ ગ્રીષ્મતાપાક્રાતૈરપિ સ્નાનવાયુ-
વ્યંજન વાતાયનશ્રયણાદિ ન વિધેયં આતાપનાદિ
કટ્ટં સદ્નીયં । ૪

૪ ઉનાળાના તાપથી ખીડિત થતા પણ સ્નાન, વાયુ, પખો,
ગોખ ઉપર બેસવું નિગેરે ન કરવું, આતાપનાદિ કટ્ટ સહન
કરવું તે ઊપપરીપદ કહેવાય છે.

(૩૬)

નવતત્ત્વબોધ

દશમશકપરીપદ કાયોત્સર્ગાદિપુ દશમશક-
કૃતા વિઘાતા સહનીયા । ૫

૫ કાયોત્સર્ગ વિગેરેમા ડાસ, અને મરાલાએ દીધેલા ચરકા
સહુન કરેના, તે દશમશકપરીપદ કહેવાય છે

ચેલપરીપદ માનપ્રમાણોપેતૈર્વસ્ત્રૈર્મલિનજીર્ણ
શીર્ણૈ રપિ સ્વેદોમનસિ ન કાર્ય । ૬

૬ ઘરાબર થાય તેટલા પ્રમાણુ-રાયા, ચેના, જુના અને સડી
ગયેલા વસ્ત્રો મહે તોપણ મનમા ખેદ ન કરવો, તે ચેલપરીપદ
કહેવાય છે

અરતિપરીપદ અમનોહોપાશ્રયાહારાદિપુ અ-
રતિ ન કાર્યા । ૭

૭ ઊપાશ્રય તથા આહાર સારા નહી મળતાં તે વિષે
અરતિ—અપ્રીતિ ન કરવી, તે અરતિપરીપદ કહેવાય છે.

સ્ત્રીપરીપદ સ્ત્રીણા મનોહરરૂપવિનૂપાવિલાસ
વાક્યદાવજ્ઞાવાદિક દૃષ્ટ્વા ચિત્તક્ષોબ્ધો ન કાર્ય । ૮

૮ સ્ત્રીઓના મનોહર રૂપ, અલંકાર, વિલાસ, વચન, અને
હાનસાવ વિગેરે જોઈ ચિત્તમા ક્ષોભ ન કરવો તે સ્ત્રીપરીપદ
કહેવાય છે

ચર્યાપરીપદ વાયુવત્ અપ્રતિવક્તયા વિહાર
કાર્ય ન પુન એકત્ર વાસ । ૯

૯ વાયુની જેમ પ્રતિબંધ પામ્યા વગર નિહાર કરવો. એક
સ્થળે રાગ કરવો નહી તે ચર્યાપરીપદ કહેવાય છે.

નૈષેધિકીપરીપદઃ શ્મશાને શૂન્યાગારે સર્પવિલે
સિંહગુહાદિપુ કાયોત્સર્ગસ્થૈ નાનાવિધોપસર્ગસદ્જ્ઞા-
વેઽપિ અશિષ્ટા ચેષ્ટા ન કાર્યા । ૧૦

૧૦ શ્મશાન, શૂન્યમહ, સર્પનો રાશ્ત્રડા અને સિંહની ગુફા
વિગેરેમા કાર્યોત્સર્ગપદ્ધતિ ગહેતા નિર્નય જાતના ઊપસર્ગ થાય તે
છતા નકારી ચેષ્ટા ન કરવી તે નૈષેધિકીપરીપદ કહેવાય છે.

શય્યાપરીપદઃ ઉચ્ચાવચાસુ શય્યાસુ ફીતોષ્ણ-
કાલાદૌ મનસિ ઉદ્વેગો ન વિધેયઃ । ૧૧

૧૧ ઊંચી નીચી શય્યા—સથારે મલતા શીતકાલ અને
ઉષ્ણકાલ વિગેરેમા મનમા ઊદ્વેગ ન કરવો તે શય્યાપરીપદ
કહેવાય છે.

આક્રોશપરીપદઃ અજ્ઞાનલોકપ્રોક્તવૈજ્ઞાપ્યવાક્ય
શ્રવણે ક્રોધો ન કાર્યઃ દૃઢપ્રહારિવત્ । ૧૨

૧૨ અજ્ઞાનીલોક ઊંચે સ્વરે ખરાબ વચન બોલે તે સાક્ષી
દૃઢપ્રહારીની જેમ ક્રોધન કરવો તે આક્રોશપરીપદ કહેવાય છે.

વધપરીપદઃ કોપિ દુરાત્મા સાધૂના વધં કરોતિ
તથાપિ સાધુન્નિઃ ક્રોધો ન વિધેયઃ સ્કંદકસૂરિશિષ્ય
વત્ । ૧૩

૧૩ ક્રોધ દુરાત્મા સાધુનો વધ કરે તથાપિ સાધુએ સ્કંદક
સૂરિના શિષ્યની જેમ ક્રોધ કરવો નહીં, તે વધપરીપદ કહેવાય છે.

યાઙ્ચાપરીપદઃ જ્ઞિક્ષાવૃત્તિકાલે પરગૃહેષુ યા-
ચને દુઃખ મનસિ ન ધાર્યઃ । ૧૪

૧૪ શિક્ષાવૃત્તિ વખતે બીજાને ઘેર માગતાં મનમાં દુઃખ
જે લાગતું તે યાચનાપરીપદ કહેવાય ॥

અલાજપરીપદ અતરાયકર્મોદયાત્ નિર્દોષ-
જ્ઞિકાલાજ્ઞાજ્ઞાવેડપિ ચિત્તે વ્રદ્ધેગો ન કાર્ય ઢઢણ-
કુમારવત્ । ૧૫

૧૫ અતરાય કર્મના ઊદયથી નિર્દોષ શિક્ષાનો લાભ ન થાય
તેપણુ ઢઢણકુમારની જેમ મનમાં ઊદ્વેગ ન કરે તે અયાલ
પરીપદ કહેવાય છે.

રોગપરીપદઃ ગ્રમરોગસજ્જવેપિ આર્તધ્યાનં ન
કાર્ય સમ્યક્ સદ્ધા સનત્કુમારવત્ । ૧૬

૧૬ કદિ ભયકર રોગ થાય તેપણુ આર્તધ્યાન ન કરતું
સનત્કુમારની જેમ સદ્ધન કરતું, તે રોગપરીપદ કહેવાય છે

તૂણપરીપદઃ સસ્તારકાદૌ વર્જાદિતૂણવ્યાપારે
દેહપીનાયામપિ દુઃખ ન ચિત્ય । ૧૭

૧૭ સંધારા વિગેરેમાં કાલ, વિગેરે ધ્યાનના વ્યાપારથી દેહને
ખીડા થાય તથાપિ દુઃખ ન ચિત્તવતું, તે તૂણપરીપદ કહેવાય ॥

મલપરીપદઃ મલસ્વેદાદિ શરીરાત્ ન સ્ફેટનીયં
કિતુ યાવજ્જીવ સમ્યક્ સદ્ધનીય । ૧૮

૧૮ મેન પસીના વિગેરે શરીરે ઊપરથી ઊતારના નહીં
પણ તે જાવજીવ સુધી સારી રીતે સદ્ધન કરવા, તે મલપરીપદ
કહેવાય ॥

સત્કારપુરસ્કારપરીપદઃ વદુલોકનરેશ્વરાટ્કૃત

સ્તુતિવદનાદે. ચિત્તોન્માદો ન કાર્યઃ. ઝલ્કર્ષો મનસિ
ન કાર્યઃ. । ૧૯

૧૯ ધણાં લોક કે રાજા વિગેરે સ્તુતિ વદના કરે તેથી ચિત્તમાં
ઊન્માદ કરવો નહીં તેમ મનમાં ઊલ્કર્ષ લાવવો નહીં, તે સારાર-
પુરસ્કાર પગીપદ કહેવાય છે.

પ્રજ્ઞાપરીપદઃ. વદુઝ્ઞાન સંજ્ઞવેઽપિ આત્મીયચિત્તે
ગર્વો ન કાર્યઃ. । ૨૦

૨૦ બહુજ્ઞાન હોય તોપણ પોતાના મનમાં ગર્વ ન કરવો
તે પ્રજ્ઞાપગીપદ કહેવાય છે.

પ્રજ્ઞાનપરીપદ. જ્ઞાનાવરણીયકર્મોદયાત્ પઠ-
તામપિ પાઠો નાગચ્છતિ તથાપિ દુઃખં મનસિ ન કાર્યં
કિતુ કર્મવિપાક એવ ચિંત્ય. । ૨૧

૨૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ઊદયથી કદિ ભલે તોપણ પાઠ
આવડે નહીં, તથાપિ મનમાં દુઃખ લાગતું નહીં પણ પોતાના
કર્મના તેવો વિપાક જ ચિત્તમાં, તે અજ્ઞાનપરીપદ કહેવાય છે.

સમ્યક્તપરીપદ. જિનશાસનવિષયે દેવગુરુધર્મ
વિષયે ચ સદેહો ન વિધેય. । ૨૨

૨૨ જિનશાસન વિષે કે દેવ, ગુરુ તથા ધર્મને વિષે સંદેહ
કરવો નહીં તે સમ્યક્ત પગીપદ કહેવાય છે.

એવં દ્વાવિશતિઃ પરીપદા વ્યાખ્યાતાઃ. । ૨૧-૨૨

એવી ૨૧ ગીતે બાવીશ પરીપદોની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી,

અથ યતિધર્મો દશઘા-દશપ્રકાર ।

હવે દશ પ્રકારનો યતિધર્મ કહે છે

સ્વંતિ મદવ અજ્જવ, મુત્તી તવ સંજમે અ
વોધવ્વે ।

સત્ત્વં સોઅ આકિ, ચણ ચ વમ્મ ચ જહ્ધ-
મ્મો ॥ ૨૩ ॥

૧ ક્ષમા, ૨ માર્દવ, ૩ આર્જવ, ૪ મુક્તિ, (સતતા) ૫ તપ, ૬ સયમ, ૭ સત્ય, ૮ શૌચ, ૯ અકિચનત્વ અને ૧૦ બ્રહ્મચર્ય, એ દશ પ્રકારનો યતિધર્મ બોલ્યો ૨૩

અવચૂરી.

સ્વંતિ રતિ-ક્ષમા-માર્દવ-આર્જવ-નિર્લો-
પ્પતા-તપ-સયમ-સત્ય-શૌચ-અકિચનત્વ-બ્રહ્મ-
સ્વરૂપ. ।

૧ ક્ષમા, ૨ માર્દવ, ૩ આર્જવ, ૪ નિર્લોપતા, ૫ તપ, ૬ સયમ, ૭ સત્ય, ૮ શૌચ, ૯ અકિચનત્વ, અને ૧૦ બ્રહ્મચર્ય—
એ દશ પ્રકારનો યતિધર્મ છે

તત્ત્વ ક્ષમા ક્રોધજય સ ચ ઉપશમેન સ્યાત્ ?

૧ તેમા ક્રોધનો જય કર્યો તે ક્ષમા નામે યતિધર્મ કહેવાય
તે ક્રોધનો જય ઉપશમ (સમતા) થી થાય છે.

માર્દવં મૃદોન્નવિઃ માર્દવં અહંકારપરિહારઃ ૧

૨ મૃદુ—કોમલનો કાન એટલે અહંકારનો ત્યાગ તે માર્દવ નામે યતિધર્મ કહેવાય છે.

આર્જવઃ કૃજોન્નવિઃ માયાત્યાગઃ । ૩

૩ કૃજુ—મરલનો કાન એટલે માયા—કપટનો ત્યાગ તે આર્જવ નામે યતિધર્મ કહેવાય છે.

નિર્લોન્નતા લોન્નપરિહારઃ । ૪

૪ લોભનો ત્યાગ તે નિર્લોભતા યતિધર્મ કહેવાય છે.

તપઃ વાહ્યાતરન્નેદૈર્ઘ્યદશઘા । ૫

૫ વાહ્ય અને અતર એવા બેદૈર્ઘ્યને બાર પ્રકારે થાય છે તે તપ યતિધર્મ કહેવાય છે.

સંયમઃ પ્રાણાતિપાતવિરમણરૂપઃ । ૬

૬ પ્રાણુતિપાતથી વિરાગ પામવું, તે સ્વયમયતિધર્મ કહેવાય છે.

સત્યં સદ્ગ્ન્યો જીવેન્ન્યો હિતં પશ્યં સત્યં । ૭

૭ સત્ એટલે છત્રને હિતકામી તે સત્ય યતિધર્મ કહેવાય છે.

શૌચં સર્વજીવેષુ સુખકારિ વર્તનં શૌચં અદત્તા

દાનપરિહારઃ । ૮

૮ સર્વ છત્રને મુખ ઊપજે તેવી રીતે વર્તવું અને અદત્તા શન (ચોરી) નો ત્યાગ તે શૌચ યતિધર્મ કહેવાય છે.

અર્કિચનત્વં ન વિદ્યતે કિચન યસ્ય સ, અર્કિચનઃ

(૮૨)

નવતત્ત્વવોધ

અકિચનસ્થજાવ અકિચનત્વ સર્વપરિગ્રહ ત્યાગ । ૧૯

૬ જેની પામે કાઈપણ ન હોય તે અકિચન, તેને કાવ તે અકિચનાત્વ એટલે સર્વ પરિગ્રહના ત્યાગ તે અકિચનાત્વ યતિ-ધર્મ કહેવાય છે

બ્રહ્મઔદારિકવૈક્રિયસંવંધમૈથુનપરિહાર । ૧૦(૨૩)

૧૦ ઔદારિક અને વૈક્રિય સંબંધી મૈથુનના ત્યાગ તે બ્રહ્મ યતિધર્મ કહેવાય ॥ ૨૩

અથ જાવના દ્વાદશ ।

હવે ખાર જાવના કહે છે

પદમમુણિચ્ચમસરણં, સસારો એગયા ચ અ-
ણત્તં ॥

અસુક્ત આસવ સંવરો અ તહ ણિજ્જરા
નવમી ॥ ૨૪ ॥

ભોગસહાવો વોહી, દુલ્લહા ધમ્મસ્સ સાહગા
અરિહા ॥

એઆઓ ભાવણાઓ, ભાવેઅવ્વા પયત્તેણા ॥ ૨૫ ॥

૧ અનિત્ય જ્ઞાનના, ૨ અસરણ જ્ઞાનના, ૩ સસાર જાવના, ૪ એકત્વ જ્ઞાનના, ૫ અન્યત્વ જાવના, ૬ અશુચિત્વ જાવના ૭ આશ્રય જ્ઞાનના, ૮ સંવર જ્ઞાનના, ૯ નિર્જરા જ્ઞાનના, ૧૦

લોકરૂપભાવ ભાવના, ૧૧ બોધિદુર્લભ ભાવના, અને ૧૨ ધર્મ
ના સાવક અગિયું ત પાપ પામના દુર્લભ છે એવી ધર્મ ભાવના,
એ બાર ભાવના પ્રયત્નથી ભાનવી ૨૪-૨૫.

અવચૂરી.

પઠમ ઇતિ લોગ સહાવોશ્તિ-અનિત્યજ્ઞાવના?

અશરણજ્ઞાવના ૧ જ્ઞવજ્ઞાવના ૨ એકત્વજ્ઞાવના ૩
અન્યત્વજ્ઞાવના ૪ અશૌચજ્ઞાવના ૫ આશ્રવજ્ઞાવના ૬
સંવરજ્ઞાવના ૭ નિર્જરાજ્ઞાવના ૮ ધર્મજ્ઞાવના ૯
લોકજ્ઞાવના ૧૦ વૌવિજ્ઞાવના ૧૧

૧ અનિત્ય ભાવના, ૨ અશરણ ભાવના, ૩ એક ભાવના
૪ અન્યત્વ ભાવના, ૫ અન્યત્વ ભાવના, ૬ અશૌચ ભાવના, ૭
આશ્રવ ભાવના, ૮ સંવર ભાવના, ૯ નિર્જરા ભાવના, ૧૦
ધર્મ ભાવના, ૧૧ લોક ભાવના અને બોધિ ભાવના—એ બાર
ભાવના છે.

તત્ર સસારે સર્વપદાર્થાના અનિત્યતા યત્ચિત્ય-
તે સા અનિત્યજ્ઞાવના । ૧

૧ તેમાં સસારના સર્વ પદાર્થ અનિત્ય છે એમ જે ચિત્ત,
વધુ તે અનિત્ય ભાવના કહેવાય છે.

અશરણં દેહિનાં મરણાદિજ્ઞયે સસારે શરણં
કિમપિ નાસ્તિ ઇત્યાદિચિત્તનં અશરણજ્ઞાવના । ૨

૨ મૃત્યુ વિગેરે ભયગ્રાસી આ સસારમા પ્રાણીને કાંઈ પણ
શરણ નથી એમ ચિત્તનવધુ, તે અશરણ ભાવના કહેવાય છે.

(૫૪)

નવતત્ત્વવોધ

જીવાના ચતુરશીતિજઠ્ઠજીવયોનિપરિવ્રમણ
ચિત્તન જ્ઞાવના । ૩

૩ છપ ચોરાશી લાખ જીવાયોનિમા અમળ કરે છે—
એમ ચિત્તનુ, તે જાવ જાવના કહેવાય છે.

एकाक्येव जीवः उत्पद्यते विपद्यते कर्माण्यु-
पार्जयतिनुंक्ते चेत्यादिचित्तन एकत्वज्ञावना । ४

૪ છપ એકલોજ ચિત્તન થાય છે, એકલોજ મૃત્યુ પામે છે
એકલોજ કર્મ ખાંધે છે અને એકલોજ કર્મ ભોગવે છે—ઈત્યાદિ
ચિત્તન કરતુ તે એકત્વ જ્ઞાવના કહેવાય છે.

जीवाना देहात् पृथक्के सति पुत्रकलत्रादिध-
नाविपदार्थेभ्यः अत्यंतजेद एकत्व अत तत्त्ववृत्त्या
कोपि कस्यापि संबंधी नास्ति—इत्यादि चित्तन अन्य-
त्वज्ञावना । ५

૫ છપને દેહથી જુદાપણાને લીધે પુત્ર, સ્ત્રી, ધન વિગેરે
પદાર્થોથી અત્યંત ભેદપણુ છે, તેથી તત્ત્વરીતે જોતા દેહપણુ
દેહને સબંધી નથી આ પ્રમાણે જો ચિત્તન કરતુ, તે અ
ત્વ જાવના કહેવાય છે.

देहस्य सप्तधातुमयस्य नव स्रोतांसि निरंतरं
स्रवति मलमूत्रश्लेष्मादि—वस्तूनि वीजत्सानि सह-
चारीणि सति अतः शुचित्वं कुत स्यादिति चित्तन
अशौचज्ञावना । ६

૬ સાત ધાતુના બનેલા આ દેહના મધ દ્વાર નિરતર ઝર્યા કરે છે. મલ, મૂત્ર બાક્યા વિગેરે બીજાના વસ્તુઓ તેની સાથે રહ્યા કરે છે, એથી એ દેહમાં શુચિપણુ — પવિત્રતા કયાંથી હોય. એ પ્રકારે જે ચિંતનન કરવું તે અસૌચ ભાવના કહેવાય છે.

સસારમધ્યસ્થિતસમસ્તજીવાનાં મિથ્યાત્વ
કપાયાવિરતિપ્રમાદાત્તેરોઽધ્યાનાદિદેતુજ્ઞિ. નિરતરં-
કર્માણિ વધ્યમાનાનિ સંતિ ઇતિચિતનં આશ્રવ-
જ્ઞાવના । ૭

૭ સસારમાં રહેલા અમસ્ત જીવોને મિથ્યાત્વ, કપાય, અવિરતિ, પ્રમાદ, આર્તધ્યાન અને રોદ્રધ્યાન વિગેરે હેતુથી નિરતર કર્મ બધાયા કરે છે, ઈત્યાદિ ચિંતનન કરવું, તે આશ્રવ-જ્ઞાવના કહેવાય છે.

મિથ્યાત્વાદીના વંધદેતુજૂતાનાં સંવરણોપાયાઃ
સમ્યક્ત્વાદયઃ તેષા ચિંતનં સવરજ્ઞાવના । ૮

૮ ઊપર કહેલી (આશ્રવજ્ઞાવનામાં) મિથ્યાત્વ વિગેરે ને રોકવાના ઊપાય સમ્યક્ત્વ વિગેરે છે, તે સમ્યક્ત્વ વિગેરેનું ચિંતનન કરવું, તે સવરજ્ઞાવના કહેવાય છે.

નિર્જરાજ્ઞાવના કર્મનિર્જરાલ્યા દ્વિધા સકામા
અકામા ચ ।

કર્મની નિર્જરા કરવા કે નિર્જરા ભાવના સકામા અને અકામા એમ બે પ્રકારની છે.

તત્ર સકામા સાધૂના ।

તેમાં સાધુઓને સકામા નિર્જરા છે.

અકામા ચ અજ્ઞાનકષ્ટજનિતાજીવાનાં ।

અને અજ્ઞાન કષ્ટથી થયેલી જીવોને અકામા નિર્જરા છે

તત્ર સકામા દ્વાદશપ્રકારતપોહિતકર્મક્રય-

રૂપા । ?

૧ તેમા તપથી કર્મનો ક્ષય થવા રૂપ બાર પ્રકારની સકામા નિર્જરા છે

અકામા પુનઃ તિર્યગાદિજીવાના તૃપાબુજુક્તા
વેદનજેદનજારોહારસાવચકામકષ્ટસદ્દેનય કર્મક્રય.

તદ્વૃપા જ્ઞાતવ્યા ।

તિર્યચ ત્રિજેદે જીવોને તૃપા, ભુખ, છેદન, લેદન, ભારવહન,
સાવચ કામ અને કષ્ટને સહન કરવાથી જે કર્મનો ક્ષય થાય તે
રૂપ અકામા નિર્જરા ગણવાય.

एवंविधाया निर्जराया चित्तनं निर्जरान्नावना । ए

૬ એવી નિર્જરાયુ ચિત્તવન કરવું તે નિર્જરાસાધના
કહેવાય છે.

दुस्तरसंसारसागरसमुत्तारणप्रवहणप्रायश्री

जिनप्रणीतश्रीधर्मज्ञावचितन धर्मज्ञावना । १०

૧૦ દુસ્તર એવા સંસાર સાગરને ઉતારનાર બહાણુ સમાન
શ્રી જિનપ્રણીત એવા ધર્મ જ્ઞાનનાયુ ચિત્તવન કરવું તે ધર્મ
જ્ઞાનના કહેવાય છે.

चतुर्दशरज्ज्वात्मकलोकस्य कटिसंस्थापितकर

તિર્યક્પ્રસારિત પાદપુરુષાકારસ્ય ધર્માધર્માસ્તિ-
કાયાદિષ્ટદ્વ્યૈ. પરિપૂર્ણસ્ય લોકસ્ય ચિત્તનં લોક-
જ્ઞાવના । ૧૧

૧૧ કદી ઊપર હાથ મુદી પગ તિરજ પોહોલા કદી ઊલા
રહેલા પુરુષની આકૃતિ જેવા આકૃતિનાળા અને ધર્માસ્તિકાય,
અધર્માસ્તિકાય વિગેરે છ દ્રવ્યથી પરિપૂર્ણ આ ચૈદ ૨૧૪લોકનું
ચિત્તનન કંપુ, તે લોકજ્ઞાનના કહેવાય છે.

અનંતાનતકાલદુર્લભમનુષ્યાદિસામગ્રીયોગેऽપિ
દુઃપ્રાપં પ્રાયો બોધિવીજં જીવાના ઇત્યાદિ ચિત્તનં
બોધિજ્ઞાવના । ૧૨

૧૨ અનતા અનત કાલે દુર્લભ એવી મનુષ્યપણા વિગેરે
સામગ્રીના યોગ થતા પછી જીવને બોધિબીજ (સમક્ષિત) પામવું
મુશ્કેલ છે, ઈત્યાદિ ચિત્તનન કંપુ તે બોધિજ્ઞાવના કહેવાય છે.

एव द्वादशज्ञावना. व्याख्याताः । १५

એવી રીતે બાર જ્ઞાનનાની વ્યાખ્યા કરવામા આવી, ૧૫

—ॐ—

अथ चारित्राणि पच ।

હવે પાંચ પ્રકારનું ચારિત્ર કહે છે

1 સામાદ્યઅત્ય પદમં, છેઓવઠાવણં ભવે વીજં ।
1 પરિહારવિસુદ્ધીઅં, સુહમં તહ સપરાયં ચ
॥ ૨૬ ॥

તત્તોઅ અહસ્કાયં, શાયસન્વમિજીવલોગમિ ।
જ ચરિઙ્ગ સુવિહિયા, વચ્ચતિ અયરામરં
ઠાણં ॥ ૨૭ ॥

૧ પહેલું સામાયિક ચારિત્ર, ૨ બીજું ઉદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર, ૩ ત્રીજું પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર, ૪ ચોથું સૂક્ષ્મસપ્ત રાય ચારિત્ર તે પછી પાંચમું ૫ યથાખ્યાત ચારિત્ર, જે યથા એટલે યથાવિધએ સર્વ જનલોકમા ખ્યાત એટલે પ્રસિદ્ધ છે તે યથાખ્યાત ચારિત્ર, જેને આચરીને સાધુ અજરામર સ્થાપને પામે છે. ૨૬—૨૭

અવચૂરી

સામાઙ્ગ્ય ઇતિ તત્તોઅ ઇતિ—ચારિત્રાણિ
પંચ સામાયિક ૧ ઉદોપસ્થાપનીય ૨ પરિહારવિ-
શુદ્ધિક ૩ સૂક્ષ્મસપ્તરાય ૪ યથાખ્યાત ૫ નામાનિ ।

૧ સામાયિક, ૨ ઉદોપસ્થાપનીય, ૩ પરિહારવિશુદ્ધિક, ૪ સૂક્ષ્મસપ્તરાય, અને ૫ યથાખ્યાત,—એ પાંચ ચારિત્ર છે.

તત્ર સામાયિક સર્વસાવધવ્યાપારપરિત્યાગ
નિરવધવ્યાપારાસેવનરૂપ જ્ઞાતવ્ય । ૧

૧ સર્વ સાવધવ્યાપારનો ત્યાગ અને નિરવધ—નિર્દોષ વ્યાપારનું સેવન, તે સામાયિકચારિત્ર કહેવાય છે

ઉદોપસ્થાપનીય ગણાધિપેન, પ્રદત્ત પ્રાણાતિપાત
વિરમણાદિપચમદાવ્રતરૂપ । ૨

૨ સાધુસમુદાયના અવિપતિએ આપેલા પ્રાણાતિપાત વિષમય વિગેરે પદ્ય મહાપ્રત, તે છેદાપસ્થાપનીય ચારિત્ર કહેવાય છે.

પરિહારવિશુદ્ધિ નવ સાધવો ગચ્છાત્ પૃથગ્
જૂત્વા શ્રદ્ધાદશમાસાન્ યાવત્ત્યત્સિદ્ધતપ્રોક્તરીત્યા
તપ કુર્વતિ તત્પરિહારવિશુદ્ધિ ક્ષેયં । ૩

૩ નવ સાધુઓ ગચ્છી બહાર નિકળી અઢાર માસ મુધી
શિદ્ધાતમા ષદ્ધા પ્રમાણે તપ કરે, તે પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર
કહેવાય છે.

સૂક્ષ્મસંપરાયં સૂક્ષ્મસપરાયારવ્યદશમગુણ-
સ્થાનકપ્રાપ્તાનાસાધૂના યચ્ચારિત્રતત્સૂક્ષ્મસપરાય । ૪

૪ સૂક્ષ્મમ પરાય નામે દશમા ગુણાણે પ્રાપ્ત થયેલા સાધુ
ઓનું જે ચારિત્ર તે સૂક્ષ્મમ પરાય ચારિત્ર કહેવાય છે

યથારખ્યાતં સર્વેષુ કથાયેષુ સર્વકથ્યં પ્રાપ્તેષુ સા-
ધૂના યચ્ચારિત્રં તત્ત્વ યથારખ્યાત । ૫

૫ સર્વ કથાયનો સર્વથા કથ્ય થતા સાધુઓનું જે ચારિત્ર
તે યથારખ્યાત ચારિત્ર કહેવાય છે.

એતેવા ચારિત્રાણા મધ્યે સાપ્રતં પ્રથમચારિત્રઘ્યં
વિદ્યમાનમસ્તિ શેષાણિ ત્રીણિ ચારિત્રાણિ વ્યુચ્છિ-
ન્નાનિ ।

એ પાંચ ચારિત્રમા હાલ પેહેલા જે ચારિત્ર વિષમય છે,
બાકીના ત્રણ ચારિત્ર વિચ્છેદ પામ્યા છે.

એવ ચારિત્રપચકં વ્યાખ્યાત ।

એવી રીતે પાચ ચારિત્રની વ્યાખ્યા કરનામા આવી,

એવ સમિતીના પચ જ્ઞેદા ગુત્તીના ત્રય, પરી-
પહાના છાવિદાતિ યતિવર્મસ્ય દશ જ્ઞાવનાના છા-
દશ ચારિત્રાણા પચ જ્ઞેદા, ઇતિ સપ્તપચાશોદ્ધેદા
સવરતત્ત્વસ્ય સજાતા ।

એવી રીતે સમિતિના પાચ જ્ઞેદ, ગુત્તીના ત્રણ જ્ઞેદ, પરી-
પહના બાવીશ, યતિવર્મના દશ, જ્ઞાવનાના બાર, અને ચારિ-
ત્રના પાચ-એમ સર્વ મળી સત્તાવન જ્ઞેદ સવરતત્ત્વના થયા,

ઇતિ પદ્મ સવરતત્ત્વ સદ્દેપતો વ્યાખ્યાતમ્ । ૭૬-૭૭

એવી રીતે ૭૫ સવરતત્ત્વની વ્યાખ્યા સદ્દેપથી કરેલી
છે. ૨૬-૨૭

અથ સપ્તમં નિર્જરાતત્ત્વ વ્યખ્યાનયતિ ।

હવે સાતમા નિર્જરા તત્ત્વની વ્યાખ્યા કરે છે

અણસળ મૂળોઅરિયા, વિત્તી સખેવળ રસ-
ચ્ચાઓ ।

કાયકિલેસો સલી, ણયા ચ વદ્ધહો તવો હોઈ

॥ ૨૮ ॥

પાયચ્છિત્ત વિણઓ વેયાવચ્ચં તહેવ સદ્દ્ધાઓ।
 દ્ધાણં ઉરસગ્ગો વિઅ, અભિત્તરઓ તવો
 હોઈ ॥ ૨૯ ॥

વારસાવહં તવો ણિ, જ્જરા ય વંધો ચડ વિ-
 ગપ્પો અ ।

પયઈ ઠિદ્ધ અણુભાગો, પાસ મેણિ નાયવ્વો
 ॥ ૩૦ ॥

બાર પ્રકારનું તપ છે, તેમાં છ પ્રકારનું બાહ્ય તપ છે, ૧ અનશન, ૨ ઊનોદરી, ૩ વૃત્તિસંક્ષેપ, ૪ રસત્યાગ, ૫ કાયકલેશ અને ૬ સંલેખના—એ છ પ્રકારનું બાહ્ય તપ છે, ૧ પ્રાયશ્ચિત્ત, ૨ વિનય, ૩ વૈયાપૃત્ય, ૪ સ્વાધ્યાય, ૫ ધ્યાન અને ૬ ઊત્સર્ગ—એ છ પ્રકારનું અભ્યંતર તપ છે, એ બાગ પ્રકારનું તપ એજ બાર લેહ વડે નિર્જરાતત્ત્વ કહેવાય છે, તે પછી ૧ પ્રકૃતિ, ૨ સ્થિતિ, ૩ અપુલાગ અને ૪ પ્રદેગ—એ ચાર લેહ વડે ચાર પ્રકારનું બંધનન બાલુકુ. ૨૮-૨૯-૩૦

અવચૂરી.

અણસણ ઇતિ પાયચ્છિત્તં ઇતિ-વારસવિહં
 ઇતિ । તત્ર વારસવિહં ઇતિ—ગાથામધ્યાત્ પદં
 મેકં । (વ્યાખ્યાનયતિ)

વારસવિહ એ ગાથામાંથી એક પદની વ્યાખ્યા કરે છે, .

દ્વાદશપ્રકારં તપો નિર્જરા પ્રોચ્યતે ।

આ ૭ પ્રકારનું તપ એ નિર્જરા કહેવાય છે.

તત્ તપો બ્રાહ્માન્યંતરજ્ઞેદાન્યા દ્વિધા સ્યાત્ ।

તે તપ બ્રાહ્મ અને અન્ય તર એવા બે બેદથી બે પ્રકારનું છે

તત્ર બ્રાહ્મ તપ. પશ્ચિધં અનશન ૧ ઝનોદરતા ૨
વૃત્તિમક્ષેપ ૩ રસત્યાગ ૪ કાયકલેશ ૫ સલીનતા ૬
લક્ષણ ।

૧ અનશન, ૨ ઝિનોદરી, ૩ વૃત્તિસ ક્ષેપ, ૪ રસત્યાગ, ૫ કાયકલેશ અને ૬ સલીનતા-એ ૭ પ્રકારનું બ્રાહ્મતપ છે.

તત્ર અનશન આહારપરિત્યાગરૂપં દ્વિધા ઇત્વર
યાવત્કથિક ચ । ?

૧ તેમા આહારનો ત્યાગ કરેનો તે અનશનમત કહેવાય છે
તે ઇત્વર અને યાવત્કથિક એવા બે બેદવાયુ ૭

ઇત્વરચતુર્થપષ્ટાષ્ટમાદિ યાવત્કથિકં યાવ-
જ્જીવ મનશનગ્રહણરૂપ ।

ચોથ, છઠ અને અકુમ વિગેરે ઇત્વર અનશન કહેવાય છે
અને જાવજીવ સુધી અનશન કરવું તે યાવત્કથિક અનશન
કહેવાય છે

ઝનોદરતા એકદ્વિત્ત્યાદિકવલહાન્યા જ્ઞેયા । ૨

૨ એક, બે, ત્રણ વિગેરે માસ બ્રાહ્મ કરના તે ઝિનોદરી
તપ કહેવાય છે.

વૃત્તિસંક્ષેપ. ડ્યયક્ષેત્રકાલજ્ઞાવવિષયાન્નિગ્રહણ
રૂપ. ૧ ૩

૩ ડ્યય, ક્ષેત્ર, કાલ અને જ્ઞાન વિષય સંબંધી અભિગ્રહ
કર્યો તે વૃત્તિસંક્ષેપ તપ કહેવાય છે.

યથા શ્રી મહાવીરસ્ય ચતુર્વિધાન્નિગ્રહશ્ચંદન-
વાલયા પૂરીતઃ ।

જેમ શ્રી મહાવીર ભગવતનો ચતુર્વિધ અભિગ્રહ ચંદન
બાસાએ પૂર્યો હતો.

રસત્યાગો વિકૃતિ પરિત્યાગ ૧ ૪

૪ નિકૃતિ (વિગતનો) ત્યાગ કર્યો તે રસત્યાગ તપ કહે-
વાય છે.

કાયઃ ક્લેશો લોચાદિકષ્ટસહન ૧ ૫

૫ લોચ વિગેરે કષ્ટને સહન કરવા તે કાયકલેશ તપ કહે-
વાય છે.

સલીનતા ચતુર્વિધા ઇન્દ્રિયકપાયયોગનિવારણ
રૂપાદિ વિવર્જિતોપાશ્રયનિવસનજ્ઞેદૈર્જાતિવ્યા ૧ ૬

૬ ઇન્દ્રિય, કપાય અને યોગનું નિવારણ તથા શ્રી પશુ
પંદ વિગેરેથી વર્જિત એના ઉપાશ્રયમાં રહેવું એ લેહ્ય સલી-
નતા તપ ચાર પ્રકારનું છે. એટલે ૧ ઇન્દ્રિય સલીનતા, ૨ કપા
યસલીનતા, ૩ યોગસલીનતા અને ૪ વિવિજ્ઞાન્યર્થસલીનતા
એના તેના ચાર લેહ છે.

एवं बाह्यतप. पद्धिं लोकप्रसिद्धं व्याख्यातम् ।

(૯૪)

નવતત્ત્વવોધ

એવી રીતે લોકપ્રસિદ્ધ છ પ્રકારના બાહ્ય તપની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી.

અથ આમ્યતરં તપ. પઞ્ચિધ ।

હવે ॥ પ્રકારનું અમ્યતર તપ કહે છે.

પ્રાયશ્ચિત્ત ૧ વિનય ૨ વૈયાવૃત્ય ૩ સ્વાધ્યાય ૪
ધ્યાન ૫ ઝત્સર્ગ ૬ નામક ।

૧ પ્રાયશ્ચિત્ત, ૨ વિનય, ૩ વૈયાવૃત્ય, ૪ સ્વાધ્યાય, ૫ ધ્યાન,
અને ૬ ઝત્સર્ગ એના તેના નામ છે.

તત્ર પ્રાયશ્ચિત્ત નિજાનિ પાતકાનિ યથાલગ્નાનિ
ગુરુણા પુરસ્તાત્ યત્ આલોચ્યતે ગુરુપ્રદત્ત ચ તપ
સમાચર્યતે તત્ પ્રાયશ્ચિત્તમ્ । ?

૧ જાહેવા પાતાના પાપ ગુરુની આગળ આલોચે એટલે
ગુરુએ કહેલું તપ આચરે તે પ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય છે.

વિનય સપ્તપ્રકાર જ્ઞાન ૧ દર્શન ૨ ચારિત્ર ૩
મનો ૪ વચન ૫ કાય ૬ વિવેકકલ્પ પ્રચારિક ૭
જ્ઞેદૈર્જ્ઞાતિવ્ય । ૨

૨ ૧ જ્ઞાન, ૨ દર્શન, ૩ ચારિત્ર, ૪ મન, ૫ વચન, ૬ કાયા
અને ૭ વિવેકકલ્પપ્રચારિક એના માત્ર શેઢવાણે વિનય ગણવો.

વૈયાવૃત્ય આચાર્યોપાધ્યાયતપસ્વિગ્લાનાદિના
અન્નપાનાદિસપાદન વિશ્રામણાદિરૂપ । ૩

૩ આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, તપસ્વી અને જ્ઞાન-દુ ખી એવા પુરુષોને અન્નપાન લાગી આપના તથા વિશ્રામ આપવો એ વેદાનુસાર કહેવાય છે.

સ્વાધ્યાય-વાચના-પૃચ્છના-પરાવર્તના-અનુપ્રેક્ષા
ધર્મકચ્છાલક્ષણ. પંચજ્ઞેદઃ । ૪

૪ વાચના, ૨ પૃચ્છના, ૩ પરાવર્તના, ૪ અનુપ્રેક્ષા અને ૫ ધર્મકચ્છા—એ પાંચ પ્રકારનો સ્વાધ્યાય કહેવાય છે.

ધ્યાનં આર્ત્તરોઽધર્મશુક્લરૂપ । ૫

૫ ૧ આર્ત્ત, ૨ શૌદ્ધ, ૩ ધર્મ અને શુક્લ—એ ચાર પ્રકારનું ધ્યાન કહેવાય છે.

તત્ત્વ આર્ત્તરોઽધર્મશુક્લરૂપોઃ સ્વી-
કાર. એતૌ પરિહારસ્વીકારૌ ધ્યાન કથ્યતે ।

તેમાં આર્ત્તધ્યાન અને શૌદ્ધધ્યાનનો ત્યાગ કરવો તથા ધર્મધ્યાન અને શુક્લધ્યાનનો સ્વીકાર કરવો એ ત્યાગ અને સ્વીકાર ધ્યાન કહેવાય છે.

નિત્યર્ગો ઇન્દ્રિયજાવજ્ઞેદાદ્ વિધા । ૬

નિત્ય અને ભાવ એવા બે ભેદથી નિત્યર્ગ બે પ્રકારનો છે.

તત્ત્વ આચ. ચતુર્ધા ગણ ૧ દેહો ૨ પથિ ૩ નક્ત
૪ ત્યાગ જ્ઞેદાત્ ।

તેમાં પેહલો નિત્યર્ગ ૧ ગણ, ૨ દેહ, ૩ ઉપાધિ અને ૪ ભક્તિ તેનો ત્યાગ કરવારૂપ ચાર ભેદ વાલો છે.

જાવત પુનઃ ક્રોધાદિપરિત્યાગો જ્ઞાતવ્યઃ ।

ક્રોધાદિક્રોધો ત્યાગ કરે એ બાનથી ઉત્તર થાય છે.

એવ પદ્ પ્રકાર આચ્યતર તથા પ્રરૂપિત ।

એવી રીતે ૭ પ્રકારનું આચ્યતર તથા નિરૂપણ કર્યું

આચ્યતર કસ્માત્મોચ્યતે ।

એ તથા આચ્યતર સામાટે કહેવાય છે ?

યતો મોક્ષપ્રાપ્તૌ અતરગકારણમિદ તત્ત આચ્ય-
તર કચ્યતે ।

મોક્ષની પ્રાપ્તિમા એ અતરગ કારણરૂપ છે તે રીતે આ
ચ્યતર તથા કહેવાય છે.

इति सप्तम निर्जरातत्त्व व्याख्यातं ।

એવી રીતે સાતમા નિર્જરાતત્ત્વની વ્યાખ્યા કરેલી છે.

✽(—○○○○—○○—)✽

अथ अष्टम वयतत्त्व प्ररूपयति ।

હવે આઠમું બંધ તત્ત્વ નિરૂપણ કરે છે

—○○○○—○○○○—

बधो इति बध कर्मणि सद् जीवाना संश्ले-
यया क्षीरनीरयो अग्रय पिरुयोर्वा ।

બંધ એટલે કર્મની માટે જરૂરના સંશ્લેષ-સંપર્ક તે હવે
અને જલની જેમ અથવા અગ્નિ અને લોહના પિડની જેમ
જાણવો.

સ ચતુર્થા પ્રકૃતિ ૧ સ્થિતિ ૨ અનુજ્ઞાગ ૩ પ્ર-
વેશ ૪ જૈદૈર્જાતિવ્ય ।

તે બધ ૧ પ્રકૃતિ, ૨ સ્થિતિ, ૩ અનુભાગ અને ૪ પ્રદેશ એવા ભેદથી ચાર પ્રકારનો જાણવો.

एतानेव चतुरो जेदन् प्रक्षेपगाथया व्याख्यानयति।

એ ચાર ભેદની પ્રક્ષિપ્ત ગાથાથી વ્યાખ્યા કરે છે

पयइ सहावो वुत्तो, ठिड कालावहारणं ।

अणुभागो रसो णेओ, पएसो दलसंचओ।३१।

કર્મના સ્વભાવ એ પ્રકૃતિ બધ કહેવાય છે. કર્મના કાલતુ અવધારણુ - નિશ્ચય તે સ્થિતિ બધ કહેવાય છે. કર્મના રસ તે અનુભાગ બધ જાણવો અને કર્મના રસ (દલીયા) નો સચય તે પ્રદેશ બધ કહેવાય છે. ૩૧

अवचूरी.

पयइ इति-प्रकृति. स्वज्ञाव. परिणाम इ-
तिज्ञावः ।

સ્વભાવ અર્થાત્ પરિણામ તે પ્રકૃતિબધ કહેવાય છે.

स्थितिबंध. कालपरिमाणं ।

કાલતુ પરિમાણ તે સ્થિતિબધ કહેવાય છે.

अनुज्ञागो रस. कण्यते ।

રસ એ અનુભાગ બધ જાણવો.

प्रदेश. पुद्गलपरिमाणरूप. ।

પુદ્ગલનુ પરિમાણ એ પ્રદેશ બધ કહેવાય છે.

एते चत्वारोऽपि ज्ञेया मोदकदृष्टातेन ज्ञातव्या ।

એ ચારે જોઈ જોઈક (લાક) ના દૃષ્ટાતથી જાણવા

यथा कश्चिन्मोदकं तत्तद्द्रव्यसयोगनिष्पन्नो
वात पित्तं श्लेष्माण वा येन स्वरूपेण हति स स्वज्ञावः
कथ्यते । १

૧ જેમ (વાત, પિત્ત અને કશ હરનારા) તે તે દ્રવ્યના
સંયોગથી બનાવેલા લાક જે સ્વરૂપથી વાતને, પિત્તને શ્લેષ્મને
હથે, તે સ્વરૂપનુ નામ સ્વભાવબધ કહેનાય છે.

यथा पुन स एव मोदकं परं मासं द्विमास
त्रिमास चतुर्मासादि यावत् यत्तेनैव रूपेण तिष्ठति
सा स्थिति कथ्यते । २

૨ જેમ તેના તે લાક એક પખવાડીયુ, એક માસ, બે
માસ, ત્રણ માસ, અને ચાર માસ વિશે જ્યા સુધી તેના તેજ
સ્વરૂપથી રહે તે સ્થિતિબધ કહેનાય છે

यथा पुन. स एव मोदकं कश्चित्मधुरो ज्वति
कश्चित्पुन कटुर्ज्वति कश्चित्तीव્રोज्वति यत् स रसः
कथ्यते । ३

૩ જેમ તેના તે લાક જે કોઈ મીઠો થાય ૩ કોઈ કડવો
થાય છે અને કોઈ તીવ્રો થાય છે તે રસબધ કહેનાય ■

यथा पुन सएव मोदकं कश्चित् अल्पदलपरि-

માણનિષ્પન્નઃ કશ્ચિત્પુનઃ વદુલનિષ્પન્નઃ કશ્ચિદ્ વ-
દુતરદલનિષ્પન્નઃ એવ મોદકેષુ પુદ્ગલપરિમાણં સ્યાત્
સ પ્રદેશ । ૪

૪ જેમ તે લાડુ કોઈ અદ્ય દલીયાના પ્રમાણથી બન્યો
હોય છે, કોઈ ધણા દલીયાના પ્રમાણથી બન્યો હોય છે— અને
કોઈ અતિધણા દલીયાના પ્રમાણથી બન્યો હોય છે એવી રીતે
લાડુની અદ્ય જે દલિયાતુ પ્રમાણ તે પ્રદેશજીવ કહેવાય છે.

એવ કર્મણા વંધોઽપિ ચતુ. પ્રકારો જ્ઞાતવ્ય ।

એવી રીતે કર્મનો જીવ ધણ ચાર પ્રકારનો જાણવો.

તથાહિ ।

તે આ પ્રમાણે—

કાનિચત્તિ જ્ઞાનાવરણીયાદીનિ કર્મણિ જ્ઞાનં
દર્શનં ચારિત્રં વા ઘંતિ યેન સ્વજ્ઞાત્રેન સ પ્રકૃતિવંધઃ
પ્રોચ્યતે ।

તાન્યેવપુન કર્મણિકાનિચિત્ જઘન્યત યંત-
ર્મુદ્ધૂર્તસ્થિતિકાનિ જીવતિ નત્કૃષ્ટતશ્ચ કાનિચિત્
વિગતિ કોટાકોટિસાગરોપમપ્રમાણસ્થિતિકાનિ
જીવંતિ ।

કેટલાએક જ્ઞાનાવરણીય પ્રગટે કર્મ જ્ઞાન, દર્શન વા ચારિત્ર
ને ને અસાધથી હણે છે, તે પ્રકૃતિબંધ કહેવાય છે.

તેના તેજ કર્મ કોઈ જથ્થાથી અતર્બુદ્ધત્તની સ્થિતિનાલા હોય છે અને બિલ્કુલ કોઈ વીરા કોઈકોઈ સાગરોપમની સ્થિતિ નાલા હોય છે.

કાનિચિત્ ત્રિશત્કોટાકોટીસાગરપ્રમાણસ્થિતિકાનિ જનવતિ કાનિ પુનઃ સપ્તતિકોટાકોટીસાગરપ્રમાણસ્થિતિકાનિ જનવતિ ।

કેટલાએક કર્મ ત્રીસ કોઈકોઈ સાગરોપમની સ્થિતિનાલા હોય છે અને કેટલાએક સીત્તેર કોઈકોઈ સાગરોપમની સ્થિતિ નાલા હોય છે.

एव यावत्ते काल वचनि कर्मणि तिष्ठति स स्थितिवंध कथ्यते ।

એવી રીતે જેટલો કાલ બાધેલા કર્મ રહે તે સ્થિતિજ વ કહેનાય છે.

तेषामेव पुनः कर्मणा केपाचिन्मधुररस स्यात् केनाचित् कटुकरसः स्यात् केपा पुनस्तीव्ररस स्यात् स रसवध कथ्यते ।

તેના તેજ કર્મના કોઈના મધુરરસ, કોઈના કટુરસ અને કોઈના તીખો રસ થાય તે રસજ વ કહેનાય છે.

तेषामेव पुनः कर्मणा तत्तत्पुद्गलपरिमाणं जनवति स प्रदेशवध कथ्यते ।

તેના તેજ કર્મને તે તે પુદ્ગલનું પ્રમાણ થાય તે પ્રદેશ જા ધ કહેનાય છે.

एवमष्टमं वधतत्त्वं व्याख्यातम् ।

એની રીતે આઠમા બધતત્ત્વની વ્યાખ્યા કરનામા આવી.

अथ नवमं मोक्षतत्त्वं व्याख्यानयति ।

હવે નવમાં મોક્ષતત્ત્વની વ્યાખ્યા કરે છે

संतपयपरूपणया, द्रव्यप्रमाणं च खित्तफुसणा
य ।

કાલો અ અતર ભાગ, ભાવે અપ્પા વહુ ચેવ
॥ ૩૨ ॥

૧ સત્પદપ્રરૂપણાદ્વાર, ૨ દ્રવ્યપ્રમાણદ્વાર, ૩ ક્ષેત્રદ્વાર, ૪ રૂપ
રેનાદ્વાર, ૫ કાલદ્વાર, ૬ અતરદ્વાર, ૭ ભાગદ્વાર, ૮ ભાનદ્વાર,
અને ૯ અદ્યપમહુત્ત્વદ્વાર—એ મોક્ષ તત્ત્વના નવદ્વાર છે. ૩૨

अवचूरी.

संतपय इति मोक्षतत्त्वस्य नवत्रेदा ज्ञवन्ति ।

મોક્ષ તત્ત્વના નવ ત્રેદ (દ્વાર) છે.

ते च एव ज्ञातव्याः ।

તે આ પ્રમાણે જાણવા.

सत्पद प्ररूपणा १ द्रव्यप्रमाणं २ क्षेत्रप्रमाणं ३

સ્પર્શના ૪ કાલ ૫ અતરં ૬ જાગ. ૭ જાવ ૮
અલ્પવદ્વત્વ ૯ ।

૧ સ્પર્શપ્રકાશદ્વાર, ૨ દ્રવ્યપ્રમાણદ્વાર, ૩ ક્ષેત્રપ્રમાણદ્વાર,
૪ સ્પર્શનાદ્વાર, ૫ કાલદ્વાર, ૬ અતરંદ્વાર, ૭ જાગદ્વાર, ૮ જાવ
દ્વાર અને ૯ અલ્પવદ્વત્ત્વદ્વાર,—એ નવ દ્વાર (લેદ) જાણના.

અથ એતેપાનવાના મોહતત્ત્વજ્ઞેદાના સ્વરૂપં પ્રરૂપયતિ ।

હવે એ મોક્ષ તત્ત્વના નવ ભેદનુ સ્વરૂપ કહે છે

સંતં સુદ્ધપયત્તા, વિજ્જતં સ્વકુસુમવ્વ ન અસત્તા ।
મુરકત્તિ પયં તસડ, પરૂવણા મગ્ગણા ઈહિ
॥ ૩૩ ॥

શુદ્ધપદ હોવાથી મોક્ષપદ હતુ છે અને વિદ્યમાન છે, આકા-
શના પુષ્પની જેમ તે અછતુ નથી મોક્ષ એવુ પદ તે મોક્ષપદ
તેની પ્રકાશ ગતિ વિગેરે માર્ગલા દ્વારે થાય છે. ૩૩

અવચૂરી

સંતં સુદ્ધ ઇતિ—સતમિતિસત્ત્વિદ્યમાન મો-
ક્ષ ઇતિ પદ ।

મોક્ષ એવુ પદ હતુ અને વિદ્યમાન છે

મોક્ષ ઇતિ નામ કસ્માદ્વેતો. ।

મોક્ષ એવુ નામ હતુ વિદ્યમાન ગા હેતુ મારે છે ?

શુદ્ધ પદત્વાત્ અસંયુક્તપદત્વાત્ એકપદત્વાદિ
ત્યર્થઃ ।

તે શુદ્ધપદ છે એટલે સયુક્ત નહીં તેવું પદ છે અર્થાત્ એક
પદ છે તે હેતુ માટે સત્ છે.

સ્વકુસુમવત્ આકાશપુष्પવત્ ન અસંતં ન અ-
સત્ અવિદ્યમાનં ।

આકાશના કુપની જેમ તે આકાશપદ અસત્—અનિદ્યમાન
નથી.

અયં જ્ઞાવઃ સકલેઽપિ જગતિ યસ્ય યસ્ય પદા-
ર્થસ્ય એકપદં નામ જ્ઞવતિ સ સ પદાર્થઃ અસ્ત્યેવ યથા
ઘટપટલકુટાદિ ।

ઉપરનો જ્ઞાનાર્થ એવો છે કે અખિલ જગતમાં જે જે
પદાર્થનું નામ એક પદવાળું હોય, તે તે પદાર્થ સત્—વિદ્યમાન
છે. જેમ ઘડો, વસ્ત્ર, લાઠી વિગેરે એક પદવાળા પદાર્થ સત્ છે.

एवं मोक्षस्यापि मोक्षइति एकपदं नाम अतः
कारणात् मोक्षोस्त्येव ।

એવી રીતે મોક્ષનું નામ પણ મોક્ષપદ એવું એકજ પદવાળું
છે. તેથી મોક્ષ સત્—વિદ્યમાન છે.

(न) पुन. आकाशकुसुमस्य एकपदं नाम ना-
स्ति किंतु द्विपदं नामास्ति ।

આકાશપુષ્પ—એ નામ એક પદવાળું નથી પણ એ પદ-
વાળું નામ છે. તેથી અસત્ છે.

યત્ યત્ વસ્તુ દ્વિપદનામ વાચ્યંજવતિ તત્
તત્ એકાતેન વિદ્યમાન ન જવતિ ।

જે જે વસ્તુ એ પદનાના નામથી વાચ્ય હોય, તે તે વસ્તુ
વિદ્યમાન હોય એમ એકાત પક્ષ નથી.

કિંતુ કિંચિત્ ગોશ્વૃગમહિષશ્વૃગાદિવત્ વિદ્ય-
માન કિંચિત્ પુનઃ સ્વરશ્વૃગ-અશ્વશ્વૃગ-ગ્રાકાશકુસુ-
માદિવત્ અવિદ્યમાન ।

કેમકે કોઈ ગાયનું શીંગડું, પાડાનું શીંગડું વિગેરે વિદ્યમાન
પણ છે અને કોઈ ખરનું શીંગડું, અશ્વનું શીંગડું અને ગ્રાકાશ
પુષ્પ વિગેરે વસ્તુ અવિદ્યમાન પણ છે (તેથી એકાતે કોઈ સમ
જણુ નહીં.)

મોક્ષશ્ચિતિ પદ પુનઃ એકપદત્વાત્ અસ્ત્યેવ ।

મોક્ષ એ પદ, એક પદવાળું નામ છે તેથી વિદ્યમાન છેજ
અનેન અનુમાનપ્રમાણેન મોક્ષો વિદ્યમાનોઽસ્તિ
શ્ચિતિ સિદ્ધયતે ।

આ અનુમાન પ્રમાણુ વડે મોક્ષ વિદ્યમાન છે એમ સિદ્ધ
થાય છે.

તત્ર મોક્ષસ્ય સત્પદરૂપસ્ય પ્રરૂપણા વિચારણા
ગત્યાદિમાર્ગણાદ્વારા એવ વિધીયતે । ૩૩

સત્પદ ૩૫ એના તે મોક્ષતત્ત્વની પ્રરૂપણા—વિચારણા ગતિ
વિગેરે માર્ગણાદ્વારાજ કરવામાં આવે છે. ૩૩

તાં સત્પદપ્રરૂપણા એતાસ્થેવ પ્રરૂપયતિ ।

એમ તે મનુષ્યપ્રરૂપણા દ્વારુ નિરૂપણ થે છે.

નરગદ્ધ પળિદિ તસ મવ, સન્નિ અહરકાય
સ્વદ્ધ સમ્મતે ।

મુરકોળાહારકેવલ, દંસળનાળે ન સેસેસુ ॥

૩૪ ॥

પેલી ગતિમાર્ગલામાંવી મનુષ્યગતિ, ળીછ ક્રિયમાર્ગ
માધી પથે ક્રિય, ત્રીછ કાયમાર્ગલામાધી ત્રમત્તય, ચોવી લન
માર્ગલામાધી લનમિદ્ધિક, પાચમી મત્રીમાર્ગલામાધી સત્રી,
છઠી ચારિત્રમાર્ગલામાધી યથાખ્યાત ચારિત્ર, માનમી સમ્ય-
ક્તનમાર્ગલામાધી ક્ષાધિકસમ્યક્તન, આઠમી આહાર માર્ગલામા-
ધી અનાહાર, નવમી કર્મન માર્ગલા અને દશમી જ્ઞાનમાર્ગલામાધી
કેવલકર્મન અને કેવલજ્ઞાન, એ દશ માર્ગલામાધી મોક્ષે જનાય
છે, બાકીની માર્ગલા નિષે વર્તના । છમો મોક્ષે જતા નવી. ૩૪

અવચૂરી.

નરગદ્ધ દ્વિતિ-ગતિ નરકગતિ તિર્યગ્ગતિ
મનુષ્યગતિ દેવગતિ. તત્ર મનુષ્યગતૌ મોક્ષો જવતિ
ન ઝોપગતિત્રયેઽપિ । ૧

૧ ગતિ એટલે નરકગતિ, તિર્યગ્ગતિ, મનુષ્યગતિ, અને
દેવગતિ, એ ચાર ગતિમા મનુષ્યગતિમા મોક્ષ થાય છે. બાકીની
ત્રણ ગતિમા મોક્ષ થતો નથી.

શ્ચિયમાર્ગણાસ્થાન પચઘા એકંદ્રિયાદિજ્ઞેદાત્
જ્ઞાતવ્ય તત્ર પચેંદ્રિયદ્વારે મોક્ષો જ્ઞવતિ એકંદ્રિયાદિ
ચતુષ્ટયે ન જ્ઞવતિ । ૭

૨ ડ્રિયમાર્ગણા સ્થાન એકેંદ્રિય વિગેરે લેહવી પાચ પ્રમ
રતુ જાણવુ તેમા પચેંદ્રિયદ્વારમા ભાક્ષ થાય છે ણીજા એકેંદ્રિય
વિગેરે ચાર દ્વારમા ભાક્ષ થતો નથી.

કાયમાર્ગણાસ્થાન પદ્વિય પૃથ્વીકાય—પ્રપ્કાય—
તેજ,કાય—વાયુકાય—વનસ્પતિકાય—ત્રસકાયજ્ઞેદે
જ્ઞાતવ્ય ।

કાયમાર્ગણાસ્થાન ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપ્કાય, ૩ તેજિકાય,
૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, અને ૬ ત્રસ-કાય,—એવા લેહથી
૭ પ્રકારતુ છે.

તત્ર ત્રસકાયવર્ત્તિનો જીવા યોગ્યતાયા મોક્ષ
યાતિ શેપપચકાયસ્થા જીવા મોક્ષ ન યાતિ । ૩

૩ તેમા ત્રસકાયના છ-૫ પોતાની યોગ્યતાએ ભાક્ષે જાય છે
બાકીની પાચ કાયના છ-૫ નોક્ષે જતા નથી

જ્ઞવસિદ્ધિમાર્ગણા સ્થાન દ્વિઘા । ૪

૪ જ્ઞવસિદ્ધિક માર્ગણા સ્થાન બે પ્રકારે છે

જ્ઞવસિદ્ધિકા અજ્ઞવસિદ્ધિકાશ્ચ ।

જ્ઞવસિદ્ધિક અને અજ્ઞવસિદ્ધિક.

તત્ર જ્ઞવસિદ્ધિકા જ્ઞવ્યા એતદ્વિપરીતા અજ્ઞ-
વસિદ્ધિકા ।

તેમા ભનસિદ્ધિઁ અટલે ભવ્ય છન અને અભનસિદ્ધિઁ
એટલે તેથી નિપગીત અભવ્ય હવ જાણના.

તત્ત્વ જ્ઞવસિદ્ધિઁ મોક્ષ યાંતિ અજ્ઞવસિદ્ધિઁ
ત્તુ ન સિદ્ધતિ ।

તેમા ભનમિદ્ધિઁ મોક્ષે જાય છે, અભવસિદ્ધિઁ મોક્ષે
જતા નથી.

સંજ્ઞિમાર્ગણાસ્થાનં ઠિધા સજ્ઞિનઃ અસજ્ઞિનશ્ચ । ૫

૫ સંજ્ઞિમાર્ગણા સ્થાન જે પ્રકારે છે. સજ્ઞી અને અસજ્ઞી.

તત્ત્વ સંજ્ઞિના મોક્ષો જ્ઞવતિ ન અસજ્ઞિના ।

તેમા સજ્ઞી છનતો મોક્ષ થાય અસજ્ઞી છનતો ન થાય.

ચારિત્રમાર્ગણાસ્થાન પચ્ચધા । ૬

૬ ચારિત્રમાર્ગણા સ્થાન પાચ પ્રકારે છે

સામાયિકચારિત્ર ૧ ઉદોપસ્થાપનીય ૨ પરિ-

હારવિશુદ્ધિઁ ૩ સૂદ્ધમસપરાયં ૪ યથાખ્યાતચારિ-

ત્ર ૫ ।

૧ સામાયિક ચારિત્ર, ૨ ઉદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર, ૩
પરિહાર નિશુદ્ધિઁ, ૪ સૂદ્ધમ સપરાય અને ૫ યથાખ્યાત ચારિત્ર.

તત્ત્વ પ્રથમચરમતીર્થકરતીર્થવર્ત્તિસાધૂના સા-

માયિક ઠિધા દેશસામાયિક સર્વસામાયિક ।

તેમા છેલ્લા તીર્થકરના સાધુઓને દેશસમાયિક અને
સર્વસામાયિક એના જે પ્રમાણુ સામાયિક છે.

તત્ર દેશસામાયિકં શ્રાવકાણા જ્ઞવતિ ।

તેમા દેશસામાયિક શ્રાવકોને હોય છે

સર્વસામાયિક યાવજ્ઞીવં સર્વસાવદ્યવ્યાપાર
નિવેધરૂપ ।

જાન છન મુધી સર્વ સાવદ્ય વ્યાપારનો નિવેધ કરે. તે
સર્વ સામાયિક કહેવાય છે.

इदं सर्वं तीर्थवर्तिसाधूना । १

આ સામાયિક મર્વ તીર્થના સાધુઓને હોય છે.

द्वितीयं वेदोपस्थापनीयं तच्च प्रथमचरमतीर्थ-
करतीर्थवर्तिसाधूना पूर्वपर्यायच्छेदनं पंचमहाव्रत्तेषु
न्यपस्थापनरूप । २

૨ બીજી ઉદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર છે પેલા અને છતાં
તીર્થવરના સાધુઓને પૂર્વના પર્યાયને છેદી પાંચ મહાવ્રતમા
બીપસ્થાપન કરના રૂપ થાય છે.

तृतीयं परिहारविशुद्धिं तत् नव साधूना स-
मुदायेऽष्टादशमासान् यावत्तपो विशेषरूपं पश्चात्
जिनकल्प प्रतिपद्यते स्थविरकल्पिकंवा । ३

૩ ત્રીજી પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર છે તે નવ સાધુઓના
સમુદાયને અઠાન્માસ મુધી તપ વિશેષ રૂપ છે. પછી તેઓને
જિનકલ્પીપણુ અથવા સ્થવિરકલ્પીપણુ પ્રાપ્ત થાય છે

चतुर्थं सूक्ष्मसयराय ईशन्मात्रसज्वलनलो-

જ્ઞાણમાત્રોપશમરૂપં દશમગુણસ્થાનવર્તિ સાધૂનાં
જવતિ । ૪

૪ એણે મુક્તમંત્રપરાય ચારિત્ર છે. તે જરા સંજન્યના
લોભના અણુમાત્ર ઊદય રૂપ છે, અને તે દશમા ગુણગણે રહે
છે સાધુઓને હોય છે.

પંચમં યથાહ્યાતં સર્વમોહનીયાષ્ટાવિશતિ
પ્રકૃતીના પોદશકપાય નવનોકપાય મિશ્ર્યાત્વમિશ્ર
સમ્યક્ત્વત્રિપુજરૂપાણા નવદયજ્ઞાવાદ્ જવતિ । ૫

૫ પાંચમું યથાહ્યાત ચારિત્ર છે. તે સર્વ મોહનીયકર્મની
અઠ્યાનીશ પ્રકૃતિ કે જે મોહકપાય તથા નવ નોકપાય અને મિ
શ્ર્યાત્વ મિશ્ર સમક્રિતના ત્રણ પુજ રૂપ છે, તેના ઊદયની થાય છે.

તત્ર યથાહ્યાતચારિત્રેણ મોહો જવતિ ન શે-
પચતુશ્ચારિત્રેષુ ।

તેમા યથાહ્યાત ચારિત્રની મોક્ષ થાય છે, બાકીના ચાર
ચારિત્રમા મોક્ષ થતો નથી.

સમ્યક્ત્વમર્ગિણાસ્થાન પંચથા । ઔપશમિકં ?
સાસ્વાદનં ૧ ક્ષાયોપશમિક ૨ વેદક ૩ ક્ષાયિકં ૪ ।

સમ્યક્ત્વ માર્ગના સ્થાનના ૧ ઔપશમિક, ૨ સામ્યાદન,
૩ ક્ષાયોપશમિક, ૪ વેદક અને ૫ ક્ષાયિક એના પાંચ ભેદ છે.

તત્ર ઔપશમિકં સમ્યક્ત્વે एवं લાજ્ઞ સ્યાત્ ।

તેમા ઔપશમિક સમ્યક્ત્વમા આ પ્રમાણે લાજ્ઞ થાય છે.

જ્ઞાનાવરણીય—દર્શનાવરણીય—વેદનીય—અંત-
રાયકર્મણા ત્રિશત્કોટાકોટીસાગરોપમસ્થિતિપ્ર-
માણાના એકોનત્રિશત્કોટાકોટીસાગરોપમસ્થિતેઃ
હયાત્ મોહનીયકર્મણ સતતિકોટાકોટીસાગરો
પમસ્થિતિકસ્ય એકોનસત્તતિકોટાકોટીસાગરો
પમસ્થિતે હયાત્ નામગોત્રયોર્વિંશતિકોટાકોટી
સાગરોપમપ્રમાણયોરેકોનવિંશતિકોટાકોટીસાગરોપ-
મસ્થિતે હયાત્ તેષા એકૈક કોટાકોટીસા-
ગરોપમસ્થિતિમધ્યપ્રતિષ્ઠાના યથાપ્રવૃત્તિકરણેન નિવિ-
રુરાગદ્વેષપરિણામરૂપૌ કુન્નદૌ પ્રથિદેશૌ પ્રાપ્તોજીવઃ
પ્રપૂર્વકરણેન પ્રથિદેશ જ્ઞિનત્તિ

ત્રીશ કોટા કોટી સાગરોપમની સ્થિતિનાવા જ્ઞાનાવરણીય,
દર્શનાવરણીય, વેદનીય અને અતગથ કર્મની આગણીશ કોટા
કોટી સાગરોપમની સ્થિતિનો ક્ષર થયા પછી, તથા સીતેર કોટા
કોટી સાગરોપમની સ્થિતિનાવા આહુનીય કર્મની આગણીતેર
કોટાકોટી સાગરોપમની સ્થિતિનો ક્ષર થયા પછી, અને વીશ
કોટાકોટી સાગરોપમની સ્થિતિનાવા નામ તથા જ્ઞાન કર્મ ૧૧
આગણીશ કોટાકોટી સાગરોપમની સ્થિતિનો ક્ષર થયા પછી, તે-
આ દરેકની એક એ- કોટાકોટી સાગરોપમની સ્થિતિની અદર
યથાપ્રવૃત્તિકરણને નિનિદ ગમદ્વેરના પગિલામ રૂપ દુર્લેધ
એના પ્રથિદેશને પ્રાપ્ત થયેના જીવ અપૂર્ણ-જીવને તે પ્રથિ
દેશને ભેદ છે

સમયં સમયં પ્રતિ અનતવિશુદ્ધ્યા વિશુદ્ધમાનો જીવ-
તત્ર અતરકરણેન મિથ્યાત્વસ્થિતિરેકકોટાકોટિ
સાગરોપમસ્થિતિપ્રમાણસ્ય સ્થિતિદ્વય કરોતિ ।

સમય સમય પ્રત્યે અનત વિશુદ્ધિવી શુદ્ધ થતા છત્ર તેમા
'અનતરરૂપ' મિથ્યાત્વની સ્થિતિના એક કોટાકોટી સાગરો
પ્રમાણની સ્થિતિ પ્રમાણની એ સ્થિતિ કહે છે

પ્રથમા સ્થિતૌ અતર્મુદ્ધૂર્તિકી દ્વિતિયા તદૂના
રોપસ્થિતિઃ ।

પેલી સ્થિતિ અતર્મુદ્ધૂર્તની છે અને બીજી બાકીની સ્થિતિ
તેથી ઊણી છે.

પ્રથમસ્થિતૌ પ્રતિસમય મિથ્યાત્વપુજ્જલાન્ અનુ-
જ્ઞવન્ ક્ષીણાયા સત્યાં અંતરકરણસ્ય ગ્રાહ્યસમય એવ
ઔપશમિકસમ્યક્ત્વ લક્ષ્મતે જીવ ।

પ્રથમની સ્થિતિમા પ્રત્યેક સમયે છત્ર મિથ્યાત્વના પુદ્
ગલતે અનુભવે છે બ્યારે તે સ્થિતિ ક્ષીણ થાય છે ત્યારે
અતરરૂપના પેહુલા સમયમાજ છત્ર ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ
પ્રાપ્ત કરે છે

તત્ત્વપૌજલિક ક્ષેયં અતર્મુદ્ધૂર્તકાલં યાવન્નવતિ ।

તે ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ પુગલ નગરતુ અને અતર્મુદ્ધૂર્ત
તે સુધી રહેનાર છે. એમ બાબતુ

યા દ્વિતિયા સ્થિતિ મિથ્યાત્વસ્ય વર્તતે તત્ર
પુજ્જત્રય કરોતિ શુદ્ધ અર્ચશુદ્ધ અશુદ્ધં ચ ।

જે મિથ્યાત્વની બીજ સ્થિતિ છે તે શુદ્ધ, અર્ધ શુદ્ધ અને અશુદ્ધ એમ ત્રણ પુજા કરે છે

યથા કોદ્વાણા ગોમયપાનીયાદિન્નિ. ઉત્તારિત
મદનજાવાના શુભ્વજ ।

જેમ છાલ પાણી નિરેશી જેના મીઠા ઉતાર્યો હોય
એના કોદરા તે શુદ્ધ પુજા કરેવાય છે.

અર્ધોત્તારિત. અર્ધશુભ્વજ. ।

જે કોદરાનો મીઠા અર્ધ ઉતાર્યો હોય તે અર્ધ શુદ્ધ પુજા
કરેવાય છે

અનુત્તારિતમદનના અશુદ્ધ પુંજ

મીઠા તકન ઉતાર્યો ન હોય તે અશુદ્ધ પુજા કરેવાય છે

एव मिथ्यात्वदलिकस्यापि दूषितमिथ्यात्वानु-
ज्ञावस्य य पुंज. स शुद्ध. क्षायोपशमिकसम्यक्त्वरूपः
कथ्यते ।

એવી રીતે મિથ્યાત્વના દલિયામાથી મિથ્યાત્વ છાન થ
પાળ્યો હોય એવો જે પુજા તે ક્ષાયોપશમિક રૂપ શુદ્ધ પુજા
કરેવાય છે.

य अर्धशुभ्वज. स मिश्र. कथ्यते ।

જે અર્ધ શુદ્ધ પુજા તે મિશ્ર કરેવાય છે.

यो ऽ शुभ्पुंजस्तन्मिथ्यात्व ।

જે અશુદ્ધ પુજા તે મિથ્યાત્વ

તત્ર ઔપશમિકસમ્યક્ત્વકાલસ્ય જઘન્યત એક-
સમયશેષે ઝત્કૃષ્ટતઃ પમાવલિકાશેષે અનંતાનુવધ્યુ-
દયો જ્ઞવતિ ।

તે ઔપશમિક સમ્યક્ત્વના કાલને જઘન્યથી એક સમય શેષ
રહેતા અને ઊત્કૃષ્ટથી છ આવસિ રેષ રહેતા અનંતાનુવધી
ને જીદય થાય છે.

येन औपशमिकसम्यक्त्वं कलुषीज्जवति ।

જેથી ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ કલુષિત થઇ જાય છે

तदा सम्यक्त्ववमनकाले सास्वादनं ज्ञवति । १ -

ત્યારે સમ્યક્ત્વના વમનકાલે સાસ્વાદન સમ્યક્ત્વ થાય છે.

पूर्वोत्तरपुजत्रयमध्ये यदा शुष्पुंजोदयस्तदा
क्षायोपशमिकसम्यक्त्वं ज्ञवति । ३

૩ પૂર્વોત્તર ત્રણ પુજના જ્યારે શુદ્ધ પુજના ઉદય થાય
ત્યારે ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ થાય છે.

पुंजत्रयमध्ये क्षणकाले क्षणसमये वेदक
सम्यक्त्वं ज्ञवति । ४

૪ ત્રણ પુજના ખપાવવાને સમયે વેદક સમ્યક્ત્વ થાય છે.

क्रोधमानमायालोभाना अनंतानुबंधिनां चतुर्णां
क्षये मिथ्यात्वमिश्रपौञ्जलિકસમ્યક્ત્વદાયરૂપપુંજ-
ત્રયદાયિકં સમ્યક્ત્વ લખતે જીવ તદપિ અપૌજ્ઞ-
લિક । ૫

પ અનત્તત્ત્વબોધી એવા ચાર ક્ષેત્ર, માન, માયા અને લોભનો ક્ષય થતા મિથ્યાત્વ, મિથ્ય એના પુદ્ગલિક સમ્યક્ત્વના ક્ષય રૂપ ત્રણ પુજના ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વને છત્ર પ્રાપ્ત કરે છે તે સમ્યક્ત્વ પણ પૌદ્ગલિક નથી.

તત્ર ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વે જવતિ મોક્ષ. ન શેષસમ્યક્ત્વ ચતુષ્ઠયે ।

તેમા ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વમા મોક્ષ થાય છે. બાકીના ચાર સમ્યક્ત્વમા મોક્ષ થતો નથી.

અનાહાર માર્ગણા સ્થાન દ્વિધા આહારક-અનાહારક જ્ઞેવાત્ ।

તેમા અનાહાર માર્ગણા સ્થાન આહારક અને અનાહારક એવા બેથી બે પ્રકારના છે.

તત્ર અનાહારકસ્ય મોક્ષો જવતિ ન આહારકસ્યાપિ ।

તેમા અનાહારકનો મોક્ષ થાય છે, આહારકનો નહીં.

જ્ઞાનમાર્ગણાસ્થાનં પચ્ચધામતિજ્ઞાન ૧ શ્રુતજ્ઞાન ૨ અવધિજ્ઞાન ૩ મન પર્યવજ્ઞાન ૪ કેવલજ્ઞાન ૫ જ્ઞેવાત્ ।

જ્ઞાન માર્ગણાસ્થાન ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મન પર્યવજ્ઞાન અને ૫ કેવલજ્ઞાન—એમ પાંચ પ્રકારે છે.

તત્ર કેવલજ્ઞાને મોક્ષો જવતિ ન શેષ જ્ઞાનચતુષ્ઠયે ।

તેમા કેવલજ્ઞાને ભોક્ષ થાય છે, બાકીના ચાર જ્ઞાનમા નથી.

દર્શન માર્ગણાસ્થાનં ચતુર્થો ચક્રુર્દર્શન ૧ શ્ર-

ચક્રુર્દર્શન ૭ શ્રવણદર્શન ૬ કેવલદર્શન ૪ જ્ઞેતાત્ ।

દર્શનમાર્ગણાસ્થાન ૧ ચક્રુર્દર્શન, ૨ અચક્રુર્દર્શન, ૩ અવ-
ધિદર્શન, અને ૪ કેવલદર્શન એવા સેદથી ચાર પ્રકારનું છે

તત્ર કેવલજ્ઞાને મોકો જવતિ ન જોયદર્શનત્રયે

ડપિ ।

તેમા કેવલજ્ઞાને ભોક્ષ થાય છે, બાકીના ત્રણ દર્શનમાં
ચતો નથી.

इति सत्पद प्ररूपणाद्वारं व्याख्यातं ।

એની રીતે સત્પદ પ્રરૂપણા દ્વારની વ્યાખ્યા કરવામા આવી.

अथात पर इव्यप्रमाणं कथ्यते ।

હવે તે પછી દ્રવ્ય પ્રમાણ દ્વાર તથા ક્ષેત્ર દ્વાર કહે છે

दव्यप्रमाणे सिद्धा, णं जीव दव्वाणि हुंति

णंताणि ।

લોગસસ અસંખિજ્જે, માગે દક્કો ય સવ્વેવી

॥ ૩૫ ॥

દ્રવ્ય પ્રમાણ દ્વારે નિષે સિદ્ધિના છન દ્રવ્ય અનતા છે,
ચૌદ રાજલોખના અસખ્યાતમે ભાગે એક સિદ્ધ અને સર્વ સિદ્ધ
પણ ત્યાં રહે છે.

અવચૂરી

દ્રવ્ય ઇતિ દ્વ્યપ્રમાણ દ્વારે ચિત્યમાને સિદ્ધના
જીવદ્વ્યાનિ અનતાનિ જનવતિ ।

દ્રવ્ય તથા પ્રમાણ દ્વારે ચિતનતા તેમા સિદ્ધના છન દ્રવ્ય
અનતા છે

ઇતિ દ્વ્યપ્રમાણ દ્વારે સમાપ્ત ।

એની રીતે દ્રવ્ય પ્રમાણ દ્વારે સમાપ્ત થયું.

ક્ષેત્રદ્વારે ચિત્યમાને લોકાકાશસ્ય અસંખ્યેય
તમે જાગે એક સિદ્ધે વર્તેતે ।

ક્ષેત્રદ્વારે ચિતનતા લોકાકાશના અસખ્યાતમા ભાગમા
એક સિદ્ધ રહે છે

સર્વે વા સિદ્ધ લોકાકાશસ્ય અસંખ્યેયતમે
જાગે વર્તેતે ।

અથવા લોકાકાશના અસખ્યાતમા ભાગમા સર્વ સિદ્ધ
પણ રહે છે.

પર એકસિદ્ધ્યાત્તદેવાપેક્ષ્યાત્તર્વસિદ્ધ્યાત્તદેવ
મધિકપ્રમાણ ।

પણ એક મિદ્ધથી વ્યાસ એના ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ સર્વ સિદ્ધી વ્યાસ એણે ક્ષેત્ર અધિક પ્રમાણમાં છે.

इति क्षेत्रद्वार समाप्तम् ।

એવી રીતે ક્ષેત્રદ્વાર સમાપ્ત થયું

अथ स्पर्शनादि द्वारत्रयं कथ्यते ।

હવે સ્પર્શના, કાલ અને અતર એ ત્રણ દ્વાર કહે છે

फुसणा अहिआ कालो, इग सिद्ध पडुच्च
साइ ओणंतो ।

પડિવાયા ભાવાઓ, સિદ્ધાણં અંતરં નત્થિ

॥ ૩૬ ॥

પૂર્વોક્ત ક્ષેત્રથી સિદ્ધના છોડેની સ્પર્શના અધિક છે. કાલ એક સિદ્ધ ને આશ્રીને માદિ (આદિ મદિન) અને અનંત હોય છે, મિદ્ધપણામાંથી ડરી પડનાનો અણાન છે તેવી સિદ્ધના છોડેને અતર—આતર નથી. (એ સ્પર્શના, કાલ અને અતર દ્વાર જાણના.) ૩૬

अवचूरी.

फुसणा इति क्षेत्रात् स्पर्शना अधिका ।

પ્રથમ કહેલ ક્ષેત્રદ્વારથી સ્પર્શનાદ્વાર અધિક છે.

યથા એકસ્મિન્ આકાશપ્રદેશે સ્થિતસ્ય પર-
માણો. સત્ત આકાશ પ્રદેશસ્ય સ્પર્શના જવતિ ।

એમ એક આકાશ પ્રદેશમા રહેલા પુદ્ગલ પરમાણુને સાત
આકાશ પ્રદેશની સ્પર્શના થાય છે

એવ સિદ્ધાનામપિ ક્ષેત્રાત્ સ્પર્શના અધિકા
જવતિ ।

એવી રીતે ક્ષેત્રદ્વારથી સિદ્ધના છવોને પણ સ્પર્શના અધિક
થાય છે.

એવ સ્પર્શનાદ્યાર વ્યાખ્યાત ।

એવી રીતે સ્પર્શનાદ્યારની વ્યાખ્યા કરવામા આવી.

અથ કાલદ્યાર વ્યાખ્યાયતે ।

હવે કાલ દ્યારની વ્યાખ્યા કરે છે

એક સિદ્ધ પ્રતિત્ય આશ્રિત્ય કાલ. સાદિ અ-
નતશ્ચ વર્તતે ।

એક સિદ્ધને આશ્રીને કાલ આદિસિદ્ધિત અને અન ત છે.

સર્વ સિદ્ધાનાશ્રિત્ય કાલ. અનાદિ અનત ।

સર્વ સિદ્ધાને આશ્રીને કાલ અનાદિ અને અન ત છે.

યત્ર યે કેચન સિદ્ધા યદા સિદ્ધા સ્તદા તેષા
આદિ. તદનુ પ્રતિપાતાઝાવાત્ અંતો ન જવતિ ।

કારણ, જ્યા જે કોઈ સિદ્ધના છવ જ્યારે સિદ્ધ થાય ત્યારે

તે કાવથી તેમની આદિદેહ, તે પછી તેમને પાછા પડવાનો અભાવ છે તેથી અત પછ નથી.

एवं कालक्षारं व्याख्यातं

એવી રીતે કાલદ્વારની વ્યાખ્યા કરનામા આવી.

अथ अंतरक्षारं कथ्यते ।

હવે અંતરદ્વાર કહે છે.

अप्रतिपातस्य अज्ञावात् सिद्धना अंतर नास्ति ।

તેમને ફરી પડવાનું નથી તેથી સિદ્ધના અંતર નથી.

यत्. अंतर तदुच्यते यत् तज्ञावं प्राप्य पुनर-

न्यत्र गत्वा पुनरपि स एव ज्ञावः प्राप्यते ।

તે જાવતે પાછી પુન ળીજે સ્થલે જઈ ફરીવાર પાછા તેજ જાવ પ્રાપ્ત કરે તે અંતરદ્વાર કહેવાય છે.

एवं विधं अंतरं सिद्धना नास्ति ।

એના પ્રકારનું અંતર સિદ્ધના જોવાને નથી.

प्रतिपाताज्ञावात् ।

કારણ કે, તેમને પાછા પડવાનો અભાવ છે.

एवं अंतरक्षार समाप्तम् ।

એવી રીતે અંતરદ્વાર સમાપ્ત થયું.

અથ જાગાદિદ્વારદ્વયં લિખ્યતે।

હવે ભાગદ્વાર તથા ભાવદ્વાર કહે છે.

❧(—*—)❧

સવ્વજિયાણમણતે, ભાગે તે તેસિ દસણં
નાણં ।

સ્વદ્વેષભાવે પરિણામિ એઅ પુણ હોઠ્ઠી જીવત્તં
॥ ૩૭ ॥

સર્વ સસારી જીવોને અનતતમે ભાગે તે સિદ્ધતા હય છે.
(એ ભાગદ્વાર જાણવું.) તે સિદ્ધતા જીવોના કેવલદર્શન અને
કેવલજ્ઞાન તે ક્ષણિક ભાવે વર્તે છે અને જનિતપણું પારિ-
શ્વાસિક ભાવને વિષે વર્તે છે. ૩૭

અવચૂરી.

સવ્વજિયાણ ઇતિ સર્વજીવાના અનતતમે
જાગે વર્તતે સર્વેઽપિ દ્વારસિદ્ધા ।

જીવરના સર્વ દ્વારના સિદ્ધ ॥ ૩૮ ॥ (સસારી) સર્વ જી-
વો અનતતમા ભાગે છે

એવ જાગદ્વારં સમાપ્ત ।

એની ગીતે ભાગદ્વાર સમાપ્ત થયું.

અથ જાવદ્વાર લિખ્યતે ।

હવે ભાવદ્વાર કહે છે

તેપુ સિદ્ધેપુ કેવલજ્ઞાનકેવલદર્શનં ચ ક્ષાયિકે
ત્રાવે વર્તેતે ।

તે સિદ્ધના છયોમા કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન ક્ષાયિક
ભાવે પ્રવર્તે છે.

પારિણામિકે જ્ઞાવે જીવિતવ્યં વર્તેતે ।

અને અનિતપણુ પારિણામિક ભાવમા વર્તે છે.

एवं ज्ञावद्धारं समाप्त ।

એવી રીતે જ્ઞાનદ્વાર મમાપ્ત થયુ.

अथ प्रल्पवहुत्वद्धार लिख्यते ।

હવે અલ્પબહુત્વ નામે નવમુદ્ધાર કહે છે.

થોવા નપુંસસિદ્ધા, ત્થી નર સિદ્ધા કમેણ
સંસ્કૃતગુણા ।

इअ मुख तत्त मअं, नव तत्ता लेसओ भ-
णिआ ॥ ३८ ॥

નપુમક સિદ્ધ સર્વથી થોવા છે. તે નપુમકથી શ્રી પુરુષ-
અનુક્રમે સજ્ઞાત ગુણા સિદ્ધ થયેલા જાજના. એ નવમુ મોક્ષતાવ
કણુ એવી રીતે અનાદિ નવતત્ત્વ સંલેખથી કહ્યા. ૩૮

અવતૂરી

થોવા ઇતિ--મોક્ષગમનનને નપુંસકત્વ અ-
નુજાયે સિદ્ધાંતે સ્તોકાં.

જેઓ મોક્ષે જનાના લગભગ નપુંસકપણે અતુલવી સિદ્ધ
થયેલા છે તેવા છત્ર થાડા છે.

જન્મ નપુંસકાનાં ચારિત્રમપિ ન નવતિ કૃતો
મોક્ષગમનં ।

જન્મથી નપુંસક એવા પુરુષને ચારિત્ર પણ નહોતો તે
મોક્ષે જવું કઠણી હોય ?

એતે નપુંસકાંયે પશ્ચાત્ વર્ધિતાદિ વિશેષેણ
કૃતાસ્તે જ્ઞેયાં ।

આ નપુંસક જે પાછાડેથી વધરાવળ વિગેરેના રોગથી નપું-
સક થઈ ગયા હોય તે જાણવા.

નપુંસકસિદ્ધેષ્ય સ્ત્રીવેદમનુજૂયંયે સિદ્ધાસ્તે
સંખ્યાતગુણા ।

સ્ત્રીવેદને અતુલવી જે સિદ્ધ થયેલા છે તે નપુંસક સિદ્ધથી
સંખ્યાતગુણા છે.

સ્ત્રીસિદ્ધેષ્યોઽપિયે પુરુષવેદમનુજૂયંયે સિદ્ધાસ્તે
સંખ્યાતગુણા ।

જે પુરુષવેદને અતુલવી સિદ્ધ થયેલા છે તે સ્ત્રી સિદ્ધથી
સંખ્યાતગુણા છે.

इति अल्पबहुत्वद्वारं समातम् ।

अथी रीते अल्पबहुत्व नाभे नभसु द्वारं समातं ययु.

एतावता ग्रंथेन संतपयपरूपणेत्यादि गाथा
सकलापि व्याख्याता ज्ञेया ।

आरक्ष। अथथी “संतपय परूपण” इत्यादि सर्व गाथानी
व्याख्या करवाभा आथी.

इति मोक्षतत्त्वमेतद् ज्ञातव्यम् ।

अथी रीते आ मोक्षतत्त्व जययु.

मोक्षतत्त्वज्ञानेन नवतत्त्वानि लेशतो ज्ञाणि-
तानि ज्ञातव्यानि ।

अ मोक्षतत्त्वना गहनथी सक्षेपथी नवनत्वानु पठन ययु
अभ जययु.

अथ नवतत्त्वपरिज्ञान फलमाह ।

एवे नवतत्त्व जययवानु इति इहे उ

जीवाञ्जनवपयत्ये, जो जाणइ तस्स होइ स-
म्मत्तं ।

भावेण सद्वहंतो, आयाणमाणेवि सम्मत्ते

જે પ્રાણી છનાદિ નવ પદાર્થને જાણે છે, તેને સમ્યક્ત્વ હોય છે જો તે નવ પદાર્થ ઉપર શ્રદ્ધા રાખે તો કહિ તે નવ પદાર્થના જ્ઞાનથી ગૃહિત હોય તોપણ તેને સમ્યક્ત્વ થાય છે ૩૯

અવચૂરી.

जीवः—इति जीवादि नव पदार्थान् यो जानाति श्रद्धे च तस्य ज्ञवति सम्यक्त्व ।

જે છનાદિ નવ પદાર્થોને જાણે અને તેપર શ્રદ્ધા રાખે તેને સમ્યક્ત્વ થાય છે.

जावेन “ तमेव सच्च नीसकं ज जिणेहि पवे-
ईय ” इत्यादि शुचात्मपरिणामरूपेण श्रद्धाति
कोऽर्थः श्रद्धानं कुर्वति ।

જાવે કરીને એટલે “ જે જિન શગવતે કહ્યું છે તેજ સત્ય અને નિશ્ચય છે ” ઇત્યાદિ આત્માનો શુદ્ધ પરિણામ, તે વડે શ્રદ્ધા રાખે—અર્થાત્ તે ઉપર આસ્તાણુકિ રાખે

जीवादिपदार्थज्ञानरहितेऽपि जीवे सम्यक्त्व
ज्ञवति ।

તે છનાદિ છનાદિ પદાર્થના જ્ઞાનથી રહિત હોય તોપણ તેને સમ્યક્ત્વ થાય છે

अथ सम्यक्त्वस्वरूप कथयति ।

હવે સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ કહે છે

સવ્વાજિજિણેસર મા, સિઆઈંવયણા ૬ નન્નહા
હંતિ ।

इह बुद्धि जस्स मणे, सम्मत निच्चल तस्स
॥ ४० ॥

તીર્થકરેએ કહેલા મર્મ વચન અન્યથા ન હોય, એવી
બુદ્ધિ જેના મનમાં હોય તેણે સમ્યક્ત્વ નિશ્ચલ છે. ૪૦

अवचूरी

સવ્વાજિ ઇતિ સર્વાણિ જિનેશ્વરજ્ઞાપિતાનિ વચ્ચ-
નાનિ ન અન્યથા જવતિ ।

જિનેશ્વર લગવને કહેલા સર્વ વચનો અન્યથા ન હોય,

इति बुद्धिर्यस्य मनसि सम्यक्त्वं निश्चलं तस्य
जवति ।

એવી બુદ્ધિ જેના મનમાં છે, તેણે સમ્યક્ત્વ નિશ્ચલ છે.

—ॐ—

अथ सम्यक्त्व फलमाह

હવે સમ્યક્ત્વનું ફલ કહે છે

—ॐ—

अंतो मुहुत्त मित्त, पि फासिअं हुज्ज जेहि
सम्मत ।

જે પ્રાણી છનાદિ નવ પદાર્થોને જાણે છે, તેને સમ્યક્ત્વ હોય છે. જો તે નવ પદાર્થો ઉપર અજ્ઞાતાને તો કહિ તે નવ પદાર્થના જ્ઞાનથી રહિત હોય તોપણ તેને સમ્યક્ત્વ થાય છે. ૩૯

અવચૂરી

जीवश्—इति जीवादि नव पदार्थान् यो जानाति श्रुते च तस्य ज्ञवति सम्यक्त्व ।

જે છનાદિ નવ પદાર્થોને જાણે અને તેપર અજ્ઞા રાખે તેને સમ્યક્ત્વ થાય છે.

जावेन “ तमेव सच्च नीसकं ज जिणेहि पवे-
ईयं ” इत्यादि शुजात्मपरिणामरूपेण श्रद्धाति
कोऽर्थ श्रद्धान कुर्वति ।

જાવે કરીને એટલે “ જે જિન ભગવતે કહ્યું છે તેજ સત્ય અને નિ શક છે ” ઇત્યાદિ આત્માનો ગુણ પરિણામ, તે વડે અજ્ઞા રાખે—અર્થાત્ તે ઉપર આસ્તાશુદ્ધિ રાખે.

जीवादिपदार्थज्ञानरहितेऽपि जीवे सम्यक्त्वं
ज्ञवति ।

તે છનાદિ છનાદિ પદાર્થના જ્ઞાનથી રહિત હોય તોપણ તેને સમ્યક્ત્વ થાય છે.

अथ सम्यक्त्वस्वरूप कथयति ।

હવે સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ કહે છે

સવ્વાજિણેસર મા, સિઆઈવયણા ઇ નન્નહા
હંતિ ।

રહ વુદ્ધિ જસ્સ મણે, સમ્મત્ત નિચ્ચલ તસ્સ
॥ ૪૦ ॥

તીર્થકરોએ કહેલા સર્વ વચન અન્યથા ન હોય, એવી
બુદ્ધિ જેના મનમાં હોય તેનું સમ્યક્ત્વ નિશ્ચલ છે. ૪૦

અવચૂરી.

સવ્વાજિ ઇતિ સર્વાણિ જિનેશ્વરજ્ઞાપિતાનિ વચ્ચ-
નાનિ નં અન્યથા જ્ઞવતિ ।

જિનેશ્વર લગવને કહેલા સર્વ વચનો અન્યથા ન હોય.

ઇતિ બુદ્ધિર્યસ્ય મનસિ સમ્યક્ત્વં નિશ્ચલં તસ્ય
જ્ઞવતિ ।

એવી બુદ્ધિ જેના મનમાં છે, તેનું સમ્યક્ત્વ નિશ્ચલ છે.

—❧—

અથ સમ્યક્ત્વં ફલમાહ

હવે સમ્યક્ત્વનું ફલ કહે છે

અંતો મુહુત્તમિત્ત, પિ ફાસિઅં હુજ્જ જેહિ
સમ્મત્ત ।

તેસિ અવદૂપુગ્ગલ પરિઅદ્ધો ચેવ સસારો

॥ ૪૭ ॥

એક અતર્મુદ્ધર્ત માત્ર એટલે નહીં સમયધીમાડીને એક સમયે ન્યૂન એ ઘડી કાલ માત્ર પણ જેમણે સમ્યક્ત્વ ૨૨૨થું હોય, તેના છબોને નિશ્ચયે કરી અર્ધપુગ્ગલપરાવર્તન એવો સસાર બાકી રહે છે જા

અવચૂરી.

અતોમુદ્ધત્ત-શ્ચિત્તિ અંતર્મુદ્ધર્તમપિ કાલ યૈ-
સમ્યક્ત્વ સ્પષ્ટ જ્ઞવતિ ।

જેમણે અતર્મુદ્ધર્ત કાલ માત્ર પણ સમક્ષિતને ૨૨૨થું છે.

તેવાં અપાર્દ- અર્ધપુગ્ગલપરાવર્તરૂપ સસારો
જ્ઞવતિ ।

તેના છબોને અર્ધ રહિત એવુ અર્ધપુગ્ગલપરાવર્તન ૨૨
સમાર (બાકી) હોય છે.

આશાતના વહુલાનામપિનઅધિકસસારઃ સ્યાત્

ઘણી આશાતના ક્રાંતા હોય પણ તેમને અધિક સસાર
હોતો નથી.

શુદ્ધ સમ્યક્ત્વારાધનેન કેચન તેનૈવ જ્ઞેવેનસિ-
શ્ચવતિ કેચન તૃતીયસસાષ્ટજ્ઞવાત્રાતિક્રામતિ કિતુ
સિદ્ધત્વ શીઘ્ર પ્રાપ્નવન્તિ ।

પરંતુ શુદ્ધ સમ્યક્ત્વનું આરાધન કરના નહીં હોય તેજ કાલે
સિદ્ધ થાય છે. અને કેદારી પ્રીતિ, સાક્ષમા અને આક્રમા લેપવ

ઉપધન કરનાં નથી અર્થાત્ ત્રીજે, સાતમે અને આઠમે ભવે
ત્રીજાજી સિદ્ધ થાય છે.

અથ પુદ્ગલપરાવર્તસ્વરૂપમાહ ।

ઉરસપ્પિણી અણતા, પુગ્ગલપરિઅટ્ઠો મુણે
અવ્વો ।

તેણંતાતી અણ, અણાગયણ અણંતગુણા
॥ ૪૨ ॥

અનતી ઉત્તરપિણી તથા અનતી અવસરપિણી જાય તેરલો
કાય એક પુદ્ગલ પરાવર્તન જાણવો, તેવા અનત ગુણા પુદ્
ગલ પરાવર્તન અતીત કાલે ગયા અને અનતગણા અનાગત
(ભવિષ્ય) કાલે જરો. ૪૨.

(અવચૂરી નાસ્તિ.)

અથ સિદ્ધાના પંચદશ જ્ઞેદાન્ કથયતિ ।

હવે સિદ્ધ જ્ઞેદાના ૫૬૨ ભેદ કહે છે

જિણ અજિણ તિત્થ તિત્થા, ગિહિ અન્ન સ-
લિગથી ન્નર નપુંસા ।

પત્તેય મયવુદ્ધા, વુદ્ધવોહિય સિદ્ધિણિક્કાય ॥૪૩॥

૧ તીર્થંકરસિદ્ધ, ૨ અતીર્થંકરસિદ્ધ, ૩ તીર્થમિદ્ધ, ૪ અતીર્થમિદ્ધ, ૫ શુદ્ધસ્થસિદ્ધ, ૬ અસ્થલિગસિદ્ધ, ૭ અસ્થિગસિદ્ધ, ૮ શ્રીમિદ્ધ, ૯ પુરપસિદ્ધ, ૧૦ નપુસકસિદ્ધ, ૧૧ પ્રત્યેકશુદ્ધસિદ્ધ, ૧૨ સ્વયંશુદ્ધસિદ્ધ, ૧૩ શુદ્ધબોધિતામિદ્ધ, ૧૪ એકસિદ્ધ અને ૧૫ અનેકસિદ્ધ, —એ સિદ્ધના ૫૬૨ ભેદ જાણવા ૪૩

૭-
અવચૂરી

જિણ-ઇતિ તીર્થંકરા સંતો યે સિદ્ધા તે તીર્થંકરસિદ્ધા ।

તીર્થંકર ધર્મ જે સિદ્ધ થાય તે તીર્થંકર સિદ્ધ કહેવાય છે.

અતીર્થંકર સિદ્ધાઃ સામાન્યકેવલિન ।

જે સામાન્ય કેવલી તે અતીર્થંકર સિદ્ધ કહેવાય છે.

અતીર્થસિદ્ધા જગવત્તી મરુદેવ્યાદિવત્ ।

જે તીર્થંકર મિદ્ધ ન થાય તે અતીર્થસિદ્ધ કહેવાય છે જેવા કે ભગવત્તી મરુદેવી વિગેરે

સ્વલિંગે રજોહરણાદિરૂપે વ્યવસ્થિતા સંતો યે સિદ્ધા સ્તે સ્વલિંગસિદ્ધા. ।

રજોહરણ વિગેરે ધ્યાનાના લિંગ (ચિહ્ન) માં રહી જે સિદ્ધ થયેલા છે તે સ્વલિંગસિદ્ધ કહેવાય છે

તદા અન્યલિંગ પારિવ્રાજકાદિસર્વાધિનિ વલ્કલચીર્યાદિવત્ સ્વલિંગેસિદ્ધા તે અન્યલિંગસિદ્ધા' ।

૫ તીર્થસિદ્ધિ તે જાણુધર પ્રમુખ જાણુવા

અન્ય—બીજા પગિશ્રાવક—સન્યાસી વિગેરેના લિંગમા એટલે વલ્કલચીરી વિગેરેની જેમ, દ્રવ્યલિંગે સિદ્ધ તે અન્યલિંગ સિદ્ધ કહેવાય છે.

યદ્યા અન્યલિંગિના જ્ઞાવતઃ સમ્યક્ત્વાદિપ્રતિ-
પન્નાનાં કેવલજ્ઞાનં પ્રતિપદ્યંતે તદાન્યલિંગત્વંદૃષ્ટવ્યં
અન્યથા યદિ દીર્ઘમાયુષ્કમાત્મનઃ પશ્યતિ જ્ઞાનેન
તત્ સાધુલિંગમેવ પ્રતિપદ્યતે ।

જ્યારે અન્યલિંગી બાનથી સમ્યક્ત્વ વિગેરેને પ્રાપ્ત કરી
કેવલજ્ઞાનને પામે છે ત્યારે તેમનામા અન્યલિંગપણું જાણવું, નહીં
તો જો તેઓ પાતાવું દીર્ઘ આયુષ્ય જ્ઞાનથી જુએ તો તે પછી
સાધુ લિંગનેજ પ્રાપ્ત કરે છે

તથા સ્ત્રિયા લિંગં સ્ત્રીલિંગં વેદઃ શરીર નિવૃત્તિ
વેદે સતિ સિદ્ધાન્નાવાત્ તસ્મિન્ સ્ત્રીલિંગે વર્તમાનાઃ
સંતો યે સિદ્ધા પ્રત્યેકબુદ્ધર્જિતા. કેચિત્ સ્ત્રીલિંગ
સિદ્ધા. ।

સ્ત્રીવું લિંગ તે સ્ત્રીલિંગ અર્થાત્ સ્ત્રીવેદ, કારણ કે, શરીરનિ-
વૃત્તિ રૂપ વેદ વિદ્યમાન છતાં સિદ્ધ થઈ શકાતું નથી. તેવા સ્ત્રી
લિંગમા વર્તમા જે સિદ્ધ થાય તે સ્ત્રીલિંગ સિદ્ધ કહેવાય છે.
પ્રત્યેક બુદ્ધ સિદ્ધાથના એલાએક સ્ત્રીલિંગ સિદ્ધ થયેલા છે.

તથા પુરુષલિંગે શરીરનિવૃત્તિરુપે વ્યવસ્થિતાઃ
સંતો યે સિદ્ધા તે પુરુષલિંગસિદ્ધા. ।

શરીર નિવૃત્તિ રૂપ પુરુષલિંગ (વેદ) માં રહેતા જે સિદ્ધ
થયા તે પુરુષલિંગ સિદ્ધ કહેવાય છે

(૧૩૦)

નવતત્ત્વવોધ.

તથા નપુસકલિંગે વર્તમાના. સંતો યે સિદ્ધાસ્તે નપું-
સક લિંગસિદ્ધા ।

નપુસક લિંગમા રહેતા જે સિદ્ધ થયા તે નપુસક લિંગ
સિદ્ધ કહેવાય છે.

ગૃહસ્થા.સતોયેસિદ્ધાતેગૃહસ્થસિદ્ધા જ્ઞરતાદય. ।

ગૃહસ્થ થઈ જે સિદ્ધ થયેલા તે ગૃહસ્થસિદ્ધ કહેવાય છે.
જેના કે લગ્ન નિગરે

પ્રત્યેકં કિચિદ્ વૃષજ્ઞાદિકઅનિત્યતાદિજ્ઞાવના
કારણં વસ્તુ બુદ્ધા બુદ્ધવત પરમાર્થમિતિ પ્રત્યેકબુદ્ધા
સંતો યે સિદ્ધા તે પ્રત્યેકબુદ્ધાઃ ।

પ્રત્યેક આલે કાઈક ધર્મ પ્રમુખ કે જે અનિત્ય નિગરે
જ્ઞાનનાતુ કારણ રૂપ વસ્તુ જાણી પરમાર્થ જાળનારા તે પ્રત્યેક
બુદ્ધ, તેના પ્રત્યેક બુદ્ધ થઈ જે સિદ્ધ થયેલા તે પ્રત્યેક બુદ્ધ સિદ્ધ
કહેવાય છે ।

તથા એકૈકસમયે એકૈકા વસતો યે સિદ્ધાસ્તે
એકસિદ્ધા ।

એક એક સમયે એક એક રહેતા જે સિદ્ધ થયેલા તે એક
સિદ્ધ કહેવાય છે.

એકસમયેઋષપજ્ઞાદિઅષ્ટાતોત્તરા.સેધનાદનેકસિદ્ધા. ।

એક સમયે રૂપભદ્રેન પ્રમુખ એકમે ને આઠ સિદ્ધ થયેલા
તે અનેક સિદ્ધ કહેવાય છે.

નવતત્ત્વવોધ.

(૧૩૧)

બુદ્ધ આચાર્યા તૈર્વોધિતા યે સિદ્ધા તે બુદ્ધ-
વોધિત સિદ્ધા ।

શુદ્ધ એકે આચાર્ય તેમણે બોધ પ્રમાણનાં લે સિદ્ધ થયેલા
તે શુદ્ધ બોધિતસિદ્ધ કહેવાય છે.

इति पंचदशज्ञेयः

અવી રીતે સિદ્ધના ૫૬૦ જોડ છે.

इति नवतत्त्वचूरी नमाता ।

અવી રીતે નવતત્ત્વ બોધની નવચૂરી ગમાતા થઈ

—•—•—•—

श्री नवतत्त्ववोध इत्युक्तं नहि.

